

Univerzita Karlova

Pedagogická fakulta

Katedra germanistiky

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Didaktická adaptace románu *Luisa a Lotka* od Ericha Kästnera s využitím
zjednodušené verze Easy Readers

Didactic adaptation of the novel by *Luisa and Lotka* by Erich Kästner using
a simplified version of Easy Readers

Eliška Konupková

Vedoucí práce: PhDr. Tamara Bučková, Ph.D.

Studijní program: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

Studijní obor: Učitelství pro 1. stupeň základní školy

2021

Odevzdáním této diplomové práce na téma *Didaktická adaptace románu Luisa a Lotka od Ericha Kästnera s využitím zjednodušené verze Easy Readers* potvrzuji, že jsem ji vypracovala pod vedením vedoucího práce samostatně za použití v práci uvedených pramenů a literatury. Dále potvrzuji, že tato práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

V Praze, dne 10. července 2021

Eliška Konupková

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí práce PhDr. Tamaře Bučkové, Ph.D. za trpělivost, ochotu a cenné rady. Velké poděkování patří Mgr. Petře Brabcové za možnost konzultací ve dne v noci a obrovskou podporu. Poděkování patří také Mgr. Janě Šrámkové za pomoc s německými texty. V neposlední řadě bych ráda vyjádřila vděčnost mé rodině a partnerovi Zbyňkovi, kteří mě podporovali a povzbuzovali nejen po dobu psaní diplomové práce, ale i během celého mého studia.

ABSTRAKT

Diplomová práce se zabývá didaktickou adaptací knihy *Das doppelte Lottchen* (*Luisa a Lotka*) s využitím její zjednodušené verze. Úvodní část se věnuje významným životním etapám a dílu jejího autora Ericha Kästnera, především pak období druhé světové války, konkrétně letům 1943–1949 a období poválečnému, v němž román *Luisa a Lotka* vznikl. Interpretační část se zabývá komparativní analýzou originální verze textu a jeho zjednodušené verze Easy Readers vydané nakladatelstvím Klett. Důraz je kladen na dějovou linku, charakteristiku hlavních postav, jejich jazyk a jazyk vypravěče. Cílem je popsat změny, které v textu byly provedeny z důvodu jeho zpřístupnění čtenářům, jež se učí německy. Didaktická adaptace je založena na zjednodušené verzi románu a je určena pro výuku na základní škole. Přináší návrhy na využití tohoto zjednodušeného textu nejen v hodinách německého jazyka, ale soustředí se i na různé mezipředmětové vztahy. Cílem práce je představit text *Das doppelte Lottchen* ve zjednodušené verzi a nastínit pedagogům široké možnosti práce s cizojazyčným textem nejen v hodinách německého jazyka.

KLÍČOVÁ SLOVA

Erich Kästner, *Luisa a Lotka*, Easy Readers, komparativní analýza, didaktická adaptace

ABSTRACT

The Master's thesis deals with the didactic adaptation of the book *Das doppelte Lottchen* (*Luisa and Lotka*) using its simplified version. The introductory part is dedicated to the important stages of the life and work of its author Erich Kästner, especially the period of the Second World War, specifically the years 1943-1949 and the post-war period in which the novel *Luisa and Lotka* was written. The interpretative part deals with a comparative analysis of the original version of the text and its simplified version Easy Readers published by Klett. Emphasis is placed on the storyline, the characteristics of the main characters, their language and the language of the narrator. The aim is to describe the changes that have been made to the text in order to make it accessible to Readers who are learning German. The didactic adaptation is based on a simplified version of the novel and is intended for teaching in primary school. It offers suggestions for using this simplified text not only in German language classes, but also focuses on various cross-curricular relationships. The aim of the thesis is to present the text *Das doppelte Lottchen* in a simplified version and to outline for teachers the broad possibilities of working with a foreign language text not only in German language classes.

KEYWORDS

Erich Kästner, *Lottie and Lotka*, Easy Readers, comparative analysis, didactic adaptation

Obsah

Několik osobních slov	8
Úvod	9
1 Vybrané kapitoly ze života a díla Ericha Kästnera.....	11
1.1 Kästnerovy příběhy z dětství a první literární kroky	11
1.2 Inter arma silent musae? Kästner ve válečné a poválečné době	17
1.3 Kästner v novém poválečném světě.....	23
2 Analýza románu <i>Luisa a Lotka</i> – komparace autentického a nakladatelstvím Klett didakticky adaptovaného literárního textu	29
2.1 Román <i>Luisa a Lotka</i> v českém kulturním kontextu	29
2.2 Základní představení románu.....	31
2.3 Román Luisa a Lotka jako součást LPDM i jako předmět didaktické adaptace ..	33
2.4 Komparativní analýza originální a zjednodušené verze	36
2.4.1 Porovnání děl jako média a komparace architektiky textu.....	36
2.4.2 Porovnání stěžejních témat a klíčových momentů v dějové lince.....	41
2.4.3 Porovnání postav a jejich charakteristik.....	50
2.4.4 Kästnerův vypravěč a vypravěč Kästner	57
2.4.5 Porovnání jazykových komponentů	61
2.4.6 Shrnutí poznatků získaných komparací originální a zjednodušené verze	66
3 Didaktická adaptace románu na základě využití zjednodušené verze Easy Readers ..	69
3.1 Cizí jazyk na prvním a druhém stupni běžných základních škol, tj. jiných základních škol než s rozšířenou výukou cizích jazyků	69
3.2 Literární projekt na základě zjednodušeného románu <i>Luisa a Lotka</i>	74
3.2.1 Projektové vyučování	75
3.2.2 Využití románu Luisa a Lotka jako zjednodušené četby na ZŠ	76

Závěr	89
Resümee	92
Seznam použitých informačních zdrojů	95
Seznam příloh	i

*„Kdo věří v budoucnost, věří v mládež. Kdo věří v mládež, věří výchově.
Kdo věří výchově, věří smyslu a hodnotě vzorů.“¹*

Erich Kästner

¹ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-487, s. 169.

Několik osobních slov

Při výběru tématu diplomové práce jsem měla jasno ve dvou věcech. Zprvce jsem věděla, že ji chci psát na katedře germanistiky, protože studuji Učitelství pro první stupeň základní školy se specializací na německý jazyk. A zadruhé jsem se chtěla věnovat dětské literatuře. Konečné téma mi nakonec pomohla sestavit moje vedoucí diplomové práce paní doktorka PhDr. Tamara Bučková, Ph.D.

Můj zájem o německý jazyk začal ve třetím ročníku na základní škole. Svůj vztah k němčině jsem prohlubovala chozením na různé jazykové soutěže a krátkým pobytem v Rakousku. Na gymnáziu ale můj zájem o němčinu opadl. Tenkrát všichni moji spolužáci ovládali na různých úrovních anglický jazyk. Já jsem anglický jazyk měla pouze tři roky a uměla jsem sotva základy. Věděla jsem, že je potřeba na angličtině pracovat, proto jsem upozadila německý jazyk, což mě později mrzelo. Věděla jsem ale, že se k němčině později vrátím, což se stalo na vysoké škole. Vybrala jsem si obor Učitelství pro první stupeň ZŠ na Pedagogické fakultě Univerzity Karlovy a jako specializaci jsem si zvolila německý jazyk.

Zkušenosti a poznatky, které jsem nasbírala na fakultě na seminářích, při praxích, na jazykových kurzech, a hlavně na Erasmu ve Vídni, si troufám alespoň částečně prezentovat prostřednictvím této předkládané diplomové práce.

Stejně jako k němčině mě po celý život provází láska k literatuře a jejím různým žánrům. Zvláště ke knihám pro dětského čtenáře se ráda vracím. Na vysoké škole jsem se naučila číst mezi řádky a hledat hluboké myšlenky, které jsou v knihách často skryté. Chtěla bych jednou i své žáky vést nejen ke čtení, ale také k většímu pochopení čteného textu a porozumění mu. Při výběru diplomové práce jsem proto zcela jistě věděla, že němčina a dětská literatura budou její součástí.

Úvod

Diplomová práce se věnuje komparativní analýze originální a zjednodušené verze dětského románu *Luisa a Lotka* a také autorovi originální verze, německému spisovateli Erichu Kästnerovi. Zabývá se také tématem, které je pro učitelskou praxi velice zajímavé, tedy projektovému vyučování.

Hlavním předmětem na poli literárněvědném je představení známého německého autora Ericha Kästnera, který je převážně vnímán jako autor dětské literatury. Práce se v této části soustředí hlavně na souvislosti mezi jeho životem a tvorbou. Zaměřuje se také na Kästnerovo velké téma, kterým je aspekt dětství. Hlavním cílem z pohledu literární vědy je vyzkoumat, jak se Kästnerova povaha a životní osudy promítly do jeho psaní.

Na poli literární didaktiky je předmětem zkoumání komparativní analýza textu *Luisa a Lotka* a její možné využití ve výuce německého jazyka. V tomto případě není jazyk předmětem hlavního zkoumání, ale je pouze dílčím elementem. Komparativní analýza si klade za cíl pohlédnout na obě verze z různých úhlů, porovnat je a vyvodit, v čem spočívá simplifikace textu a jaký je didaktický potenciál zjednodušené četby. Dalším úkolem je zjistit, co nabídl originál a nenabídla zjednodušená četba. Co si lze odnést z originální verze a co ve zjednodušené chybí.

Diplomová práce je rozdělena do tří hlavních kapitol. První kapitola se zabývá životem a dílem Ericha Kästnera. Důraz je kladen na dobu, kdy vzniká román *Luisa a Lotka*, tedy na období druhé světové války a první poválečné roky.

Druhá kapitola se zabývá komparativní analýzou originální a zjednodušené verze románu *Luisa a Lotka* a zkoumá, jak a v čem byl originál zjednodušen.

Ve třetí kapitole jsou využity poznatky z komparativní analýzy v příkladu projektového dne, který je založen hlavně na práci se zjednodušeným románem. Projekt je určen pro osmý ročník základní školy. Je rozpracován do čtyř bloků a obsahuje podrobný popis všech aktivit, pracovní listy a další materiály, které může učitel cizího jazyka využít.

Výstupem celého projektu je vytvoření dopisu pro Luisu a Lotku, v němž žáci využijí všechny pomůcky a pracovní listy, které v projektovém dni použili nebo vytvořili. Závěrečný výstup projektového dne tvoří prezentace dopisů jejich autory, samotnými žáky.

Budu ráda, když projekt poslouží učitelům němčiny, nebo přinejmenším inspiruje nejen učitele němčiny, ale i učitele dalších cizích jazyků. Nakladatelství Klett, ve kterém vyšla zjednodušená verze románu, vydává knihy i v dalších cizích jazycích a myslím si, že zjednodušená cizojazyčná četba má pro výuku obrovský potenciál.

1 Vybrané kapitoly ze života a díla Ericha Kästnera

Tato kapitola se zaměřuje na život a dílo Ericha Kästnera. Přestože jádro diplomové práce spočívá v analýze a didaktické adaptaci románu *Luisa a Lotka* (*Das doppelte Lottchen*, 1949), není možné postavu samotného autora vynechat. Diplomová práce se nepokouší předložit čtenáři vyčerpávající Kästnerovu biografii, ani podrobně analyzovat a interpretovat jeho rozsáhlou bibliografii. Jejím cílem je nastínit důležité životní milníky autorova života, který se svým dílem určeným především dětským čtenářům nesmazatelně zapsal do kánonu dětské literatury 20. století.

Erich Kästner se narodil a své dětství prožil ještě v době nepoznamenané světovými válkami. Ta první ho zasáhla v době dospívání ta druhá jako zralého muže. Obě dvě výrazně ovlivnily jeho názory a pohled na svět. Poslední část své tvorby psal v období poválečného Německa rozděleného železnou oponou. Jeho hlavní témata, kterými jsou kritika sociálně diferencované společnosti, fašismu, lidské touhy po moci a válčení, a proti tomu stojící adorace přátelství a nezkaženého dětství, ale zůstávala stejná v každé době.

Pro představení autora, jeho díla a doby, ve které vznikalo, byly vybrány tři etapy, na první pohled možná atypicky vymezené lety 1899–1933 (dětství, dospívání a první literární počiny), dále válečnými lety 1943–1949 (vznik románu *Luisa a Lotka*). Začátek poslední etapy se počíná rokem 1950 tedy dobou, kdy se z Kästnera stává uznávaný autor dětské literatury. Mezníkem, který ukončuje Kästnerovu tvorbu i tuto kapitolu, je rok 1974, kdy Kästner umírá.

1.1 Kästnerovy příběhy z dětství a první literární kroky

Poznatky v této kapitole se opírají především o dva Kästnerovy autobiografické texty: *Když jsem byl malý kluk* (*Als ich ein kleiner Junge war*, 1957) a *Příběhy z dětství a dospělosti*, a dále o monografii *Erich Kästner* od české překladatelky Jitky Bodlákové. Dobové pozadí třicátých let doplní odborná monografie Matthewa Hughese a Chrise Manna *Hitlerovo Německo: život v období Třetí říše*. Text je doplněn o autorčiny postřehy a komentáře.

Časové ohraničení první etapy Kästnerova života je poměrně snadné. Spodní hranici určuje Kästnerův příchod na svět, horní hranici tvoří rok 1933, na jehož počátku se moci

nad Německem oficiálně ujal Adolf Hitler. Jeho nástup do vedoucí pozice tehdejší nově pojmenované Německé říše přinesl významné změny nejen na poli politickém, ale i kulturním. Mnoho autorů, včetně samotného Kästnera, se v této době dostalo na seznam nežádoucích a jejich knihy se přestaly vydávat. Kultura se jako celek dostala do područí národních socialistů, kteří ji ovládali a vyžívali pro své záměry. Těmto procesům se práce podrobněji věnuje v podkapitole 1.2.

Spisovatel Erich Emil Kästner se narodil 23. února 1899. Jeho literární pozůstalost je velmi obsáhlá, vedle románů pro děti i dospělě psal eseje, dramata, fejetony i básně. Živil se jako novinář a scénárista, pracoval pro rozhlas a televizi.

Sám Kästner prohlásil, že se narodil v nejkrásnějším městě světa, v malebných Drážďanech.² Narodil se jako jediné dítě do rodiny zkrachovalého majitele sedlářství Emila Richarda Kästnera a jeho ženy Idy Amalie Kästnerové. Otcovy podnikatelské neúspěchy dostaly rodinu do finančních potíží, proto se později nechal zaměstnat jako řadový dělník v továrně na kufry. Erichova maminka pomáhala vylepšit rodinnou finanční situaci tím, že nejprve doma šila dámské pasy a později se vyučila kadeřnicí. I tak bylo peněz málo a rodina proto musela pronajímat dva pokoje v jejich bytě. Kästner ve svých vzpomínkách uvádí, že nájemníky byli vždy učitelé, kteří ho v dětství ovlivňovali a učili touze po vzdělání.³

Kästnerovi životopisci se shodují, že manželství jeho rodičů nebylo příliš šťastné a že spolu manželé zůstávali spíše z existencionálních důvodů. Tím spíš pak oba bojovali o přízeň syna. Sám malý Erich tuto situaci evidentně citelně vnímal a často se k ní ve svých vzpomínkách vrací. Bodláková uvádí, že právě rodinné klima, ve kterém budoucí spisovatel vyrůstal, silně ovlivnilo jeho tvorbu a dalo základ jednomu z typických rysů Kästnerovy tvorby:

Tyto zážitky určily Kästnera jako autora pro děti: ani sobě, ani dětem neidealizuje dětství v růžovou zahradu bez trní: Jako by děti byly nepřetržitě veselé a nevěděly ustavičně samým štěstím, co počít!... jak může dospělý člověk tak dokonale zapomenout na vlastní mládí, že jednoho dne neví, jak smutné

² KÄSTNER, Erich. *Příběhy z dětství i z dospělosti*. Přeložila Jitka FUČÍKOVÁ, přeložila Jana PECHAROVÁ, přeložil Rudolf TOMAN, ilustroval Kamil LHOTÁK. Praha: Odeon, 1979. Klub čtenářů (Odeon), s. 40.

³ Tamtéž, s. 54–56.

a nešťastné mohou být děti? Reálná představa o podobě skutečného dětství se odráží v Kästnerově vyprávění a činí z jeho čtenáře rovnocenného autora partnera.⁴

Navzdory rodinné situaci se Erichovo dětství neslo ve znamení dlouhých procházek a výletů s maminkou po údolích kolem řeky Labe, návštěv loutkového i hraného divadla a nasáváním neopakovatelné drážďanské historické a umělecké atmosféry. Z autorových pamětí je patrný jistý sentiment a pocit, že na své dětství, ač nebylo zcela idylické, vzpomíná rád.

V deseti letech si Erich za pomoc tetě a strýci Francovi Augustinovým s drobnějšími záležitostmi ohledně obchodu s koňmi vydělal své první peníze. Ve svých vzpomínkách uvádí, že teta a strýc Augustinovi ho už jako chlapce posílali s velkými částkami do banky a k notáři, a právě tyto povinnosti ho naučily poctivosti a pracovitosti, které později hojně využíval.⁵

Celými Kästnerovými pamětmi dále prostupuje obrovský obdiv a hluboká láska k jeho matce Idě, jež se mu dle jeho slov snažila předávat lásku ke sportu, umění i vědění. Ida Kästnerová by pro svého syna udělala cokoli. Erich byl jejich těsným vztahem ovlivněn po celý svůj život. Postava maminky s typickými mateřskými atributy jako je bezpečí, láska a jistota se často objevuje v jeho dílech pro děti i dospělé.

Snad ovlivněn domácími nájemníky, nastoupil mladý Kästner v roce 1913 na učitelský seminář v Drážďanech. Před závěrečnými zkouškami, které by ho opravňovaly učit na státních školách, se však rozhodl, že učitelské povolání pro něj není.⁶ Rozhodl se radši studovat vysokou školu, ale jeho plány zhatila první světová válka. Místo studia byl povolán do armády, ze které byl pro silnou srdeční vadu v roce 1917 demobilizován. Pravděpodobně už tehdy se utvářel jeho pozdější negativní postoj k militarismu.

Rok po ukončení první světové války složil válečnou maturitu a získal zlaté stipendium města Drážďany, jehož získání podmiňovalo Kästnerův nástup na Univerzitu v Lipsku. Začal zde studovat hned několik oborů: germanistiku, historii, filozofii a dějiny divadla. Roku 1921 absolvoval letní semestr v Rostocku a zimní Berlíně. Už jako univerzitní student

⁴ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 21–22.

⁵ KÄSTNER, Erich. *Příběhy z dětství i z dospělosti*. Přeložila Jitka FUČÍKOVÁ, přeložila Jana Pecharová a Rudolf Toman, ilustroval Kamil Lhoták. Praha: Odeon, 1979. Klub čtenářů (Odeon), s. 38–39.

⁶ Tamtéž, s. 58.

se Kästner zajímal o žurnalistiku a navštěvoval novinářský vědecký institut.⁷ Ještě dřív, než dokončil studium, se stal redaktorem v deníku „Neue Leipziger Zeitung“. V roce 1925 složil doktorské zkoušky na univerzitě v Lipsku a získal titul PhDr. Jeho kariéra spisovatele a žurnalisty mohla začít. Odstěhoval se do Berlína, kde začal úzce spolupracovat s časopisem „Welbühne“. Přispíval i do časopisů jako „Tagebuch“, „Motag Morgen“, „Vossische Zeitung“ a „Berliner Tageblatt“.

V této době začaly vycházet jeho první knihy pro děti i dospělé. Stal se také členem mezinárodního klubu spisovatelů PEN⁸, což svědčí o tom, že se jako literárně činná osoba musel velmi rychle dostat do všeobecného povědomí. Vstupem do PEN klubu v době silícího fašistického hnutí Kästner zcela jasně demonstroval své apolitické přesvědčení a názor na demokratickou roli literatury ve společnosti.

Mezi Kästnerova nejznámější předválečná díla pro děti bezpochyby patří román *Emil a detektivové*⁹ (*Emil und die Detektive*, 1929). Toto dílo stojí u proměny podoby dětského dobrodružného románu pro děti a mládež ve 20. století. Kästner v něm vůbec jako první použil zcela jiný náhled na dětství jako významné životní období člověka. Sice ho stále v různých aspektech idealizuje, např. příběh má šťastný konec, ale dotýká se různých důležitých témat jako jsou sociální rozdíly, rozvod, chudoba, život pouze s jedním rodičem.

Druh literatury určený výhradně dětskému čtenáři se samozřejmě v první polovině 20. století teprve etabloval a hledal. Pokud si autoři v předchozích stoletích vybírali jako hlavní postavu nedospělého jedince, vždy to byl spíše schematický, edukativním záměrům vyhovující typ „vzorného“ chlapce, se kterým se ale reálný dětský čtenář jen těžko identifikoval.¹⁰

⁷ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-487, s. 165.

⁸ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 33.

⁹ *Emil a detektivové*, přeložila Jarmila Hašková, 1932.

¹⁰ GREŇČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984, s. 71.

V souladu s Jitkou Bodlákovou lze říci, že Kästner vytvořil nový typ „vzorného“ chlapce, kterému nejsou cizí různé menší rošťárny a skopičiny, ale který v jádru zůstává věrný vysoce mravním zásadám.¹¹

Hlavními hrdiny románu *Emil a detektivové* jsou chlapci, kteří se sami bez pomoci dospělých rozhodnou dopadnout zloděje. Jde vlastně o první detektivku pro děti. Kniha se velmi rychle stala v Německu populární a už v roce 1931 vznikla její první filmová adaptace v produkci známé německé filmové společnosti UFA, se kterou Kästner spolupracoval i v dalších letech.

V detektivním duchu se nese i povídka *Kulička a Toník*¹² (*Pünkchten und Anton*, 1931). Zajímavé je, že už v této knize můžeme objevit myšlenku, na jejímž principu je vystavěn poválečný román *Luisa a Lotka*. Kulička si zde v jedné pasáži vroucně přeje, aby měla totožné dvojče, od kterého by byla k nepoznání a se kterým by si užila spoustu legrace.

„Nejraději bych byla dvojče,“ prohlašuje (Kulička). Tatínek krčí s politováním rameny. „To by bylo báječné,“ pokračuje děvčátko. „Měly bychom stejné šaty, stejnou barvu vlasů, stejné číslo bot a docela stejné obličej...“ „A co dál?“ ptá se slečna. Kulička zálibně zasténá a rozvíjí dál svou fantazii o dvojčatech. „Nikdo by nevěděl, kdo jsem já a kdo je ona. Když byste mysleli, že jsem to já, byla by to ona. Jindy byste se domnívali, že je to ona, a byla bych to já.... Jakmile by paní učitelka zavolala Luiso!, vstala bych a řekla na vysvětlenou: Prosím, já jsem ta druhá!...“¹³

Počátkem třicátých let vydal Kästner moderní pohádku *35. květen*¹⁴ (*Der 35. Mai*, 1931). Jejím hrdinou je chlapec Konrád, jenž má napsat domácí úkol o Jižním moři. S prací mu pomáhá strýc a společně si při plnění úkolu vyfantazírují svět plný dobrodružství a zajímavých setkání. O dva roky později vznikla povídka *Létající třída*¹⁵ (*Das fliegende Klassenzimmer*, 1933), jejíž děj se odehrává v prostřední chlapeckého internátu v období Vánoc. Sám Kästner uvedl, že tento román má nejraději.¹⁶

Kästnerovu úspěšně rozjetou literární kariéru silně zbrzdil nástup Adolfa Hitlera k moci, který v celém Německu vyvolal silnou vlnu emigrací intelektuálních elit. Nacisté vůči

¹¹ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 104.

¹² *Kulička a Toník*, přeložila Marta Trísková, 1934.

¹³ KÄSTNER, Erich. *Kulička a Toník*. Ilustroval Walter TRIER. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958. Knihy odvahy a dobrodružství (SNDK), s. 11.

¹⁴ *35. květen*, přeložila Jitka Fučíková, 1975.

¹⁵ *Létající třída*, přeložila Marta Trísková, 1935.

¹⁶ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871, s. 166.

kultuře a umění uplatňovali tutéž politiku gleichschaltování¹⁷ jako vůči všem ostatním odvětvím.¹⁸ Přesto stejně jako mnoho jeho přátel a spolupracovníků z časopisu „Welbühne“ se Kästner rozhodl neodejít do exilu, ale bojovat proti nacismu nejlépe, jak uměl – perem. Pokud chtěli umělci nadále pracovat, museli se povinně přihlásit do nově zřízené Říšské kulturní komory. Dohled nad kulturní sekci byl přidělen přednímu nacistickému ideologovi Alfredu Rosenbergovi, který hned v roce 1933 začal vytvářet tzv. černé listiny a vydávat příkazy k pálení indexovaných knih.¹⁹ Na tento index se dostalo i jméno Ericha Kästnera. Nacistický režim mu zakázal na území Německa publikovat a šířit již vydanou tvorbu. Prozatím mu byla ponechána možnost publikovat v zahraničí, protože nacistický režim potřeboval devizy z toho plynoucí. V nové Německé říši se Kästnerovy knihy pálily vedle děl takových velikánů jako byli Heinrich Mann, Erich Maria Remarque, Karl Tucholský, ale třeba i Karl Marx a Bedřich Engels.

Z Kästnera se stal nepřítel Říše. Jeho díla se přesto tajně vydávala a těmi, ke kterým se dostala, byla radostně přijímána. Úplný zákaz vydávání i v zahraničí přišel v roce 1936. Literárně aktivního Kästnera zákaz činnosti i publikování ničil nejen po finanční stránce, ale měl vliv i na jeho psychický stav, který se tím zhoršil. Přesto zůstal v Německu a dál psal pod pseudonymem Berthold Bürger.²⁰ Pod tímto pseudonymem psal dokonce scénáře pro televizní pořady produkované společností UFA, což mu v předválečné i válečné době zajišťovalo ekonomické přežití.²¹

Ani během zhoršující se situace ve třicátých letech Erich Kästner neodešel do exilu, přestože mohl. Později na toto téma zveřejnil svou vzpomínku:

„Že jsem se chtěl vrátit do Berlína, to vedlo v curyšské kavárně k živým hádkám. Krátce předtím, než můj vlak vyjel z Curychu, dojel na vedlejší kolej vlak z Německa. Vystoupily tucty mých

¹⁷ Die Gleichschaltung = proces „nacizace“, úplné podřízení nacistickému režimu.

¹⁸ HUGHES, Matthew a Chris MANN. *Hitlerovo Německo: život v období Třetí říše*. Praha: Columbus, 2002. 224 s. ISBN 80-7249-123-7, s. 87.

¹⁹ Tamtéž, s. 88.

²⁰ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 54. Pozn. autorky: Bürger znamená německy občan. Výběr tohoto pseudonymu jasně svědčí o Kästnerově provokativním způsobu humoru a cynickému přístupu ke kultuře ovládané Třetí říší.

²¹ Erich Kästner: „Das Blaue Buch“: Die Absurdität des Weltenlaufs. Deutschlandfunk Kultur. [online]. Dostupné z https://www.deutschlandfunkkultur.de/erich-kaestner-das-blaue-buch-die-absurditaet-des.1270.de.html?dram:article_id=411573 [cit. 2021-03-19]

známých a kolegů... já však jel do Berlína a v následujících dnech a týdnech jsem se snažil odvrátit od útěku do zahraničí další druhy v přesvědčení.“²²

Kästner prostě nechtěl svou vlast opustit. Chápal sám sebe jako moralistu, dokud mohl, tak provokoval, satiricky a ironicky bojoval proti militarismu své země. Později, když už nemohl beztrestně publikovat, začal psát humoristické romány a příběhy mimo čas a prostor, jakési moderní pohádky pro dospělé, kde mimo jiné otevíral i jiná choulostivá témata. Nakonec dostal zákaz psát úplně, ani to ho ale nezastavilo. Společně s Herti Kirchners²³ napsal dvě provokativní díla, která pak vyšla pod jejím jménem, ale předpokládá se, že jejich skutečným autorem je Erich Kästner. V textu určeném dětskému čtenáři *Lütte, Geschichte einer Kinderfreundschaft (Příběh přátelství z dětství, 1937)* a v jeho volném pokračování *Wer will unter die Indianer (Kdo chce být mezi indiány, 1938)* otvírá autor velmi nenápadně a novátorsky téma feminismu, neboť hlavní hrdinkou je dívka, jež vede partu chlapců. Obě knížky byly shledány národními socialisty učitelského svazu jako nepřipustné, a proto je umístili na index jako nevhodné povinné čtení pro německé žáky.²⁴

1.2 Inter arma silent musae? Kästner ve válečné a poválečné době

Tato podkapitola se informačně opírá o již používanou Kästnerovu biografii Jitky Bodlákové, dále o německou monografii Julia Bennera *Federkrieg, Kinder- und Jugendliteratur gegen den Nationalsozialismus 1933–1945*. Nejstěžejnější pro tuto podkapitolu jsou ovšem dobové deníkové záznamy Ericha Kästnera vydané pod názvem *Das Blaue Buch*, které uspořádal a vydal současný Kästnerův životopisec Sven Hanuschek. Pro zpracování stručného přehledu o vývoji druhé světové války byly využity historické monografie Gollo Manna *Dějiny Německa 1919–1945* a J. F. N. Bradleyho *Stručné dějiny Třetí říše* a již dříve používaná monografie Matthewa Hughese a Chrise Manna *Hitlerovo Německo: život v období Třetí říše*.

²² BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 36.

²³ Herti Kirchner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020. Dostupné z https://de.wikipedia.org/wiki/Herti_Kirchner [cit. 2021-03-19]
Herti Kirchners (3.9.1913–1.5.1939) byla nadějná německá herečka a spisovatelka, která se pohybovala ve stejných společenských kruzích jako Kästner. Tragicky zemřela při autonehodě v Berlíně. Erich Kästner ji identifikoval. Celá událost ho natolik zasáhla, že se rozhodl, že už nikdy nebude řídit automobil. Od té doby dával přednost taxíkům, či městské hromadné dopravě.

²⁴ BENNER, Julia. *Federkrieg: Kinder- und Jugendliteratur gegen den Nationalsozialismus 1933–1945*. Göttingen: Wallstein Verlag, [2015]. Göttinger Studien zur Generationenforschung, Bd. 18. ISBN 978-3-8353-1747-5, s. 270.

Podkapitola se zaměřuje na období vymezené lety 1943–1949, první jeho půle se tedy nese ve znamení zuřící druhé světové války, naopak půle druhá v poválečném chaosu a snaze Německa postavit se opět „na vlastní nohy“. Je to především ale také doba, ve které vznikl román *Luisa a Lotka* (*Das dopellte Lotchen*, 1949).

Abychom pochopili, za jakých podmínek pro tuto práci stěžejní román vznikl, musíme se zaměřit nejen na život Ericha Kästnera v tomto období, ale také na celkový kontext doby. Dílo *Luisa a Lotka* bylo vydáno v roce 1949, ale Kästner ho začal psát už za války, a to původně jako filmový scénář.²⁵ Proto bylo zvoleno toto časové rozpětí.

Svůj válečný deník později vydávaný pod názvem *Das blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945* (*Modrá kniha: Tajný válečný deník 1941–1945*, 2018) Erich Kästner hlídal jako oko v hlavě. Bral si ho s sebou i do krytu, kde se skrýval před nálety, a při útěku z Berlína do Rakouska na konci války ho měl schovaný v kufříku mezi hygienickou taštičkou a kapesní svítilnou. Celou dobu byl deník zabalen v modrém plátně, odtud tedy název *Modrá kniha*.²⁶ Deník se skládá z úvodu, válečného deníku, kde jsou detailně popsány roky 1941, 1943 a 1945, a z autorových poznámek a nápadů na nová možná díla, postřehů a dobových anekdot. O válečných letech 1942 a 1944 se čtenář bohužel nedozví nic. Kästner umožňuje čtenáři nahlédnout do běžného života za války v Německé říši. Vtipně, někdy ironicky až sarkasticky, občas ale i depresivně popisuje Kästner vývoj války, nové a nové vyhlášky, nařízení, propagandu a nálety spojenců. Mezi pozorováním a komentáři k průběhu války nechává autor nahlédnout čtenáře i do svého osobního života. Dozvídáme se tak mnoho o jeho vztahu s Luiselottou Enderlovou, že navštěvoval bary a hospody, nebo že i přes oficiální zákaz pracoval pro ateliéry UFA.

V roce 1943 světový válečný konflikt vyvolaný agresivitou Německa vrcholil a přecházel do fáze, ve které fašistické Německo začalo být zatlačováno do defenzivy. Na východní frontě Rudá armáda ubránila Stalingrad a vydala se na pochod na pomoc Kavkazu. Pomalu tak začala tlačit nepřátelská vojska zpět ze svých pozic. Anglo-americké síly v lednu dobyly

²⁵ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 38.

²⁶ Erich Kästner: „Das Blaue Buch“: Die Absurdität des Weltenlaufs. Deutschlandfunk Kultur. [online]. Dostupné z https://www.deutschlandfunkkultur.de/erich-kaestner-das-blaue-buch-die-absurditaet-des.1270.de.html?dram:article_id=411573 [cit. 2021-03-19]

Tripolis a v květnu Tunis, čímž dokonaly porážku Hitlera v severovýchodní Africe. V září se spojenci vylodili v Itálii, která kapitulovala, a její vůdce Mussolini byl uvězněn. Hitler, pro kterého byla kapitulace nepřijatelná, tak přišel o svého nejstaršího spojence. Na konci roku 1943 se představitelé Ruska, Velké Británie a Spojených států amerických sešli v Teheránu a domluvili se na dalším společném postupu proti Hitlerovi. Na Teheránské konferenci byl naplánován významný ofenzivní krok spojenců – vylodění v Normandii. Toto proniknutí spojeneckých vojsk do okupované Francie je dnes vyhodnocováno jako zásadní průlom v průběhu druhé světové války. Během roku 1943 a 1944 začalo hitlerovské Německo ztrácet své rychle nabyté pozice v celé Evropě.

Samotní obyvatelé Německa se ocitli tak říkajíc v kleštích. Jak složitá situace to pro obyvatele Třetí říše musela být, si můžeme jen těžko představit. Vzpomínky Ericha Kästnera nám alespoň trochu mohou pomoci vžít se do jejich situace: „Das Bild für die deutsche Situation: Deutschland als Gefängnis: die Nazis als Gefangenenwärter: die anderen als Gefangene. Wie hätte der eine Gefangene dem anderen helfen können?“²⁷

Golo Mann byl jedním z autorů, kteří před válkou odešli do exilu, přesto přináší podobnou myšlenku: „Zdalo se, že Němci terorizují Evropu. Oni sami však žili pod stejným terorem.“²⁸ Mann ve své biografii dále popisuje, že lidé, kteří s režimem nesouhlasili, nebo volali po kapitulaci, byli stavěni před lidové soudy. Německá města byla denně bombardována spojeneckými silami. Hitlerova mocná Třetí říše se začala hroutit sama do sebe, ale válečným útrapám ještě zdaleka nebyl konec.

V roce 1943 měl za sebou Erich Kästner několik zatčení, výslechů a věznění. Bodláková popisuje způsob, jakým se mu podařilo vyhnout závažnějšímu zadržení. Praktiky Německé tajné policie – Geheime Staatspolizei – zkráceně gestapa se s postupem času měnily, ale obecně se gestapo při domovní prohlídce většinou nevracelo, pokud majitele bytu napoprvé nezastihlo. Díky tomu se Kästnerovi povedlo několika zatčení ujít tím,

²⁷ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 304. Překlad autorky: Obraz situace v Německu: Německo je jako vězení: Nacisté jsou dozorcí a ti ostatní vězni. Jak by mohli vězni pomoci těm ostatním?

²⁸ MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919–1945*. Praha: Český spisovatel, 1993. Orientace (Český spisovatel). ISBN 80-202-0441-5, s. 219.

že prostě nebyl doma nebo odjel za rodiči do Drážďan.²⁹ Podařilo se mu zmizet z kulturní scény tak dokonale, až to vypadalo, že zemřel. Dokonce v roce 1942 vydal švýcarský tisk zprávu, že: „(...) spisovatel a básník Erich Kästner, který zůstal a který zcela určitě neudělal žádnou koncesi vládcům své země, zemřel v Berlíně krátce před svými 43. narozeninami.“³⁰ Kästner ale žil a byl na svobodě, dál publikoval pod provokativním pseudonymem Berthold Bürger. Nebyl to ovšem jeho jediný pseudonym, např. spolu s německým režisérem Wernerem Buhrem vystupoval pod pseudonymem Robert Neuner při psaní scénáře k divadelní hře *Tři muži ve sněhu* (*Drei Männer im Schnee*, 1934).³¹ Někdy uprostřed války, snad již v roce 1942, začal Kästner zpracovávat námět pro dětský film Luisa a Lotka.³² Mezi jednotlivými zápisy ve válečném deníku *Das Blaue Buch* můžeme mezi stesky na režim a válečné útrapy Berlíňanů, úvahami o válce a nápady na tvorbu najít i střípky z autorova všedního života. Kästner například patřil ke štamgastům v berlínském podniku Johnny's Kleinem Künstler-Restaurant v ulici Kurfürstendamm. Zajímavostí je, že hospodský byl bývalý herec John Rapperport, což vysvětluje, proč se tam herci mohli scházet.³³ Tato uvolněná atmosféra velkoměstského života ovšem nemohla v Německu, kterému se kolem krku stahovala spojenecká smyčka, vydržet věčně. Erich Kästner bydlel nedaleko zmiňované Rapperpotovy restaurace, stejně jako jeho životní partnerka Luiselotte Enderlová, se kterou pracoval v UFA a která se stala předlohou

²⁹ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 57.

³⁰ Tamtéž. s. 57.

³¹ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 56. Pozn. autorky: *Tři muži ve sněhu*, přeložil Josef Hobza, 1935. Na motivy této knihy vznikl v roce 1936 český film *Tři muži ve sněhu*, režie Vladimír Slavínský.

³² SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871, s. 166.

³³ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 50.

pro literární postavu maminky Luisy a Lotky v díle *Luisa a Lotka*.³⁴ Od srpna 1943 bydlel Kästner ve vile Edithy a Ericha Stückrathových v Neu-Babelsbergeru.³⁵

Mnoho zápisů v *Das Blaue Buch* je věnováno popisu náletů na německá města, ve kterých se Kästner zrovna nacházel. První letecký útok na Německo byl zaznamenán v srpnu roku 1940 a od té doby spojenci svou bombardovací techniku německého území vylepšovali. Cílem nebyly jen průmyslové objekty, ale často i centra měst a s nimi civilní obyvatelstvo.³⁶ Zápis Ericha Kästnera ze dne 24. srpna 1943 nám přibližuje, jak ničivé takové nálety byly a co způsobovaly.

Gestern Nacht war der bisher schwerste Angriff auf Berlin. Die Engländer haben eine Bombenlast von zwei Millionen Kilogramm abgeworfen und sollen selber achtundfünfzig abgeschossene Flugzeuge zugegeben haben. Von halb ein Uhr bis halb drei Uhr Grossangriff in drei Wellen. (...) Lottchens Wohnung hat nasse Decken. Dachboden und vierte Etage sind mehr oder weniger verschwunden: auf dem Kurfürstendamm stehen viele Möbel. Blindgänger-Absperrungen überall. Der Charlottenburger Bahnhof ausser Betrieb. Wir mussten in Westkreuz nach Halensee umsteigen. Gas und telefon ausser Betrieb. Die Schöneberger Gasanstalt soll in die Luft geflogen sein. – Der Norden soll, sagt, man, nicht getroffen sein.³⁷

Ani v tak těžké době neztrácel Erich Kästner naději a humor. Dalo by se ale říct, že u něj začal převládat určitý šibeniční nebo až černý humor. Krásně to dokládá např. jím vymyšlená

³⁴ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 366. Pozn. autorky: *Luiselotte Enderle*: Lottchen neboli Luise Babette (1908–1991). Žurnalistka a spisovatelka. Vystudovala zemědělskou školu pro ženy a dívky. 1927–1933 redaktorka v lipském nakladatelství Otty Bayera (ilustrovaný časopis: *Beyer's Für Alle* a časopis pro děti *Klaus und Kläre (Klaus a Klára)*, redaktorka v různých lipských časopisech. Od poloviny 30. let, působila jako hlavní redaktorka časopisu pro ženy *Hella* v Berlíně. Od r. 1939 byla životní družkou Kästnera. Mezi lety 1943–1945 pracovala jako dramaturgyně v UFA, od podzimu 1945 v Mnichově jako fejetonistka *Neuen Zeitung*. V roce 1949 byla zastupující hlavní redaktorkou *Münchner Illustrierten*. Je spoluautorkou filmové komedie *Das Wirthaus im Spessart (Hospoda v Spessartu)*, 1958). Napsala první životopis Ericha Kästnera (1960).

³⁵ Tamtéž, s. 120.

³⁶ HUGHES, Matthew a Chris MANN. *Hitlerovo Německo: život v období Třetí říše*. Praha: Columbus, 2002. 224 s. ISBN 80-7249-123-7, s. 156.

³⁷ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 131. Překlad autorky: Včera v noci došlo k nejtěžšímu náletu na Berlín. Angličané shodili dva milióny kilogramů bomb a bylo nasazeno osmapadesát letadel. K útokům docházelo ve třech vlnách od půl jedné do půl třetí. [...] Byt Luiselotte má mokré stropy. Půda a čtyři patra více méně zmizely. Na ulici je hodně nábytku. Vše je uzavřené. Nádraží Charlottenburger je mimo provoz. Museli jsme přestoupit na Halensee (metro; pozn. autorky). Plyn a telefon jsou mimo provoz. Plynárna v Schöneberger vyletěla do povětří. – Na severu města, musím říct, se nic nestalo.

parodie s názvem „Nová modlitba“. Ein neues Tischgebet von uns: Komm, Herr Jesus, sei unser Gast, uns iss mit uns, wenn du Marken hast.³⁸

Nacistický režim se dál neúnavně snažil umělce buď získat pro svou věc nebo je zničit. Ve stále se zhušťujícím ovzduší strachu, nejistoty a skrývání se Kästnerovi ke konci války začalo vést hůře, přesto měl obrovské štěstí a našli se mecenáši, kteří ho podporovali alespoň v době, kdy už bylo jasné, že nacistický čas se pomalu naplňuje.³⁹

Potřeba utíkat z města, aby se Kästner vyhnul Gestapu, na sebe začala brát i druhou nutnost – vyhnout se ničivému bombardování. Naštěstí měli Kästner i Enderlová kam jít a na koho se obrátit. Stále častěji se vydávali do města Ketzin, které se nachází ve spolkové zemi Brandenbursko a které leží 50 kilometrů západně od Berlína. Sem jezdili za svými přáteli Lucky a Paulem Odebrechtovým. Při jednom takovém útěku do Ketzinu byl Kästnerův berlínský byt vybombardován. Od té doby, pokud byl Kästner ve městě, bydlel u Luiselotty (Sybelstrasse 8, Charlottenburg).⁴⁰

Dalším příkladem Kästnerova cynického válečného humoru je seznam movitých i duševních ztrát, které sepsal po vybombardování svého bytu. Na jedenácti stránkách vyčíslil své škody do poslední říšské marky. Pravděpodobně nečekal, že by mu někdo majetek nahradil, chtěl prostě jenom provokovat. (...) Kästner bezifferte den „Sachschaden“ mit 30 052,85 Reichsmark, den „Gewerbeschaden“ durch den Verlust der Bibliothek und Manuskripte mit 56 855 Reichsmark.⁴¹

Dva měsíce před koncem války, 9. 3. 1945, utekl Kästner z Berlína do Mayrhofenu v rakouském Zillertalu. Patřil ke skupině šedesáti herců a filmařů UFA, k takzvané výrobní skupině Eberhardta Schmidta, která pod záminkou, že produkuje propagandistický film pro dobu, až nastane konečné vítězství, odjela film prezentovat do Tyrol. Fiktivní film, jenž se měl jmenovat *Ztracený obličej* (*Verlorene Gesicht*), doopravdy nikdy nevznikl, byl jen

³⁸ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 134. Překlad autorky: Nová modlitba. „Přiď, pane Ježíši, buď naším hostem a pojez s námi, jen jestli máš jídelní lístky.“

³⁹ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 57.

⁴⁰ HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 144–153.

⁴¹ Tamtéž, s. 152. Překlad autorky: Kästner vyčíslil věcné škody na 30 052,85 říšských marek a ztrátu knihovny a rukopisů neboli duševní ztráty na 56 855 říšských marek.

záminkou pro útěk, který se skupině skutečně podařil. O pár dní později přijela do Zilletalu i Enderlová pod záminkou, že si jede za jedním spisovatelem ujasnit detaily scénáře.⁴²

Konec války dostihl Kästnera stále v Zilletalu. Jen co to bylo možné, vrátil se do Mnichova a pokusil se navázat tam, kde nedobrovolně přestal. Skoro okamžitě začal publikovat a přispívat ke kulturní obnově Německa. Už v červnu roku 1945 spolupracoval na založení kabaretu „Die Schaubude“, kde 15. 8. 1945 uvedl svoji hostující hru *Kammerspiele*.⁴³ Hned nato se stal vedoucím fejetonistou deníku „Die Neue Zeitung“, místa se ale v roce 1947 vzdal, protože se chtěl věnovat především psaní knih.⁴⁴

Válka Ericha Kästnera změnila. Několikrát byl svědkem toho, jak jsou jeho přátelé z časopisu „Weltbühne“ vězněni a mnozí jeho blízcí přátelé i známí se konce války nedožili. Kästner se v prvních poválečných letech díky těmto ztrátám cítil frustrovaný a osamocený. „Cítil se lidsky nikoli společensky izolovaný.“⁴⁵ Z útrap druhé světové války mohl málokterý člověk vyjít nepoznamenán. Každého jistě tížila starost o sebe a svůj vlastní život, ale i strach o svou rodinu a blízké. Literárně činného Ericha Kästnera navíc musela tížit i dvanáctiletá nucená pauza, ve které nemohl psát ani publikovat pod svým vlastním jménem a v podstatě byl státním nepřítelem. S nadsázkou můžeme říci, že v letech, která mu zbývala, dohnal, co kvůli válce zameškal.

1.3 Kästner v novém poválečném světě

Třetí závěrečná podkapitola se tematicky zaměřuje na Kästnerův život a tvorbu mezi roky 1949–1974. Právě toto poválečné období patřilo k jeho umělecky nejplodnějším. Zpracovat a okomentovat jeho kompletní dílo by pro účely této práce bylo nadbytečné, proto alespoň závěr této kapitoly přináší chronologicky uspořádanou tabulku s přehledem Kästnerových prací určených dětem, které byly přeloženy do češtiny.

Erich Kästner se stejně jako Německo vrátil zpět ke svému původnímu životu natolik, nakolik to jen bylo možné. Nedlouho po válečných útrapách přišla další rána, v roce 1951

⁴² HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3, s. 168.

⁴³ Tamtéž, s. 220.

⁴⁴ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871, s. 170.

⁴⁵ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 39.

zemřela Kästnerova matka, což těžce nesl, neboť spolu měli velmi blízký vztah. Jeho otec ji přežil o šest let, zemřel v roce 1957.⁴⁶

Kästner se natrvalo přestěhoval do Mnichova, opět začal pracovat jako žurnalista a spisovatel. V této době už byl považován za uznávaného autora pro děti, až za moderního klasika (viz kap. 2.3). Stál za vznikem časopisu pro děti „Pinguin“. Věnoval se také kabaretní humoristické tvorbě pro dospělé, dva roky pracoval jako hlavní fejetonista v deníku „Die neue Zeitung“ a byl spoluzakladatelem kabaretů „Schaubude“ a „Die kleine Freiheit“ v Mnichově.⁴⁷ Změnil se i jeho styl psaní, začal klást větší důraz na sociální problematiku. To ale neznamená, že by ubral na humoru a lehké eleganci psaní. I nadále působil v PEN klubu a v letech 1952–1962 byl předsedou jeho německé buňky.

Ve stejném roce, kdy vyšlo první německé vydání *Luisy a Lotky* (1949), se Kästner poznal se svojí budoucí přítelkyní Friedel Siebertovou, se kterou měl navzdory svému dlouhodobému vztahu s Luiselotte Enderlovou syna Thomase (narozen 1957). Kästner pak mezi lety 1964–1969 pendloval mezi synem a jeho matkou Friedel Siebertovou a svojí životní družkou Luiselottou Enderlovou. V posledních dvou dekadách svého života také trávil hodně času v sanatoriu v Ticinu, protože onemocněl tuberkulózou. V roce 1969, kdy slavil své sedmdesáté narozeniny, se s Friedel Siebertovou rozešli. Siebertová a syn Thomas se přestěhovali do Švýcarska a Kästner zůstal s Luiselottou v Mnichově. Otec se synem přesto zůstal v kontaktu a hojně si s ním i s jeho matkou dopisoval.⁴⁸

Poslední roky Kästnerova života se nesly ve znamení jeho obrovského úspěchu nejen doma, ale i v zahraničí. Jak už to u úspěšných autorů bývá, začaly mu být udíleny různé ceny a pocty. V roce 1965 cestoval do Stockholmu, aby tam zahájil výstavu o sobě samém

⁴⁶ Erich Kästner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021. Dostupné z

https://de.wikipedia.org/wiki/Erich_K%C3%A4stner#M%C3%BCnchen_1945%E2%80%931974 [cit. 2021-03-19]

⁴⁷ DOROVSKÝ, Ivan, Vlasta ŘEŘICHOVÁ a Athena ALCHAZIDU. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5, s. 450.

⁴⁸ Erich Kästner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021. Dostupné z

https://de.wikipedia.org/wiki/Erich_K%C3%A4stner#M%C3%BCnchen_1945%E2%80%931974 [cit. 2021-03-19]

s názvem *Kästner*, o rok později jel ze stejného důvodu do Kodaně a v dalším roce do Haagu.⁴⁹

Mezi jeho nejvýznamnější zahraniční ocenění bez pochyby patří cena Hanse Christiana Andersena nebo jak se jí také někdy říká „Nobelova cena za literaturu pro děti“. Jedná se o neprestížnější mezinárodní ocenění v oblasti literatury pro děti. Erich Kästner dosáhl této pocty v roce 1960 v kategorii Spisovatelé.⁵⁰ V roce 1968 se mu dostalo i uznání ze zámoří, když v USA získal cenu ALSC Awards za knihu *Matýsek z krabičky od zápalek*. V zahraničí dále obdržel např. japonskou cenu za dětskou literaturu (1963) nebo bulharskou cenu Zlatý ježek (1966). Jeho jménem byla pojmenována řada škol i knihoven.⁵¹

Erich Kästner získal samozřejmě mnoho cen a ocenění i ve svém rodném Německu, například cenu města Mnichova za literaturu. Německou filmovou cenu získal hned dvakrát a to za nejlepší scénář pro rok 1951, konkrétně za scénář k filmu vytvořený na základě jeho stejnojmenné knihy *Das doppelte Lottchen* (*Luisa a Lotka*, 1950, německý film, režie Josef von Báky) a podruhé v roce 1969 za vynikající přínos německému filmu.⁵²

Postihnout kompletní, byť jen poválečné dílo tohoto plodného autora není předmětem této práce. Proto byla zvolena metoda bibliografického výběru těch Kästnerových děl, která byla přeložena do českého jazyka. Tabulka níže tak umožňuje udělat si přehled o tom, jak často jsou Kästnerovy dětské romány v překladu nabízeny českému čtenáři.

⁴⁹ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871), s. 168.

⁵⁰ Ocenění se uděluje každý sudý rok a zlatou medaili pak předává samotná dánská královna. Cena Hanse Christiana Andersena. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020. Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_Hanse_Christiana_Andersena [cit. 2021-03-19]

⁵¹ SLABÝ, Zdeněk Karel. *Se jménem Hanse Christiana Andersena: sborník o laureátech Ceny H.Ch. Andersena 1956–1986*. Praha: Albatros, 1989. Klub mladých čtenářů (Albatros), s. 13–14.

⁵² Erich Kästner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021. Dostupné z https://de.wikipedia.org/wiki/Erich_K%C3%A4stner#M%C3%BCnchen_1945%E2%80%931974 [cit. 2021-03-19]

Tabulka č. 1: Přehled Kästnerových děl určených dětskému čtenáři vydaných v češtině

Název díla	Místo a rok vydání	Překladatel, rok vydání v ČSR/ČR	Anotace
<i>Emil a detektivové</i> (<i>Emil und die Detektive</i>)	Německo, 1928	Jarmila Haškovcová, 1932 (znovu 1934, 1937)	Emil jede na prázdniny za babičkou, když je ve vlaku okraden. Nechce babičku zklamat, a proto chce zloděje dopadnout. Sleduje ho a cestou se spřátelí s Gustavem a jeho kamarády, kteří mu s případem pomůžou. Tak začíná veselá a napínavá honička po Berlíně, která končí dopadením a usvědčením pachatele v berlínské bance.
		Jitka Fučíková, 1957 (znovu 1959, 1966, 1972, 1997, 2010)	
<i>Kulička a Toník</i> (<i>Pünkchen und Anton</i>)	Německo, 1930	Marta Třísková, 1934	Kulička neboli Luisa je veselá a nápady oplývající holčička. Toník je naproti tomu vážný a přemýšlivý kluk. Společně tvoří dokonalou dvojici, která si dokáže s lecčím poradit. Treba i s chystanou loupeží v Kuliččině domě.
		Jitka Fučíková, 1958	
<i>Neuvěřitelné příběhy</i> (Z pův. něm. originálu <i>Arthur mit dem langen Arm</i> a <i>Das verhexte Telefon</i>)	<i>Arthur mit dem langen Arm</i> – Německo, 1930	Josef Brukner, 1970	Tři veršované pohádky, jež sjednocuje podobný motiv: v každém z krátkých příběhů vyvedou děti nějakou lumpárnu, na kterou se velmi brzy přijde, a potká je za to nečekaný a neobvyklý trest.
	<i>Das verhexte Telefon</i> – Německo, 1931		
<i>35. května</i> (<i>Der 35. Mai</i>)	Německo, 1931	Marie Bolenová, 1935	Veselé vyprávění o dvanáctiletém Konrádovi a jeho strýci Tralaláčkovi je plné her se slovy a fantazie. Konrád má napsat domácí úkol o Jižním moři a tak ho strýc bere na nezapomenutelnou dobrodružnou cestu.
		Jitka Fučíková, 1963 (znovu 1975, 2001)	
<i>Létající třída</i> (<i>Das fliegende Klassenzimmer</i>)	Německo, 1933	Marta Třísková, 1935	<i>Létající třída</i> je vánoční povídka, jejíž děj je zasazen do prostředí chlapeckého internátu v městečku Kirchberg. Líčí nejružnější veselé i smutné příhody

		Jitka Fučíková, 1961	ze života několika tamějších studentů gymnasia.
<i>Emil a tři dvojčata (Emil und die drei Zwillinge)</i>	Německo, 1935	Karel Vlasák, 1936	Volné pokračování slavného díla <i>Emil a detektivové</i> se odehrává v lázeňském městě Korlsbüttel u Baltského moře. Kamarádi si zde užívají prázdniny a při tom zažívají různá dobrodružství.
		Jitka Fučíková, 1959	
<i>Luisa a Lotka (Das dopellte Lotchen)</i>	Německo, 1949	Hana Žantovská, 1959 (znovu 1969, 1974, 1978, 1992, 1997, 2001, 2004, 2010)	Luisa a Lotka jsou devítiletá děvčátka, která se poznávají o prázdninách na táboře. Jedna je uhlazená a vzorná a nosí zapletené copánky, druhá je živá s rozházenými kudrlinkami a divoká, ale jinak jsou úplně stejné, jsou totiž dvojčata. Na táboře se děvčátka skamarádila a rozhodla se, že se při návratu domů vymění a dají své rodiče zase zpátky dohromady.
<i>Když jsem byl malý kluk (Als ich kleine Junge war)</i>	Německo, 1957	Jitka Fučíková, 1966	<i>Když jsem byl malý kluk</i> je humorná autobiografická knížka. Autor se vrací do svého dětství a vypráví různé zajímavé příhody. Poněkud odlehčenou formou seznamuje děti s nelehkou situací chudoby, a jak se s ní musela jeho rodina vypořádat.
<i>Matýsek z krabičky od zápalek (Der kleine Mann)</i>	Německo, 1963	Jitka Fučíková, 1972	Ať by se mohlo zdát, že je to jinak, Matýsek je dvanáctiletý pidimužík, trpaslík, který měří pouhých pět centimetrů. Pod vedením kouzelníka Jokuse Pokuse se Matýsek stane uznávaným artistou. Protože je slavný, tak se ho pokusí unést zlí gangsteři. Matýsek jim ale díky své chytrosti a vytrvalosti unikne.

Na závěr této biografické kapitoly, která představuje autora textu, s nímž se pracuje v další části diplomové práce, je vhodné zařadit shrnutí a zhodnocení. Spisovatele Ericha Kästnera zná celý svět. Knize *Emil a detektivové* už bude skoro sto let, a přesto je stále čtenářsky oblíbená a vydává se v tisícirových nákladech.

Právě schopnost psát nadčasová díla se současnými tématy, která zaujala už tři generace čtenářů, ho zařazuje mezi tzv. klasické autory. V jeho případě jde jistě o kombinaci neskutečného talentu, schopnosti stále si udržet dětské vidění světa, pracovitosti a laskavého humoru. Kästner se dokázal dětskému čtenáři přiblížit jako málo kdo před ním i po něm, protože i dnes dokáže se svým čtenářem komunikovat jako rovný s rovným.

Ve všech Kästnerových raných dílech můžeme najít paralely s autorovým dětstvím, silně v nich rezonuje láska dětských hrdinů k matce, sociokulturní rozdíly, život ve velkoměstě, aj. Revoluční bylo jeho stanovisko k dětem, které shazuje dospělého z pomyslného piedestalu a které vnímá a přisuzuje dětem rovnoprávné postavení ve společnosti.⁵³

Jeho knížky jsou plné morálních hrdinů. Stejně jako autor mají smysl pro humor a jsou těmi prvními, kdo pomáhá. Zároveň to ale nejsou strojené, dokonalé postavy, i ony rády sem tam udělají nějaký šprým, vtip nebo skopičinu a nejspíš právě proto se s nimi dá tak snadno ztotožnit. Kästner dokázal z obyčejných všedních věcí a příběhů udělat něco lákavého, kouzelného a poutavého, ba výjimečného. Jeho knížky v sobě mají určitý náboj, který čtenáře nutí číst dál a dál, dokud nedojde na konec knihy. Velkou část tohoto náboje tvoří autorova pevná a neoblomná víra v budoucnost, tedy víra v děti a mládež.

Kästner sám shledává úspěšnost svých knih v motivech přátelství a v pravém kamarádství. Nahlíží se na ně jako na pohádky ze života, jako na současné pohádky. Mnohokrát se vyjádřil, že doufá, že když čtenář dočte knihu, tak ještě hodnou chvíli poté má onen nádherný pocit přátelství.⁵⁴ Slovy Ericha Kästnera: „Dobrý autor pro děti má... proti ostatním dobrým spisovatelům navíc jednu věc, a pouze ta je rozhodující: má neporušený a neporušitelný kontakt se svým vlastním dětstvím.“ Tento kontakt Kästner nikdy neztratil.⁵⁵

⁵³ BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK), s. 89–112.

⁵⁴ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871), s. 168.

⁵⁵ SLABÝ, Karel Zdeněk, Pětasedmdesátka Ericha Kästnera, *Zlatý máj*, 1974, 18(3), s. 191, ISSN 0044-4871, s. 191.

2 Analýza románu *Luisa a Lotka* – komparace autentického a nakladatelstvím Klett didakticky adaptovaného literárního textu

Druhá kapitola předkládané diplomové práce si ve svém úvodu klade za cíl vymezit kategorii literatura pro děti a mládež, k níž analyzovaný román přiřazujeme. Od svého prvního vydání se román *Luisa a Lotka* stal populární nejen v Německu, ale i v zahraničí. I v českém prostředí byl velice oblíbený, o čemž svědčí nejen fakt, že dílo bylo v českých překladech do dnešní doby vydáno celkem dvanáctkrát (viz tabulka č. 2: Přehled vydání románu *Luisa a Lotka* v češtině), ale dokládá to i fakt, že vznikla jeho zjednodušená, didakticky adaptovaná verze pro žáky učící se německému jazyku. Tuto verzi vydalo nakladatelství Klett, které se v českém prostředí zaměřuje na vydávání cizojazyčných učebnic, studijních materiálů a jazykově zjednodušených knih v originálních jazycích.⁵⁶

Klíčová část druhé kapitoly se zabývá komparativní analýzou originálního textu *Luisa a Lotka* a jejím srovnáním se zjednodušenou verzí nakladatelství Klett. V centru analýzy a následné komparace stojí především dějová linka, úloha vypravěče, charakteristika postav, jazyk postav a stěžejní témata díla.

2.1 Román *Luisa a Lotka* v českém kulturním kontextu

Opakované vydávání románu v češtině je důkazem významu Ericha Kästnera jako jednoho z moderních klasiků literatury pro děti a mládež. Jedna z možných definic klasického autora se opírá o tvrzení, že aby spisovatel mohl být považován za *moderního klasického*⁵⁷ autora, musí ho znát tři po sobě jdoucí generace. Musí se tedy pravidelně objevovat v literárním kánonu alespoň jedné epochy. Tato práce si vystačí s definicí tří generačních pokolení, které tvoří prarodiče, rodiče a děti.⁵⁸

⁵⁶ Oblíbenost románu dokládají i jeho opakovaná zfilmování, kterým však v této práci není věnována pozornost.

⁵⁷ Adjektivum moderní odkazuje na začátek 20. století a na proměnu žánru dobrodružného románu pro děti, která je spojována s již dříve zmíněným vydání románu *Emil a detektivové* (viz kap. 1.1). Substantivum klasik pak odkazuje na důležitost spisovatele, který je vnímán jako tradiční autor a nijak neodkazuje na literární proud německé klasiky.

⁵⁸ Generace – definice. [online]. Dostupné z <https://cs.encyclopedia-titanica.com/significado-de-generaci-n> [cit. 20. 4. 2021]

Druhým kritériem pro nahlížení autora jako klasického, je i vnímání kvality jeho textů literární kritikou a literární vědou, samozřejmě podpořené popularitou a uznáním díla ze strany čtenářů.⁵⁹

Z tohoto pohledu není pochyb o tom, že Erich Kästner je moderní klasický autor. Důkazem je nejen to, že i dnešní děti příběh Luisy a Lotky znají, ale také nakladatelská politika. V českém překladu byl román aktuálně vydán celkem dvanáctkrát. Nejnovější reedice je z tohoto roku (2021). Jednotlivá vydání jsou zaznamenána v přehledové tabulce.

Tabulka č. 2: Přehled vydání románu *Luisa a Lotka* v češtině

#	Název a autor	Překladatel/ka	Ilustrátor/ka	Nakladatelství	Rok vydání
1	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Walter Trier	Státní nakladatelství dětské knihy	1959
2	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Hana Štěpánová	Albatros	1969
3	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Josef Žemlička	Albatros	1978
4	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Josef Žemlička	Albatros	1984
5	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Josef Žemlička	Albatros	1992
6	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Josef Žemlička	Albatros	1997
7	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2001
8	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2004
9	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2010
10	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2012
11	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2014
12	<i>Luisa a Lotka</i> Erich Kästner	Hana Žantovská	Eva Mastníková	Albatros	2021

60

⁵⁹ BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8, s. 75.

⁶⁰ Databáze Národní knihovny ČR. [online]. Dostupné z <https://aleph.nkp.cz/F/C4FCJ678XMEVIFMXVQ3F9XI8A4QXU48THU9VFQQJ615VYLD3LG-02224?func=short-jump&jump=000001> [cit. 20. 4. 2021]

Komentář k tab. č. 2

Do roku 1989, tj. v rozmezí třiceti let komunistické nadvlády, vyšel román v českém překladu pouze čtyřikrát. Pravděpodobně se jedná o kombinaci několika důvodů. Téma románu samo o sobě je zcela apolitické, ovšem autor žil po druhé světové válce v západní části Německa, která nebyla součástí satelitních států Sovětského svazu. Kästner v našich poměrech prostě nepatřil mezi politicky privilegované autory. Od roku 1989 do roku 2021, tj. ve srovnatelném období dvaatřiceti let, vyšel román osmkrát. Intenzitu vydávání mohla samozřejmě ovlivnit i kulturně-politická situace, ale pravděpodobně se zde výrazněji projevuje samotná tematika díla – rozpad rodiny. Toto téma je ve vztahu k současné realitě aktuálnější, než bylo před rokem 1989 a výrazněji se projevuje i v politice nakladatelské, kde vznikají nové knihy na toto téma, ale nově se vydávají i ty starší, klasické.

Zajímavé je, že všechna vydání bez ohledu na rok vydalo nakladatelství Albatros⁶¹, které využívá stále stejný překlad Hany Žantovské. Pouze první vydání z roku 1959 využilo původní ilustrace Waltera Trierera. Všechna další vydání ilustrovali čeští ilustrátoři.

2.2 Základní představení románu

Literární látka románu je způsobem ztvárnění přizpůsobena cílovému dětskému čtenáři. Toto tvrzení se týká jak tematické stránky analyzovaného románu (hlavním tématem je rozdělení rodiny a z ní plynoucí důsledky), tak kompozice i jazyka.

Kompozice románu *Luisa a Lotka* je přizpůsobena cílovému dětskému čtenáři. Horizontální členění vytváří slovy číslované kapitoly, pod nimiž se nachází paratexty v podobě heslovité osnovy, jež napovídá děj jednotlivých kapitol. Vnitřní kompozice je také poměrně jednoduchá, příběh se odehrává chronologicky, s minimálními retrospektivními odbočkami.

Příběhem chápeme interakci děje, postav a časoprostoru, jedná se tedy o pojem komplexnější než literární pojem děj, který se většinou omezuje na kauzálně časový řetězec událostí.⁶²

Expozice románu je vystavěna na pro postavy neutrální půdě horské vesnice Seebühl u tamního jezera, kde se nachází prázdninová osada pro malá děvčátka. Luisa přijíždí do osady ze svého domova ve Vídni, kde žije pouze s tatínkem. Lotka dorazí o pár dní později z Mnichova, kde žije naopak jenom s maminkou. Jaký je to pro obě šok, když Lotka vystoupí z autobusu. Kromě účesů jsou si totiž holky k nerozeznání podobné. Charakter mají, stejně jako účesy, ale každá úplně jiný. Luisa, kromě toho, že nosí neposedné kudrny, je divoká, veselá, kamarádská, má ráda pozornost ostatních děvčat, je odvážná a ráda vtipkuje. Lotka má naproti tomu vlasy upravené do dvou úhledných copů a po vzoru svých

⁶¹ Státní nakladatelství dětské knihy se v roce 1969 přejmenovalo na Albatros.

⁶² PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 199.

vlasů je uhlazená, milá, vážná, přemýšlivá a hodně praktická. Mohlo by se zdát, že se chová jako dospělá.

Právě v nápadné podobnosti hlavních postav spočívá zápletka (kolize) celého románu. Jakmile Luisa Lotku spatří, okamžitě ji popadne vztek. Jak si ta holka může dovolit vypadat jako ona? Vychovatelky nad tou záhadou také kroutí hlavou. Rozhodnou se, že obě dívky skamarádí. Tento záměr se zpočátku nedaří, ale nakonec si přeci jen obě děvčátka padnou do noty a stanou se po zbytek léta nerozlučnou dvojicí. Zjistí totiž, že je vlastně legrace vypadat stejně, a začnou toho využívat. Rozhodnou se, že se vyfotografují a fotky pošlou domů rodičům. Při té příležitosti si dívky povídají o rodičích a zjistí neuvěřitelnou věc, narodily se obě ve stejný den a na stejném místě. Pochopí, že jsou nejspíš dvojčata, a podezření se potvrdí, když Luisa pozná na Lotčině portrétu svoji matku. Děvčata se rozhodnou fotky domů neposlat, a místo toho vymyslí plán, jak dát rodiče zase dohromady. Nenapadne je nic menšího, než že se vymění. Zbytek pobytu se vzájemně jedna od druhé dozvídají detaily ze svého života, vypráví si o tom, jak probíhá jejich den, o škole, učí se být tou druhou. Na konci léta tedy Lotka odjíždí jako Luisa do Vídně a Luisa jako Lotka do Mnichova.

Román vstupuje do fáze krize, ve které sledujeme, jak si děvčata v novém prostředí vedou. Luisu v Mnichově čeká nelehký úkol, musí se naučit vařit a starat se sama o sebe, jelikož maminka dlouho pracuje. I přesto si na ni zaneprázdněná maminka každý večer udělá čas, a dokonce spolu podniknou skvělý víkendový výlet kolem Mnichova. Luisa se snaží, seč může, naučí se dokonce vařit, ale charakter člověka se těžko zapírá. Nejvíce se to projeví v situaci, kdy se zastane slabších spolužaček před vypočítavou a zlou Aničkou tím, že jí nafackuje. Tato událost vzbudí podezření u paní učitelek – kam se ztratila ta tichá holčička? I mamince to přijde na mysl, je ale šťastná, že se Lotka konečně chová jako dítě, kterým je, a ne jako dospělá.

Lotka to ve Vídni také nemá snadné, trpí tam nočními můrami a steskem po mamince. Tatínek totiž často odchází psát do svého ateliéru a o Lotku se stará hospodyně Rézi. Lotka má ze shledání s otcem radost, tráví spolu nějaký čas a otec ji učí hrát na klavír. Nadšení ale Lotce kalí tatínkova přítelkyně slečna Gerlachová, která pomýšlí na sňatek. Svoji vypočítavostí a úskoky se jí podaří, že jí nakonec tatínek, pan Palffy, požádá o ruku. Lotka

se s takovým rozhodnutím nechce smířit, proto navštíví slečnu Gerlachovou a požádá ji o zrušení zasnub. Potencionální budoucí paní Palffyová považuje její prosbu za dětskou drzost a samozřejmě odmítá. Doma se Lotka snaží promluvit s otcem, který ji ale neposlouchá. Mírná Lotčina povaha události neunes a Lotka se rozstoná. Podle doktora jde o těžkou duševní krizi.

Mezitím se v Mnichově maminka z fotografie letní osady Seebühl, zaslané do redakce, v níž sama pracuje, dozvídá, že se její dcery v létě potkaly. Vyzpovídá Luisu, která jí všechno řekne, mimo jiné i to, že se jí Lotka neozývá a že o ní má Luisa strach. Maminka okamžitě volá panu Palffymu do Vídně a ten ji informuje, že je Lotka nemocná. Obě proto okamžitě nasedají do letadla. Plán nenápadné výměny dvojčat tak vlastně nevyšel, protože jejich chování je prozradilo a rodiče jejich lest odhalili. Tuto část románu vnímáme jako peripetii – náhlý obrat, který naznačuje nejistotu očekávaného rozuzlení díla.

Poslední klasickou částí dramatického příběhu je katastrofa, tedy rozuzlení, zde k dobrému konci. Příjezd maminky a dvojčete působí na Lotku zázračně, okamžitě se začne uzdravovat. Za pár dní slaví znovu shledaná dvojčata desáté narozeniny a mají jediné přání – chtějí, aby všichni byli zase spolu. Rodiče nakonec zjistí, že se stále milují a děvčátkům přání splní, znovu se z nich stane velká, šťastná rodina.

2.3 Román Luisa a Lotka jako součást LPDM i jako předmět didaktické adaptace

Díla určená dětem jsou součástí beletrie neboli krásné literatury. V jejím rámci se pro tuto kategorii používá termín literatura pro děti a mládež (dále LPDM). LPDM se dá rozdělit mnoha způsoby. Základní je tzv. knihovnické dělení, které využívá rozdělení do pěti kategorií podle věku čtenářů. První kategorii představuje literatura pro nejmenší děti (2–5 let), druhou literatura pro mladší dětské čtenáře (6–8/9 let), třetí tvoří literatura pro starší dětské čtenáře (9/10–11/12 let), čtvrtou je literatura pro mládež (11/12–14/15 let) a pátá kategorie nese název literatura pro dospívající čtenáře a mladé dospělé (15/16–25 let).⁶³

⁶³ BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8, s. 25.

Luisa a Lotka svým zpracováním a náročností příběhu spadá do druhé kategorie: literatura pro mladší dětské čtenáře (6–8/9 let).

LPDM má podle Josefa Peterky tři hlavní funkce: socializační, vzdělávací a imaginativní.⁶⁴ Kterýkoli autor pro děti i dospělé by si měl uvědomovat cílovou skupinu, pro níž píše, musí se umět vcítit do pocitů a potřeb svých čtenářů. Autor píšící pro děti má v tomto ohledu mnohonásobně těžší pozici. Ačkoliv každý z nás jednou dítětem byl, máme ve svém vývoji tendenci zapomínat na to, jak jsme jako děti vnímali svět, a naopak jako dospělí máme spíše tendenci děti vychovávat a poučovat, i když to sami nemáme rádi. Kniha, ve které by nás autor povýšeně poučoval nebo vychovával, by pro nás sotva mohla být zábavná a lákavá. Autor cílící na děti musí umět opatrně balancovat na hraně výchovy a zábavy.

Ještě složitější pozici má text, který prošel didaktickou úpravou, neboť se zde musí přizpůsobit celková jazyková podoba a rozsah textu. Takovýto text si klade za cíl rozšířit slovní zásobu čtenáře a motivovat ho k dalšímu studiu uspokojením a radostí z toho, že čtenému rozumí i s mírně pokročilými znalostmi. Hloubka textu a postav, nakolik o těchto pojmech můžeme v dětské literatuře uvažovat, je až cílem sekundárním.

Zjednodušená literatura vznikající primárně pro studijní účely představuje zvláštní typ na pomezí krásné literatury a didaktizovaného textu, např. jako učebnice. Její hlavní funkce, je funkce vzdělávací. Funkce imaginativní a socializační jsou až druhotné. Přesto je právě v tomto případě náročnější zohlednit adresáta. Didakticky upravený text, i když se jedná o dětskou knihu, necílí pouze na dětského čtenáře, ale jako studijní materiál může sloužit všem věkovým skupinám.

Významnou roli v této otázce hrají jazykové a literární kompetence čtenáře. Zkoumáním této problematiky se zabývá také Tamara Bučková, která ve své monografii *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury* v návaznosti na zkoumání Thea Witteho vytvořila celou škálu kompetencí založených na schopnosti čtenáře nevědomé či vědomé kontextualizace příběhu a následné úrovni práce s ním.⁶⁵

⁶⁴ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 276.

⁶⁵ BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8, s. 228.

Praktické využití didaktizované verze *Luisy a Lotky* v dále navrhovaném školním projektu na 2. stupni ZŠ podle Bučkové koresponduje s ní definovanou druhou úrovní škály, tj. nižší literární kompetencí. Ta představuje první stupeň vědomé kontextualizace ze strany žáků v roli čtenářů. Žáci mají v tomto případě možnost aplikovat při čtení cizojazyčného textu všechny své předchozí literární i životní zkušenosti a tím si jeho recepci usnadnit. Podle Společného evropského referenčního rámce pro jazyky (SERRJ) koresponduje nižší literární kompetence s jazykovou úrovní A2 – B1.⁶⁶

Obecně lze konstatovat, že v případě zjednodušené četby nejde editorovi, jenž text upravuje, tolik o příběh samotný, jako o jeho gramatickou jednoduchost. Snaží se předložit čtenáři příběh co nejjednodušší a tím mu připravit radost z úspěchu porozumění při zachování základní dějové linky. Samotné funkce textů a jejich cílová skupina tedy tvoří první zásadní rozdíly mezi oběma verzemi.

Vydeme-li z gramatických struktur, pak

- základním předpokladem je, že verze nakladatelství Klett bude zjednodušená především z gramatického hlediska v jazyce vypravěče, který bývá složitější kvůli používání různých slovesných časů. Vypravěč se často vrací do minulosti a používá Präteritum, zatímco dialogy postav probíhají v přítomném čase. Právě proto se dá předpokládat, že řeč vypravěče bude minimalizována.

Vycházíme-li z kompoziční a figurální stavby díla, pak

- je předpokladem, že zjednodušená verze bude ochuzena o různé vedlejší postavy, které sice nejsou stěžejní pro hlavní dějovou linii, ale drobnými detaily dotvářejí celkový obraz díla. Dá se předpokládat i to, že zjednodušená verze textu se zaměří pouze na základní charakteristiku a popis obou hlavních hrdinek. Záměrné, byť odůvodněné vynechání přímé charakteristiky nebo situací, ze kterých je možné vyčíst nepřímou charakteristiku postav, ochuzuje čtenáře o možnost proniknout k nim a vcítit se do nich.

⁶⁶ BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8, s. 228.

2.4 Komparativní analýza originální a zjednodušené verze

Následující část práce se věnuje komparativní analýze románu *Luisa a Lotka* a sice originálu vydaného nakladatelstvím Dressler Cecilie (1995) s ilustracemi od Waltera Trierera.⁶⁷ Toto vydání je komparováno s jazykově zjednodušenou verzí vydanou nakladatelstvím Klett (2014), kterou přepracovala Iris Felter a ilustrovala ji původem dánsko-řecká malířka Naja Abelsenová.

Pro účely komparace bylo zvoleno řešení, jehož cílem je přehledné srovnávání umožňující rychlou orientaci v obou textech: ukázky z originálu, tj. autentického literárního textu jsou vyznačeny červeně, ukázky ze zjednodušené verze jsou pak vyznačeny modře. Každá ukázka je označena číslem: ukázky autentického literárního textu Ericha Kästnera jsou navíc ošetřeny písmenem a, ukázky didakticky adaptované verze písmenem b. V rámečcích se nachází výchozí předpoklady, jejichž pravdivost bude potvrzena nebo vyvrácena ve shrnutí v závěrečné subkapitole.

2.4.1 Porovnání děl jako média a komparace architektoniky textu

Při výběru knihy, kterou v této subkapitole chápeme jako médium přinášející literární text, není pro čtenáře důležitý pouze obsah, ale mnohokrát rozhoduje i její vizuální podoba a celkové uspořádání. Autor při tvorbě textu promýšlí také jeho architektoniku⁶⁸, která může být následně dotvářena ve spolupráci s ilustrátorem, editorem či vydavatelem.

Tato práce nahlíží na autorský text vydaný v podobě, jež obecně označujeme jako knihu, jako na médium, které může svému čtenáři zprostředkovat zábavu, poučení, různé emocionální vjemy a může mu pomoci rozšířit i jeho vědomosti či celkový rozhled.

Obálka knihy musí umět čtenáře zaujmout, přitáhnout, aby měl chuť si ji vzít do ruky, prolistovat a nakonec ideálně i přečíst. Především děti svůj výběr literatury podřizují prvním vizuálním signálům, zaujme je barevnost obálky, obrázek na ní, ale i ilustrace uvnitř. Někteří čtenáři často řeší i rozsah textu, tedy jak je knížka „tlustá“. Není-li výběr knihy podřízen

⁶⁷ Walter Trier (1890–1951) byl Kästnerův spolupracovník a přítel.

⁶⁸ Architektonikou textu chápeme vnější, okem zachytitelné členění textu zprostředkované především uspořádáním média.

cílenému vyhledávání určitého autora nebo titulu, až nakonec, pokud vůbec, budou děti řešit, kdo je autorem textu či ilustrací a v jaké době vznikl.

Výchozí předpoklad zkoumání – médium a architektonika textu

Při komparaci dvou různých verzí, z čehož je jedna zjednodušená, se dá očekávat, že obálka, ilustrace a formát knih budou rozdílné. Dalším předpokladem je, že zjednodušená verze bude zkrácená nejen obsahově, ale bude obsahovat i méně ilustrací, ale naopak bude rozšířená o didaktický obsah.

Obě verze *Luisy a Lotky*, které jsou v této práci představeny, postrádají papírový přebal. Autentický text románu má formát B5 a na první pohled prozrazuje, že půjde o dětskou knihu. Má barevnou titulní stránku, na které jsou dvě stejně vypadající děvčátka, jediné, v čem se liší, jsou účesy. V pozadí ilustrace se nachází vesnička, které vévodí kostel. Je vidět, že vesnička stojí na kraji jezera. Na deskách je uveden název díla, jméno autora a ilustrátora (Walter Trier). Kapitoly nemají názvy, ale jsou číslovány jednoduše řadovými číslovkami, např. první kapitola. Pod každou kapitolou je v bodech vypsán obsah, který nastiňuje její děj, jako by se se jednalo a jakousi anotaci.

Zjednodušená verze Easy Readers se formátem blíží k označení B6, je tedy fyzicky menší než originální kniha. Desky nejsou ručně ilustrovány, ale je na nich fotografie dvojčat, jež stojí před cihlovým domem a v rukou drží lízátka. Podobně jako u originální verze je na deskách uveden název díla, jméno autora a ediční řada Easy Readers, chybí jméno ilustrátorky. Protože se jedná o zjednodušenou verzi originálního textu, má kniha také menší rozsah, vzhledem k počtu stran přibližně o polovinu.

Dominujícím motivem obou titulních ilustrací jsou hlavní postavy, dvojčata Luisa a Lotka. Pokud čtenář příběh nezná, mohlo by mu hlubší zamyšlení nad obálkou předčasně napovědět pointu, na které je příběh vystavěn.

Obrázek č. 1: Titulní strana originální verze⁶⁹

Obrázek č. 2: Titulní strana zjednodušené verze od nakladatelství Klett⁷⁰

⁶⁹ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9.

⁷⁰ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8.

Ilustrace Waltera Triera prokládající text v originální verzi jsou černobílé, stejně tak i ilustrace Naji Abelsenové, kterých je ale ve zkrácené verzi méně. Některé Trierovy ilustrace doplňuje popisný text. Ve zkrácené verzi jsou ilustrace pro lepší pochopení doplněné slovíčky, jejichž smyslem není popsat, co se na ilustraci děje, ale co se na ní nachází a jednoduše tak rozvíjet čtenářovu slovní zásobu. Ve zkráceném textu jsou nápadná slova či slovní spojení psaná kurzívou, která jsou ihned pod čarou německy vysvětlena. Většinou se jedná ve větě o klíčová slova, u kterých editor předpokládá, že by mohla být pro čtenáře nová. Nevyužívá se zde přímého překladu z němčiny do češtiny, ale slovo je popisováno jednoduššími německými slovy či slovními spojeními.

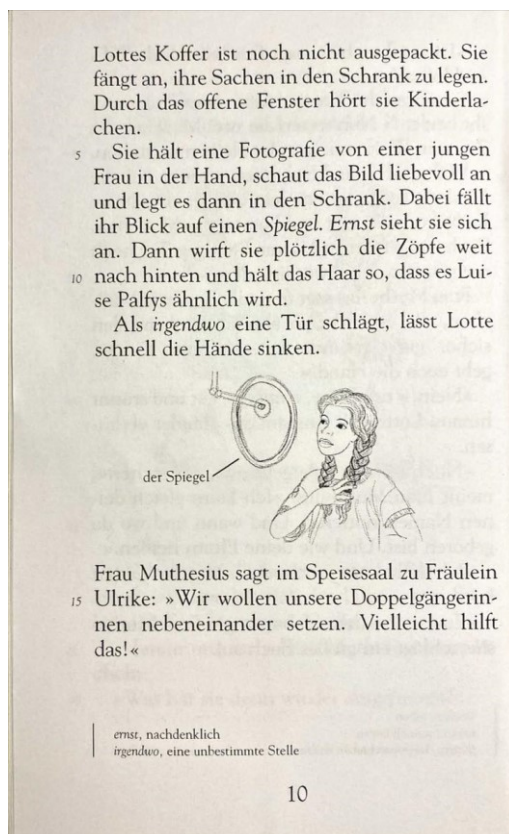
Obrázek č. 3: Ukázka ilustrace originální verze od Waltera Triera⁷¹

Herr Eipeldauer, der Fotograf

⁷¹ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 22.

Obrázek č. 4: Ukázka jedné stránky zjednodušené verze včetně ilustrace od Naji Abelsenové⁷²

Svou důležitost mají také paratexty, tj. doprovodné texty, vytvořené autorem, které mohou být součástí kompozice autentického literárního textu. Na prvních stánkách originální verze je nápadná absence předmluvy a na konci doslovu, kterými je Kästner ve svých dílech pověstný. Verze Easy Readers také neobsahuje žádnou předmluvu ani doslov.

Zkrácení se dotklo i názvů kapitol, byla vynechána jejich anotační podoba. Počet kapitol je však shodný – dvanáct, stejně jako velikost písma uzpůsobená dětskému čtenáři. Lepší orientaci v textu umožňuje ve zkrácené verzi po stranách číslování řádků po pěti. Tato úprava v textech se dělá záměrně tehdy, když se počítá s jeho recepcí ve škole nebo v jazykovém kurzu. Umožňuje čtenáři i lektorovi lepší orientaci v textu při jeho čtení, překládání či analýze.

⁷² KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 10.

Místo obsahu se na konci zkrácené verze nachází deset otázek na porozumění textu a čtyři jazyková cvičení na procvičení slovní zásoby a gramatiky. Tato didakticky upravená verze se jistě nedá považovat za typicky dětskou knihu, vzhledem ke své funkci je ale pěkně a atraktivně zpracovaná.

Facit první – verifikace vstupního předpokladu

Závěrem můžeme konstatovat, že obě verze mají na své titulní stránce hlavní hrdinky – dvojčata. Liší se ovšem svým zpracováním, jednou se jedná o ilustraci a podruhé o fotografii. Verze se liší také ve velikosti formátu a počtu stránek, zjednodušená verze má menší formát blížíci se formátu B6 a zhruba o polovinu méně stránek. Ilustrace v obou textech jsou černobílé a oboje doprovází text, přičemž u originální verze se jedná o doprovodný popis obrázku a u zjednodušené verze se jedná především o rozšiřování slovní zásoby. Zjednodušená verze kromě vysvětlujících poznámek pod čarou navíc obsahuje didaktická cvičení, ale zase oproti originálu postrádá obsah.

2.4.2 Porovnání stěžejních témat a klíčových momentů v dějové lince

Tématem textu rozumíme jeho věcný obsah úzce spjatý se smyslem textu. Základní kámen tématu tvoří motiv. Motivy téma rozvíjí, neboť jsou přímo navázány na nosné představy a na klíčová slova textu. Podle toho, jestli je kladen důraz na rozvoj jednoho nebo více témat, dělíme text na monotematický nebo polytematický. Témata se mohou dále polarizovat a dělit na základě rozsahu, obsahu a funkce textu. Tematická charakteristika je ve škole neprávem podceňována, přitom tvoří zárodek interpretace, nutí žáka k formulacím, učí ho sebevyjádření, třídění myšlenek a názorů. Ve škole se žák učí zpravidla tvořit osnovu a tím členit text. Tvorbou osnovy se snažíme o určení klíčových slov, která čtenáři osvětlí hlavní motiv odstavce.⁷³ Téma a motiv jsou úzce spjaty s dějem. Rozvětvenost dějové linky je přímo závislá na rozvětvenosti témat a postav.

Výchozí předpoklad zkoumání – stěžejní témata a jejich zasazení v příběhu

Při komparaci textů se již předem dá očekávat, že ve zjednodušené verzi bude hlavní dějová linka zachována, ale vedlejší a pro příběh nepotřebná témata budou zredukována

⁷³ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 191.

nebo úplně vynechána. Protože sledování stěžejních témat textu tvoří součást některých činností navrhovaných v aplikační části práce, budou v této podkapitole detailněji rozebrána.

Jedním ze dvou hlavních témat příběhu *Luisa a Lotka* jsou rodinné vztahy, jejichž podtémata tvoří rozvod a domov. Druhým hlavním tématem jsou mezilidské vztahy, kam patří podtémata přátelství, škola a letní tábor. Komparační přístup k textům je založen na sledování prostoru, který je těmto tématům ponechán ve zkrácené verzi.

Téma rodina a rodinné vztahy je, stejně jako láska, věčným tématem, které se v literatuře stále využívá. Kästner v příběhu *Luisa a Lotka* otevírá toto téma skrze negativní stránku rodinných vztahů, tedy skrze rozvod. Na okraj poznamenejme, že ještě v polovině 20. století, kdy dílo vzniklo, to bylo téma tabuizované. Autor k tomuto neveselému tématu přistupuje se sobě vlastní otevřeností a lehkostí. I dnes tak dokazuje, že rozvod rodičů trápil děti v každé době a je potřeba o tomto tématu veřejně mluvit. V následující ukázce se dvojčata snaží rozvod rodičů pochopit:

Ukázka č. 1a

Warum sind die Eltern nicht mehr beisammen? „Erst haben sie natürlich geheiratet,“ erklärt Luise zum hundertsten Male. „Dann haben sie zwei kleine Mädchen gekriegt. Und weil Mutti Luiselotte heißt, haben sie das eine Kind Luise und das andere Lotte getauft. Das ist doch sehr hübsch! Da müssen sie einander doch noch gemocht haben, nicht?“ „Bestimmt!“ sagt Lotte. „Aber dann haben sie sich sicher gezankt. Und sind voneinander fort. Und haben uns selber genauso entzweitgeteilt wie vorher Muttis Vornamen!“ „Eigentlich hätten sie uns erst fragen müssen, ob sie uns halbieren dürfen!“ „Damals konnten wir ja noch gar nicht reden!“ Die beiden Schwestern lächeln hilflos.⁷⁴

Ve verzi Easy Readers se sice zjednodušeným jazykem, ale obsahově nezkráceně dozvídáme stejné informace. Editorka dokonce nevynechala ani to, že rodiče dvojčata rozdělili stejně jako mamínčino jméno.

Ukázka č. 1b

Warum sind die Eltern nicht mehr zusammen? „Erst haben sie natürlich geheiratet,“ erklärt Luise zum hundertsten Mal. „Dann haben sie zwei kleine Mädchen gekriegt. Und weil Mutti Luiselotte heißt, haben sie das eine Kind Luise und das andere Lotte getauft. Das ist doch sehr hübsch. Damals haben sie sich doch noch gemocht, nicht?“ „Bestimmt!“ sagt Lotte. „Aber dann haben sie sich sicher gezankt. Und sind voneinander fort. Und haben uns genauso geteilt wie Muttis Vornamen!“

⁷⁴ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 26.

„Eigentlich hätten sie uns fragen müssen, ob sie uns halbieren dürfen!“ „Damals konnten wir ja noch gar nicht reden!“ Die beiden Schwestern lächeln hilflos.⁷⁵

Je naprosto přirozené, že se obě děvčátka v příběhu ptají po důvodu, proč se rodiče rozešli. Zde je pro původní text velmi důležitá instance vypravěče. O jeho funkci viz kapitola 2.4.4.

S tématem rodinných vztahů úzce souvisí subtéma domova vnímaného jako důvěrně známé a bezpečné prostředí. V příběhu se objevují dva domovy, Lotčin u maminky v Mnichově a Luisin u tatínka ve Vídni. Dvojčata chtějí oba domovy spojit v jeden. Následující ukázka nahlíží do domova v Mnichově.

Ukázka č. 2a

Und als Frau Körner, müde von des Tages Unrast, heimkehrt, findet sie kein lächelndes Hausmütterchen vor, bewahre, sondern ein völlig erschöpftes Häufchen Unglück, ein leicht beschädigtes, verwirrtes, zerknittertes Etwas, aus dessen zum Weinen verzogenem Mund es ihr entgegenklingt: „Schimpf nicht, Mutti! Ich glaub’, ich kann nicht mehr kochen!“ „Aber, Lottchen, Kochen verlernt man doch nicht!“ ruft die Mutter verwundert. Doch zum Wundern ist wenig Zeit. Es gilt Kindertränen zu trocknen, Bouillon abzuschmecken, zerkochtes Fleisch hineinzuworfen, Teller und Bestecke aus dem Schrank zu holen und vieles mehr. Als sie endlich im Wohnzimmer unter der Lampe sitzen und Nudelsuppe löffeln, meint die Mutter tröstend: „Es schmeckt doch eigentlich sehr gut, nicht?“ „Ja?“ Ein schüchternes Lächeln stiehlt sich in das Kindergesicht. „Wirklich?“ Die Mutter nickt und lächelt still zurück. Luise atmet auf, und nun schmeckt es ihr selber mit einemal so gut wie noch nie im Leben! Trotz Hotel Imperial und Palatschinken!⁷⁶

Tatáž pasáž ve zjednodušené verzi.

Ukázka č. 2b

Als Frau Körner müde vom Verlag heimkehrt, findet sie keine fröhliche Tochter vor, sondern ein weinendes, unglückliches Mädchen. „Ach Mutti! Ich glaube, ich kann nicht mehr kochen!“ „Aber Lottchen, Kochen vergisst man doch nicht!“ ruft die Mutter erstaunt. Doch zum Wundern ist wenig Zeit. Als sie endlich im Wohnzimmer unter der Lampe sitzen und Nudelsuppe löffeln, meint die Mutter tröstend: „Es schmeckt doch eigentlich sehr gut, nicht?“ „Ja?“ Luise lächelt beruhigt, und nun schmeckt es ihr selber mit teinem Male so gut wie noch nie im Leben!⁷⁷

Z obou ukázek je patrné, že maminka byla nejprve zaskočena tím, že Lotka alias Luisa přes prázdniny zapomněla vařit. Ani na chvíli ale nepomýšlela na hubování. Snažila se dceru uklidnit a povzbudit. Ve zjednodušené verzi převládá dialog postav nad popisem vypravěče.

⁷⁵ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 18–19.

⁷⁶ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 52.

⁷⁷ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 31.

V originální verzi je to naopak, a proto je v ní ještě patrnější, jak moc je z neúspěchu Luisa nejprve nešťastná, ale po mamčině reakci naopak šťastná.

Druhý domov ve Vídni, kde žije otec a Luisa alias Lotka, je také celkem mírumilovný a přívětivý. Otec ale často pobývá v ateliéru a Lotka pak bývá často sama doma.

Ukázka č. 3a

Er fischt ein Billett aus der Brieftasche, gibt es der Tochter und sagt: „Heute abend dirigier' ich Humperdincks Hänsel und Gretel. Resi bringt dich ins Theater und holt dich nach Schluß wieder ab.“ (...) Dann klingelt das Telefon. Am anderen Ende redet eine weibliche Stimme. Der Vater antwortet ziemlich einsilbig. Aber wie er den Hörer aufgelegt hat, hat er es dann doch ziemlich eilig. Er muß noch ein paar Stunden allein sein, ja, und komponieren. Denn schließlich ist er nicht nur Kapellmeister, sondern auch Komponist. Und komponieren kann er nun einmal nicht zu Hause. Nein, dafür hat er sein Atelier in der Ringstraße. Also... „Morgen mittags auf Wiedersehen im Imperial!“ „Und ich darf dir in der Oper zuwinken, Vati?“ „Natürlich, Kind. Warum denn nicht?! Kuß auf die ernste Kinderstirn! Hut auf den kantigen Künstlerkopf! Die Tür schlägt zu.“⁷⁸

Ve zjednodušené verzi nalezneme opět velice podobný text.

Ukázka č. 3b

Er holt eine Karte aus der Brieftasche, gibt sie der Tochter und sagt: „Heute Abend dirigiere ich Humperdincks Hänsel und Gretel. Resi bringt dich ins Theater und holt dich auch wieder ab.“ (...) Dann läutet das Telefon. Am anderen Ende redet eine Frauen stimme. Der Vater antwortet kurz. Aber als er dann den Hörer auflegt, muss er doch weg. Er muss noch ein paar Stunden allein sein, ja, und komponieren. Denn er ist ja nicht nur Kapellmeister, sondern auch Komponist. Und komponieren kann er nun einmal nicht zu Hause. Nein dafür hat er sein Atelier in der Ringstraße. Also... „Auf Wiedersehen!“ „Und ich darf dir in der Oper zuwinken, Vati?“ „Natürlich, Kind. Warum denn nicht?“ Kuss auf die ernste Kinderstirn! Hut auf den Kopf! Die Tür schlägt zu.“⁷⁹

Z obou ukázek je patrné, že pan otec kapelník má rád kromě své dcery také svůj klid. Platí si hospodyně, která se o dceru stará, ale ta nemůže plně nahradit chybějícího rodiče. V této pasáži je poprvé charakterizována postava tatínka, snad proto jí zjednodušená verze nevynechává. Naopak jsou ale vynechány pozdější Lotčiny vnitřní monology, ve kterých přemýšlí nad otcem, matkou a jejich vztahem a kvůli nimž se začíná cítit osaměle.

Druhým stěžejním tématem příběhu jsou mezilidské vztahy se subtematy přátelství, školní vztahy a vztahy na letním táboře. Otázka mezilidských vztahů je, stejně jako rodinné téma, stále aktuální.

⁷⁸ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 42.

⁷⁹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 26.

Složitým vývojem musel projít především vztah hlavních postav, Luisy a Lotky. Nezačal úplně nejlépe.

Ukázka č. 4a

Die anderen kleinen Mädchen schielen hingerissen zu dem merkwürdigen Paar hinüber. Ein Kalb mit zwei bis drei Köpfen könnte nicht interessanter sein. Der dicken, pausbäckigen Steffie steht vor lauter Spannung der Mund offen. Luise kann sich nicht länger bezähmen. Und sie will's auch gar nicht. Mit aller Kraft tritt sie unterm Tisch gegen Lottes Schienbein! Lotte zuckt vor Schmerz zusammen und preßt die Lippen fest aufeinander.⁸⁰

I zjednodušená verze se zaměřuje na skutečnost, že Luisa není schopna snést pomyšlení, že by někdo mohl vypadat jako ona.

Ukázka č. 4b

Die anderen Mädchen schauen zu dem merkwürdigen Paar hinüber. Ein Kalb mit zwei bis drei Köpfen könnte nicht interessanter sein. Luise kann sich nicht länger beherrschen. Und sie will es auch gar nicht. Mit aller Kraft tritt sie unterm Tisch gegen Lottes Bein! Lotte zuckt vor Schmerz zusammen, gibt aber keinen Ton von sich.⁸¹

Luisa je sice ráda středem pozornosti, ale tahle pozornost se jí nelíbí, zvláště, když to není pro nic, co by udělala ona. Proto kopne Lotku do nohy, ačkoli v hloubi duše ví, že za to Lotka nemůže. Editorka nevynechala ani originální přirovnání, že „tele se dvěma nebo třemi halavami by nemohlo být zajímavější“.

Vztah obou děvčátek musí samozřejmě projít jistým vývojem, aby mohla dospět k poznání, že jsou dvojčata.

Ukázka č. 5a

Es ist Nacht. Und alle Kinder schlafen. Bis auf zwei. Diese zwei haben einander den Rücken zugekehrt, tun, als schliefen sie fest, liegen aber mit offenen Augen da und starren vor sich hin. Luise blickt böse auf die silbernen Kringel, die der Mond auf ihr Bett malt. Plötzlich spitzt sie die Ohren. Sie hört leises, krampfhaft unterdrücktes Weinen. Lotte preßt die Hände auf den Mund. (...) Sie seufzt leise. Da soll man nun Lachfältchen kriegen! Lotte schluchzt vor sich hin. Plötzlich streicht eine kleine, fremde Hand unbeholfen über ihr Haar! Lottchen wird stocksteif vor Schreck. Vor Schreck? Luisas Hand streicht schüchtern weiter.⁸²

⁸⁰ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 12.

⁸¹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 11.

⁸² KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 13–14.

Tatáž pasáž ve zjednodušené verzi.

Ukázka č. 5b

Es ist Nacht. Und alle Kinder schlafen. Bis auf zwei. Diese zwei tun, als schliefen sie fest, liegen aber mit offenen Augen. Plötzlich spitzt Luise die Ohren. Sie hört leises Weinen. Lotte presst die Hände auf den Mund. (...) Lotte schluchzt vor sich hin. Plötzlich streichelt eine kleine fremde Hand über ihr Haar. Lottchen wird still vor Schreck. Luisas Hand streichelt weiter.⁸³

Toto je klíčový moment, který určuje vztah obou děvčat po zbytek příběhu. Luisa takovou drobností jako je pohlazení po vlasech dokáže změnit všechny počáteční negativní emoce. Mnoho to také napovídá o charakteru děvčat. Od tohoto okamžiku se z nich stanou nerozlučné přítelkyně a časem i sestry. K tomuto dějovému zvratu muselo dojít, neboť přátelství Luisy a Lotky je hlavním motivem příběhu. Díky tomu, že se dívky skamarádily, mohly objevit, že jsou dvojčata a uskutečnit svůj plán.

Jejich přátelství ovšem není jediné, které originální text zachycuje. Z praktických důvodů zjednodušená verze klade důraz především na vztah Luisy a Lotky a vynechává některé vztahy s vedlejšími postavami. Například přátelství s malířem panem Gabelem je zjednodušeno pouze na zásadní pasáž, kdy si pan Gabele stěžuje na špatná okna a Lotku při tom napadne, že by si s tatínkem mohli vyměnit ateliéry. Pak by tatínek bydlel naproti a mohl by s ní trávit více času. Vynechaná je například epizoda, ve které pan Gabele kreslí Lotku a vidí, že je smutná. Snaží se jí proto utěšovat a zároveň přijít na to, co ji trápí. Hloubka vztahu mezi Lotkou a panem Gabelem pak nemůže být plně pochopena. Důležitý a opět vynechaný je moment, kdy pan Gabele přemýšlí nad dětským trápením. V této pasáži skrze postavu malíře opět promlouvá autor přímo k dětskému čtenáři.

Ukázka č. 6a

Herr Gabele zeichnet Lotte. Plötzlich läßt er Block und Bleistift sinken und sagt: „Was hast denn heut, Luise! Du schaust ja aus wie sechs Tag' Regenwetter!“ Das Kind atmet schwer, als läge ihm ein Fuder Steine auf der Brust. „Ach, es ist nichts weiter.“ „Hängt's mit der Schule zusammen?“ Sie schüttelt den Kopf. „Das wäre nicht so schlimm.“ Herr Gabele legt den Block weg. „Weißt was, du kleine Trauerweide? Wir wollen für heute Schluß machen!“ Er steht auf. „Geh ein Stück spazieren. Das bringt einen auf andere Gedanken!“ „Oder vielleicht spiel' ich ein bißchen auf dem Klavier?“ „Noch besser!“ sagt er. „Das hör ich durch die Wand. Da hab' ich auch was davon.“ Sie gibt ihm die Hand, knickst und geht. Er schaut gedankenvoll hinter der kleinen Person her.

⁸³ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 12.

Er weiß, wie schwer Kummer auf ein Kinderherz drücken kann. Er war selber einmal ein Kind und hat es, im Gegensatz zu den meisten Erwachsenen, nicht vergessen.⁸⁴

Vynechaná je i vedlejší dějová linka o přátelství Luisy alias Lotky se psem Pepíčkem a jeho páníčkem panem profesorem a lékařem Stroblem. Pro hlavní dějovou linku je toto přátelství postradatelné, protože nepřináší žádné důležité momenty. Ale například pes Pepíček pozná, že Luisa není Luisa ale Lotka, protože má jiný pach. Psi zmatení a jeho konečné štěstí, když potká najednou obě děvčata, vytváří v textu komický prvek.

Přátelství hlavních postav se zrodilo na letním táboře. Tyto vztahy jsou samy o sobě fenoménem. Předpoklad při komparování textů byl takový, že i tyto vztahy s vedlejšími postavami budou vynechány nebo minimalizovány a hlavní pozornost bude upřena na Luisu a Lotku.

V následujícím úryvku rozebírají děvčata příjezd Lotky na tábor. Všechna děvčata s Luisou soucítí a vymýšlejí, co by Lotce provedla. Ve zjednodušené verzi je tato scéna zcela vypuštěna. Čtenář je kvůli tomu ochuzen o pochopení vztahů mezi děvčaty na letním táboře. Luisa má v partě kamarádek vůdčí postavení, a proto je pro Lotku zpočátku těžké zapadnout.

Ukázka č. 7a

Luise hockt mit ihren Freundinnen auf der Gartenmauer und hat eine strenge Falte über der Nasenwurzel. „Ich liebe mir das nicht gefallen,“ sagt Trude, ihre Wiener Klassenkameradin. „Kommt da frech mit deinem Gesicht daher!“ „Was soll ich denn machen?“ fragt Luise böse. „Zerkratzt es ihr!“ schlägt Monika vor. „Das beste wird sein, du beißt ihr die Nase ab!“ rät Christine. „Dann bist du den ganzen Ärger mit einem Schlag los!“ Dabei baumelt sie gemütlich mit den Beinen. „Einem so die Ferien zu verhunzen!“ murmelt Luise, aufrichtig verbittert. „Sie kann doch nichts dafür,“ erklärt die pausbäckige Steffie. „Wenn nun jemand käme und sähe wie ich aus...“ Trude lacht. „Du glaubst doch selber nicht, daß jemand anderer so blöd wäre, mit deinem Kopf herumzulaufen!“ Steffie schmolzt. Die anderen lachen. Sogar Luise verzieht das Gesicht.⁸⁵

O Luisině charakteru jistě mnohé vypovídá i její chování ve chvíli, kdy si jí její kamarádky dobírají kvůli Lotce. Luisa se nenechá vyprovokovat a nezačne o Lotce mluvit zle, naopak chce, aby ostatní přestaly a svůj názor dá výrazně najevo.

Ukázka č. 8a

Luise spielt indessen mit ihren Freundinnen Völkerball. Aber sie ist nicht recht bei der Sache. Oft schaut sie sich um, als suche sie jemanden und könne ihn nicht finden. Trude fragt: „Wann beißt du denn nun endlich der Neuen die Nase ab, hm?“ „Sei nicht so blöd!“ sagt Luise. Christine blickt sie

⁸⁴ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 76–77.

⁸⁵ Tamtéž, s. 11.

überrascht an. „Nanu! Ich denke, du hast eine Wut auf sie?“ „Ich kann doch nicht jedem, auf den ich eine Wut habe, die Nase abbeißen,“ erklärt Luise kühl. Und sie setzt hinzu: „Außerdem hab’ ich gar keine Wut auf sie.“ „Aber gestern hattest du doch welche!“ beharrt Steffie. „Und was für eine Wut!“ ergänzt Monika. „Beim Abendbrot hast du sie unterm Tisch so gegen’s Schienbein getreten, daß sie beinahe gebrüllt hätte!“ „Na also,“ stellt Trude mit sichtlicher Genugtuung fest. Luises Gefieder sträubt sich. „Wenn ihr nicht gleich aufhört,“ ruft sie zornig, „kriegt ihr auch eins ans Schienbein!“ Damit wendet sie sich um und rauscht davon. „Die weiß nicht, was sie will,“ meint Christine und zuckt die Achseln.⁸⁶

Ve zjednodušené verzi tuto pasáž nenajdeme. Přitom je tato scéna okamžikem, ve kterém se silně projevuje Luisina vnitřní síla a do popředí tak vstupuje významný výchovný moment – Luisa se rozhodne, že nebude Lotce škodit, a naopak se stane její kamarádkou, aniž by tím ztratila své postavení ve skupině.

Z obou ukázek, a především z toho, že jsou obě ukázky ve zjednodušené verzi vynechané, je patrné, že ostatní vztahy na letním táboře nejsou pro hlavní děj důležité, proto je editorka co nejvíce zredukovala. Kromě vztahů mezi děvčaty došlo k částečnému vynechání promluv mezi hlavní táborovou vedoucí paní Muthesiovou a slečnou vychovatelkou Ulrikou. Opět se jedná o postavy, které nejsou pro hlavní dějovou linku zásadní, ve svých dialogích ale poukazují na to, jak je zvláštní, že jsou si děvčata tak podobná. Nenápadně tedy čtenáře vedou k pochopení hlavní zápletky knihy.

S posunutím příběhu z letního tábora do domovských měst se téma vztahů přesouvá do prostředí školy. Chování děvčat v jejich nových školách a ke spolužačkám je v originálním textu často zmiňované, neboť zde, v novém neznámém prostředí, vznikají díky výměně dvojčat komické situace. Může se zde také plně projevit charakter obou děvčat. Například Luisina prudká a přímá povaha spolu se smyslem pro spravedlnost, jež jsou u Lotky, za níž se vydává, nezvyklé, se projeví ve střetu se spolužačkou Aničkou Habersetzerovou, která bije menší spolužačky.

Ukázka č. 9a

Beim Abschied vor der Haustür sagt also Luise: „Eh ich es vergesse – Anni –, dreimal war ich mit dir böse wegen der Ilse Merck und so, du weißt schon. Das nächste Mal bin ich nicht bloß böse, sondern...“ Dabei macht sie eine eindeutige Handbewegung und rauscht davon. „Das werden wir ja

⁸⁶ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 17.

sehen,“ denkt Anni wütend. „Gleich morgen werden wir das sehen! Die ist wohl in den Ferien übergeschnappt?“⁸⁷

Zjednodušená verze tuto postavu i scénu zcela vynechává.

Už v části, kde se děvčata teprve seznamují, je důležitost dlouhodobých vztahů mezi dívkami zásadní. Obecně je možné konstatovat, že znalost povahy člověka, a nejen jeho vnějšího vzhledu, tvoří hlavní motiv celého příběhu.

Dvojčta si upletou Lotčiny copánky a jsou k nerozeznání. Nikdo neví, která je která. Tu Štěpánku napadne, že by je měla rozeznat Truda, protože chodí s Luisou do jedné třídy.

Ukázka č. 10a

Trude schiebt sich zögernd in den Vordergrund des Geschehens, blickt musternnd von der einen Lotte zur anderen und schüttelt ratlos den Kopf. Dann aber huscht ein spitzbübisches Lächeln über ihr Gesicht. Sie zieht die ihr näher stehende Lotte tüchtig am Zopf – und im nächsten Augenblick klatscht eine Ohrfeige! Sich die Backe haltend, ruft Trude begeistert: „Das war Luise!“ (Womit die allgemeine Heiterkeit ihren Höhepunkt erreicht hat.)⁸⁸

Zjednodušená verze tuto vtipnou ukázkou ponechává, byť částečně upravenou. Je to zároveň počátek nápadu se záměnou děvčat a její vynechání by mohlo narušit kontinuitu příběhu.

Ukázka č. 10b

Trude blickt langsam von der einen Lotte zur anderen und schüttelt den Kopf. Dann aber huscht ein Lächeln über ihr Gesicht. Sie zieht die eine Lotte tüchtig am Zopf. Im nächsten Augenblick klatscht eine Ohrfeige. Und, mit der Hand an der Backe, ruft Trude begeistert: „Das da war Luise!“⁸⁹

Epizody ze školního prostředí jsou ve verzi Easy Readers zhuštěny a minimalizovány. Není dán prostor učitelkám, jež si všímají změn v chování svých žaček, je vynechána scéna, kdy si matka paní Körnerová jde do školy potvrdit svou myšlenku o záměně děvčat, a chybí i závěrečná epizoda zápisu Lotky do vídeňské školy.

Facit druhý – verifikace vstupního předpokladu

Ze dvou stěžejních témat je ve zjednodušené verzi větší prostor věnován tématu rodinných vztahů a s nimi souvisejícím podtématům domova a rozvodu. Z editorského hlediska to je logický postup, neboť právě ona tvoří páteř celého příběhu. Všechna ostatní subtémata pouze

⁸⁷ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 49–50.

⁸⁸ Tamtéž, s. 20.

⁸⁹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 15.

rozvíjí hlavní téma a prozrazují nám více o životě a charakteru hlavních postav. Jejich vynecháním nedošlo k narušení dějové linky.

2.4.3 Porovnání postav a jejich charakteristik

Postavy jsou v příběhu stěžejní, bez nich by příběhy neexistovaly. Z hlediska naratologie je možné k postavám přistupovat mnoha různými způsoby a sledovat mnoho vrstev a způsobů, kterými jsou postavy jako objekty vypravování konstruovány. Tato práce si vystačí pouze se základním, takřka školským pojetím postav a terminologií. Při analýze textu se děti ve škole učí rozeznávat především význam postav a jejich důležitost v ději, označují postavy hlavní a vedlejší. Dále se učí rozlišovat jejich etickou funkci, rozhodují, zda jsou to postavy kladné, záporné, nebo u nich dochází ke smíšení těchto protikladů.⁹⁰ Všechny postavy dohromady, ať jsou důležité nebo ne, pomáhají čtenáři utvářet názor na hlavního protagonistu nebo protagonisty. Provádí čtenáře procesem pochopení příběhu tím, že ho nechávají nahlédnout do svých myšlenek nebo dialogů. Dětskému čtenáři mohou postavy a jejich charaktery sloužit jako předobrazy reality, se kterou se postupně během svého života mohou střetnout. Postavy v příběhu musíme přesto vždy vnímat především jako autorské konstrukty, které naplňuje pro sebe žádoucím obsahem.

Erich Kästner ve své tvorbě obecně nevytváří charaktery, které by byly pouze kladné nebo pouze záporné. Kästner vychází z reálných životních situací a na nich ukazuje, že život ani lidé nejsou černobílí a že nejvíce záleží na tom, jak se v danou chvíli postava rozhodne a zachová.

Výchozí předpoklad zkoumání – konfigurace postav

Protože tato práce komparuje dvě rozdílné verze téhož textu, základním předpokladem je, že z důvodu zachování dějové linky není možné hlavní postavy vynechat. Druhým předpokladem je, že zjednodušená verze vynechá postavy vedlejší a epizodní a mnohé důležité postavy minimalizuje v jejich promluvách.

⁹⁰ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 217–218.

Protože ve středu příběhu stojí rozdělená rodina a její vztahy, je naprosto logické, že všichni její členové museli být jako postavy zachováni (hlavní postavy dvojčata Luisa a Lotka, jejich rodiče Luiselotta Körnerová Palffyová a Ludvík Palffy, snoubenka Irena Gerlachová).

Postavy dvojčat Luisy a Lotky jsou každá zvlášť nejprve představeny nepřímým popisem. Představme si nejprve Luisu.

Ukázka č. 11a

Vorläufig baden sie alle im See, und am wildesten treibt es wie immer ein kleines neunjähriges Mädchen, das den Kopf voller Locken und Einfälle hat und Luise heißt, Luise Palffy. Aus Wien.⁹¹

Zjednodušená verze vynechává pouze údaj o věku.

Ukázka č. 11b

Am wildesten ist wie immer ein Mädchen, das den Kopf voller Locken und Einfälle hat und Luise heißt, Luise Palffy. Aus Wien.⁹²

V podobném duchu se čtenář poprvé setká i s postavou Lotky.

Ukázka č. 12a

Ein ernst dreinschauendes Ding. Der Chauffeur streckt bereitwillig die Arme hoch. Die Kleine schüttelt den Kopf, daß beide Zöpfe schlenkern. „Danke, nein!“ sagt sie höflich und bestimmt und klettert, ruhig und sicher, das Trittbrett herab.⁹³

Zjednodušená verze opět vynechává detaily, které ale mohou být pro následnou představu důležité.

Ukázka č. 12b

Der Chauffeur streckt freundlich die Arme hoch, sie aber sagt höflich und bestimmt „Danke, nein!“ und steigt ruhig und sicher hinaus.⁹⁴

O rodičích se nejprve dozvídáme útržkovité informace z dialogů dvojčat. V jejich případě volí autor strategii představit je jako komplexní postavy sám a pak teprve je nechá promlouvat. Pouze slečna Gerlachová do příběhu vstupuje nejprve promluvou.

⁹¹ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 5.

⁹² KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 5.

⁹³ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 7.

⁹⁴ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 6.

Dalším cílem této podkapitoly je charakterizovat hlavní postavy a porovnat možnosti vytvoření charakteristiky ze zkrácené verze.

Charakteristika je slohový útvar. Jedná se v podstatě o zvláštní druh popisu, který se na základní škole žáci učí zjednodušeně vytvářet již na prvním stupni. Pro školské potřeby se využívá základní dělení popisu na vnější (jak objekt zájmu vypadá) a vnější (jak se chová, jaký je charakterově, osobnostně = charakteristika). Jako dvě základní metody popisu se využívá popis přímý (přímé označení vlastností) a nepřímý (charakterové vlastnosti se demonstrují skrze příklady chování a jednání).

Výchozí předpoklad zkoumání – charakteristika postav

Protože základním motivem celého příběhu je záměna identických dvojčat, je možno předpokládat, že právě na jejich rozdílné i společné rysy se bude text zaměřovat. Druhým předpokladem je, že vedlejší a epizodní postavy budou ve zjednodušené verzi buď zcela vynechány, nebo alespoň ochuzeny v popisu i promluvě.

Zpočátku je pro orientaci v příběhu zásadní popis rozdílných podob dvojčat. Dvojčata se liší především svými účesy. Luisa má vlasy kudrnaté nechává je volně, zatímco Lotka si vlasy splétá do copů.

Mezi charakterové vlastnosti, které se v textu přímo pojmenovávají a poté i nepřímo projevují, patří to, že Luisa má ráda sladké, nejvíce plněné palačinky, je divoká, veselá, trošku zbrklá a velice odhodlaná dosáhnout svého.

Ukázka č. 13a

Luiſe kocht. Sie hat eine Schürze von Mutti umgebunden und rennt zwischen dem Gasherd, wo Töpfe über den Flammen stehen, und dem Tisch, auf dem das Kochbuch aufgeschlagen liegt, wie ein Kreisel hin und her. (...) Luiſe ballt vor Entschlossenheit die Fäuste und erhebt ſich zu neuen Taten. Dabei knurrt ſie: „Das war’ doch gelacht!“ Doch mit dem Kochen iſt das eine eigene Sache. Entschlossenheit genügt vielleicht, um von einem hohen Turm zu ſpringen. Aber um Nudeln mit Rindfleisch zu kochen, dazu braucht’s mehr als Willenskraft.⁹⁵

Zjednodušená verze tyto charakterové vlastnosti výrazně minimalizuje. Pro porovnání stejná pasáž:

⁹⁵ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 52.

Ukázka č. 13b

Luise kocht. Sie hat eine Schürze von Mutti umgebunden und rennt hin und her zwischen dem Herd mit dem Töpfen und dem Tisch, wo das Kochbuch aufgeschlagen liegt.⁹⁶

Luisa bývá středem pozornosti, právě kvůli svým vtipům a otevřenosti. Je velice odvážná, zastane se slabších dětí a nebojí se říct, co si doopravdy myslí. Následující ukázku verze Easy Readers úplně vynechává a ochuzuje čtenáře o hlubší porozumění charakteru postavy.

Ukázka č. 14a

(Im Oktavheft steht: „Anni Habersetzer, ich war dreimal mit ihr böse, sie haut kleinere Kinder, besonders die Ilse Merck, die kleinste in der Klasse.“) Nun, damit kann man schon etwas anfangen! Beim Abschied vor der Haustür sagt also Luise: „Eh ich es vergesse – Anni –, dreimal war ich mit dir böse wegen der Ilse Merck und so, du weißt schon. Das nächste Mal bin ich nicht bloß böse, sondern...“ Dabei macht sie eine eindeutige Handbewegung und rauscht davon.⁹⁷

Lotka v podstatě vytváří svému dvojčeti protiklad, a to ve všech ohledech. Její nejoblíbenější jídlo jsou telecí guláš a řízky. Protože její maminka hodně pracuje, naučila se Lotka starat o domácnost.

Ukázka č. 15a

Nach kurzer Zeit taucht Lotte mit Kaffee, Zucker und Sahne auf, schenkt – ganz Hausfrau – ein, fragt, ob Zucker gefällig sei, schiebt dem Besuch die Sahne hin, setzt sich dann neben ihren Vati und meint freundlich lächelnd: „Ich trink’ zur Gesellschaft einen Schluck mit.“⁹⁸

Ve zjednodušené verzi se Lotka také představuje jako správná hostitelka.

Ukázka č. 15b

Nach kurzer Zeit kommt Lotte wieder mit Kaffee, Zucker und Sahne, schenkt ein und setzt sich dann freundlich lächelnd neben ihren Vati.⁹⁹

Lotka je vážná, přemýšlivá, velice hodná a milá, má velmi křehký vnitřní svět. Je také velice zodpovědná a šetrná. Starost o domácnost bere velice vážně, což u maminky někdy vzbuzuje strach o to, jestli až moc rychle nevyrostla a neztratila tak své dětství.

Jako příklad toho, že vynechávání částí textu často, i přes všechnu snahu editora, může pozměnit jeho smysl, byl vybrán dialog mezi Lotkou a hospodyní Rézi.

⁹⁶ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 29.

⁹⁷ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 50.

⁹⁸ Tamtéž, s. 72.

⁹⁹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 37.

Ukázka č. 16a

Dabei fällt ihr zweierlei auf. Erstens hat sich Resi, die Haushälterin, auf fast jeder Seite verrechnet. Und zweitens hat sie das jedesmal zu ihren Gunsten getan! „Ja, was soll denn das heißen?“ Resi steht in der Küchentür. „Ich hab’ in deinem Buch nachgerechnet,“ sagt Lotte leise, aber bestimmt. „Was sind denn das für neue Moden?“ fragt Resi böse. „Rechne du in der Schule, wo’s hingehört!“ „Ich werd’ jetzt immer bei dir nachrechnen,“ erklärt das Kind sanft und hüpfte vom Küchenstuhl. „Wir lernen in der Schule, aber nicht für die Schule, hat die Lehrerin gesagt.“ Damit stolziert sie aus der Tür. Resi starrt verblüfft hinterdrein.“¹⁰⁰

Verze Easy Readers tuto pasáž zcela vynechává a pouze zmiňuje, že Lotka přesvědčila otce, aby jí svěřil peníze na domácnost. Toto sdělení může čtenář chápat tak, že Lotka jednala za Rézinými zády. V originále se ale ukazuje, že Lotka před Rézi tuto skutečnost nijak netajila.

Postava matky reprezentuje složitou situaci, která často nastává po rozvodu rodičů. Aby uživila sebe a svou dceru, pracuje jako redaktorka obrazové přílohy v „Mnichovském ilustrovaném zpravodaji“. Mrzí ji, že kvůli práci na Lotku nemá tolik času a že Lotka je nucena se o sebe hodně starat sama.

Ukázka č. 17a

Luiselotte, du hast aus einem fügsamen kleinen Wesen eine Haushälterin gemacht, aber kein Kind! Kaum war sie ein paar Wochen mit Gleichaltrigen beisammen, im Gebirge, an einem See – schon ist sie geworden, was sie immer hätte sein sollen: ein lustiges, von deinen Sorgen wenig beschwertes kleines Mädchen! Du bist viel zu egoistisch gewesen, pfui! Freu dich, daß Lottchen heiter und glücklich ist! (...) Eine Mutter hat – und hätte sie noch so viele Sorgen – vor allem die Pflicht, ihr Kind davor zu bewahren, daß es zu früh aus dem Paradies der Kindheit vertrieben wird!“¹⁰¹

Tento silný vnitřní monolog zjednodušená verze úplně vynechává a opět tak ochuzuje čtenáře o pochopení maminčina dilematu. Může tak vzniknout dojem, že matka Körnerová je na svou dceru záměrně přísná a má na ni přehnaně vysoké nároky.

Otec Ludvík Palffy je kapelníkem a skladatelem. Vedle bytu v Červenověžní ulici, kde bydlí s dcerou Luisou a s hospodyní Rézou, má ateliér na Okružní třídě, kam často chodí komponovat. Jeho postava reprezentuje otce samoživitele, který si s výchovou své dcery často neví rady, a proto se radši schovává za svou práci. Jako umělec má pan Palffy velice složitý vnitřní život. Jakmile dostane hudební nápad, musí být okamžitě sám. Na druhou stranu by byl rád i obětován, snad proto navázal vztah se slečnou Gerlachovou, která by

¹⁰⁰ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 44.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 64.

se za něj nejraději viděla provdaná. Nemá rád, když ho někdo ruší. Je zahleděn do sebe a nerad řeší problémy.

Jeho roztěkanost a schopnost soustředit se jen na práci demonstruje následující ukázka:

Ukázka č. 18a

„Du kennst Fräulein Gerlach bereits. Sie hat dich sehr gern. Und sie wird dir eine gute Mutter sein. Auf die Dauer wäre es sowieso schwierig und verfehlt, dich in einem frauenlosen Haushalt aufwachsen zu lassen.“ (Ist er nicht rührend? Es fehlte nur noch, daß er behauptet, er wolle lediglich heiraten, damit das Kind wieder eine Mutter hat!) Lotte schüttelt in einem fort den Kopf und bewegt dazu lautlos die Lippen. Wie ein Automat, der keine Ruhe findet. Es sieht beängstigend aus. Deshalb blickt der Vater rasch wieder weg und sagt: „Du wirst dich schneller, als du glaubst, in den neuen ungewohnten Zustand finden. Böse Stiefmütter kommen nur noch in Märchen vor. Also, Luise, ich weiß, daß ich mich auf dich verlassen kann. Du bist der vernünftigste kleine Kerl, den es gibt!“ Er schaut auf die Uhr. „So. Jetzt muß ich gehen. Mit dem Luser den Rigoletto korrepetieren.“ Und schon ist er aus der Tür.¹⁰²

Zjednodušená verze neobsahuje, kromě rychlého vstupu vypravěče, další detaily, které čtenáři pomohou lépe pochopit rozpoložení otce i Lotky. Ovšem z obou textů jasně vyplývá, že pro otce je rozhovor nepříjemný, nechce o věci moc diskutovat a chce mít zaležitost rychle za sebou.

Ukázka č. 18b

Du kennst Fräulein Gerlach ja schon. Sie hat dich sehr gern. Und sie wird dir eine gute Mutter sein!“ Lotte schüttelt den Kopf und bewegt dazu lautlos die Lippen. Der Vater blickt rasch weg und sagt: „Also, Luise, ich weiß, dass ich mich auf dich verlassen kann. Du bist der vernünftigste kleine Kerl, den es gibt!“ Er schaut auf die Uhr. „So, jetzt muss ich gehen.“¹⁰³

Slečna Gerlachová by mohla být považována za jedinou převážně zápornou postavu celého příběhu, přestože se nechová nijak nerealisticky a neočekávaně. Je vypočítavá a ke svému cíli je ochotna dojít jakýmkoli způsobem i manipulacemi a klamem. Luisu alias Lotku nemá moc ráda, zdá se jí, že má na tatínka velký vliv, tudíž, že je pro ni nebezpečná a chce se dívenky co nejdříve zbavit.

Ukázka č. 19a

„Das hab’ ich ihm auch schon gesagt,“ erklärt sie ruhig. „Aber sie sind alle vermietet, die Ateliers.“ „So ein kleines Biest!“ denkt Fräulein Gerlach. Denn sie, auch eine Tochter Evas, weiß nun schon, was das Kind im Schilde führt. Und richtig... „Zum Komponieren braucht man eigentlich kein Oberlicht, Vati. Nicht?“ „Nein, eigentlich nicht.“ (...) Fräulein Irene Gerlach hat den Auftritt im

¹⁰² KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 78.

¹⁰³ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 41.

Atelier nicht vergessen. Sie hat den Vorschlag des Kindes, der Vater möge die Wohnung am Ring mit der des Malers Gabele tauschen, als das aufgefaßt, was es war: als Kampfansage! Eine richtige Frau – und Irene Gerlach ist, auch wenn Lotte sie nicht leiden mag, eine richtige Frau –, die läßt sich nicht lange bitten. Sie weiß sich zu gebrauchen. Sie ist sich ihrer Wirkung bewußt. Alle ihre Pfeile hat sie auf die zuckende Zielscheibe, das Künstlerherz des Kapellmeisters, abgeschossen. Alle Pfeile haben ins Schwarze getroffen. Allesamt sitzen sie nun mit ihren Widerhaken im Herzen des Mannes, des geliebten Feindes, fest. Er weiß sich keinen Rat mehr. „Ich will, daß du meine Frau wirst,“ sagt er.¹⁰⁴

Ani ve zjednodušené verzi editorka nevynechala útočnou myšlenku slečny Gerlachové mířenou na Lotku (malá potvora). Čtenář si tak může vytvořit o slečně Gerlachové lepší představu. Stejně tak odstavec o záludném dobývání pana kapelníka je v podstatě nezměněn.

Ukázka č. 19b

„Das hab’ ich ihm auch schon gesagt,“ erklärt sie ruhig. „Aber sie sind alle vermietet, die Ateliers.“ „So ein kleines Biest!“ denkt Fräulein Gerlach. Denn sie weiß schon, was das Kind will. „Zum Komponieren braucht man eigentlich ein Oberlicht, Vati. Nicht?“ „Nein, eigentlich nicht.“ (...) Fräulein Irene Gerlach hat den Vorschlag des Kindes, dass der Vater das Atelier mit der Wohnung des Malers Gabele tauschen könne, als eine Kampfansage aufgefasst. Eine richtige Frau, und Irene Gerlach ist, auch wenn Lotte sie nicht leiden mag, eine richtige Frau, – die lässt sich nicht lange bieten. Sie weiß, was sie tun muss. Alle ihre Pfeile hat sie auf das Künstlerherz des Kapellmeisters abgeschossen. Alle Pfeile haben ins Schwarze getroffen und sitzen nun im Herzen des Mannes fest. Er weiß sich keinen Rat mehr. „Ich will, daß du meine Frau wirst,“ sagt er.¹⁰⁵

Postava slečny Gerlachové je prezentována jako mistryně přetvářky a manipulace. Zároveň reprezentuje postavu, která samu sebe považuje za nadřazenou dítěti, se kterým jedná.

Ukázka č. 20a

„Wie nett, daß du mich besuchen kommst! Da sieht man’s, wie unaufmerksam ich bin. Ich hätte dich längst schon einmal einladen sollen! Willst du nicht ablegen?“ „Danke,“ sagt das Kind. „Ich will nicht lange bleiben.“ „So?“ Irene Gerlach verliert ihre freundlich gönnerhafte Miene keineswegs. „Aber zum Hinsetzen wirst du hoffentlich Zeit haben?“ Das Kind schiebt sich auf eine Stuhlkante und wendet kein Auge von der Dame. Diese fängt an, die Situation unhaltbar albern zu finden. Doch sie beherrscht sich. Es steht immerhin einiges auf dem Spiel. Auf dem Spiel, das sie gewinnen will und gewinnen wird.¹⁰⁶

Ukázka ve zjednodušené verzi je ochuzena o myšlenky a popis pocitů postav. Není tak snadné proniknout k charakteru a pocitům postav, k manipulacím a přetvářce slečny Gerlachové a do zoufalství hrdinky Lotky.

¹⁰⁴ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 73–75.

¹⁰⁵ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 38–39.

¹⁰⁶ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 79.

Ukázka č. 20b

„Wie nett, dass du mich besuchen kommst! Willst du nicht deinen Mantel ablegen?“ „Danke,“ sagt Lotte. „Ich will nicht lange bleiben.“ „So?“ Irene Gerlach bleibt freundlich. „Aber zum Hinsetzen wirst du hoffentlich Zeit haben?“ Lotte setzt sich auf eine Stuhlkante.¹⁰⁷

Facit třetí – verifikace vstupního předpokladu

Z rozboru charakterů postav vyplývá, že v obou verzích je možné dojít ke stejné nebo velmi podobné charakteristice hlavních postav. Vynechané jsou ale různé detaily, které je dokreslují a čtenářům tak umožňují se s nimi identifikovat (např. oblíbená jídla hlavních postav). Rodiče hlavních hrdinek jsou v podstatě modelovými charaktery, na kterých jsou demonstrovány negativní dopady jejich rozvodu. Vynechány jsou i jejich vnitřní monology, což omezuje schopnost vcítit se do nich a jejich vnímání světa. Co všechno se o postavách dozvíme nebo ne je úzce spjato s vynecháním vedlejších dějových linek a vedlejších témat i postav. Z ukázek je patrné, že editorka nejvíce ubrala na nepřímé charakteristice a na vnitřním monologu postav.

2.4.4 Kästnerův vypravěč a vypravěč Kästner

Vypravěč je primárním informátorem o příběhu i o vlastním narativním aktu, přesto se jako jedna ze základních kategorií narativu vzpírá jednoduchým a jasným definicím. V teorii vyprávění, tedy naratologii, představuje otázka „kdo nebo co je vypravěč“ velmi složitý konstrukt, který se literární teoretici pokouší popsat skrze mnoho svěbytných teorií prakticky déle než jedno století.

Výchozí předpoklad zkoumání – konstruk vypravěče a jeho promluva

Erich Kästner používá konstrukt vypravěče atypicky. Záměrně ho vytváří tak, aby v dětských čtenářích vzbudil pocit, že vypravěč je důvěryhodný spojenec na jejich straně. Z praktických důvodů je ovšem tento jev ve zkrácené verzi minimalizován na úkor promluvy postav a dějové linky.

¹⁰⁷ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 42.

V některých svých projevech vypravěč připomíná literární postavu, jindy se jedná o subjekt nadřazený příběhu, jeho chronologii a logice.¹⁰⁸ Je vždy potřeba mít na mysli, že vypravěč se nerovná autor. Projekce autorovy osobnosti do literárního textu a ztotožňování autora s konstruktem vypravěče mohou být nebezpečné, protože výsledná analýza a interpretace textu tak může být zcela zavádějící. Přesto existují texty, ve kterých zcela jistě dochází k cílené autoprojekci autora a kde je ztotožňování entity vypravěče s autorem, když ne žádoucí, tak alespoň neškodné.

V teorii literatury rozlišujeme mnoho typů vypravěčů, mezi ty základní, se kterými se žáci základních škol setkávají v textech vybraných jim do čítanek nebo učiteli, patří vypravěč nadosobní, osobní a neosobní.¹⁰⁹ Je ovšem nutné poznamenat, že tato kategorizace je didakticky přizpůsobena školnímu prostředí a možnostem žáků a nezohledňuje mnohé prvky naratologických zkoumání.

Vypravěče *Luisy a Lotky* můžeme označit jako nadosobního neboli vševědoucího. Promlouvá ke čtenáři ve 2. osobě, tedy v er-formě. Zná skryté myšlenky a pocity postav, nahlíží bez omezení do zákulisí příběhu, ví všechno o minulosti eventuálně i o budoucnosti příběhu. Zpravidla podobně jako historik či kronikář směřuje k nestrannému postoji, který se zdržuje hodnotících komentářů.

V Kästnerově případě ovšem kategorie nadosobního nestranného vypravěče-pozorovatele zcela nefunguje, protože Kästnerův vypravěč má tendence probourávat tzv. čtvrtou stěnu a oslovovat přímo čtenáře. Rozhodně se absolutně nezříká hodnocení a komentování děje a chování postav. Tato metoda umožňuje autorovi vkládat vypravěči do úst morální poučení a navazovat se svým čtenářem bližší vztah. Jasně to demonstruje krátká ukázka promluvy vypravěče ohraničená v textu závorkami: „(Ist denn weit und breit kein Riese oder sonst jemand da, der ihm ab und zu die Hosen straff zieht?).“¹¹⁰

Jako by Erich Kästner chtěl být svým vlastním vypravěčem a všem – svým čtenářům, ale i svým postavám – chtěl udílet moudré rady dospělého a znalého člověka. Často využívá

¹⁰⁸ PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jíloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7, s. 209.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 211.

¹¹⁰ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 74.

své role vypravěče, ze které záměrně oslovuje dětské čtenáře. I tato snaha je samozřejmě jen autorským záměrem, který mu umožňuje vystavět výchovnou vrstvu textů. Nakolik sám sebe autor promítá do textu záměrně a nakolik to dělá nevědomky, se můžeme jen dohadovat.

Při čtení originální verze *Luisa a Lotka* si nelze nevšimnout jistých paralel s Kästnerovým vlastním životem. Maminka Körnerová pracuje v redakci, tatínek Palffy zase u divadla – obě tato prostředí byla Kästnerovi důvěrně známá. Lze se také domnívat, že do románu promítl jako autor i některé momenty svého dětství – maminka Körnerová musí hodně pracovat, aby sebe i Lotku uživila, přesto si na svou dceru vždy udělá čas. Podnikají spolu pěší výlety do přírody a po okolí Mnichova. Tatínek Palffy by na naopak čas pro svou dceru měl, ale raději chodí pracovat do ateliéru, kde zůstává, i když nemusí. Maminka obou děvčátek se jmenuje Luiselotte Körnerová, lze se proto domnívat, že křestní jméno nese po Kästnerově životní družce Luiselotte Enderlové. Dokonce i obě děvčátka nesou polovinu tohoto jména – Luisa a Lotka.

V textu se objevují pověstné Kästnerovy názory na dětské vnímání spravedlnosti a rovnosti dětí a dospělých. Můžeme to vidět například ve scéně, kdy Steffi, dívka z letního tábora, zjistí, že se její rodiče rozvádějí:

Ukázka č. 21a

Trude schlendert vorbei, bleibt neugierig stehen, setzt sich daneben und schaut Steffie abwartend an. Christine kommt hinzu und setzt sich auf die andere Seite. Luise und Lotte nähern sich und bleiben stehen. „Fehlt dir etwas“ fragt Luise. Steffie weint lautlos weiter. Plötzlich senkt sie die Augen und sagt monoton: „Meine Eltern lassen sich scheiden!“ „So eine Gemeinheit!“ ruft Trude. „Da schicken sie dich erst in die Ferien, und dann tun sie so was! Hinter deinem Rücken!“ „Der Papa liebt, glaub’ ich, eine andere Frau,“ schluchzt Steffie. Luise und Lotte gehen rasch weiter. Was sie eben gehört haben, bewegt ihre Gemüter aufs heftigste.¹¹¹

Konstatování děvčátek, že nejprve rodiče pošlou dítě pryč a pak se rozvedou „za jeho zády“, i reakce postav Luisy a Lotky dosvědčují, že se Kästner dokáže i jako dospělý spisovatel vcítit do dětského myšlení a dětského vnímání světa dospělých.

Kästner se ovšem neomezuje jen na to, aby své názory na jisté věci, které chce svěřit svým čtenářům, schovával do samotných dějových linek a charakterů postav. Dokáže to dokonce tak nenuceně, že je schopen skrze dítě oslovit i jeho rodiče a jiné dospělé. Jeho názor

¹¹¹ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 29.

na nutnost mluvit s dětmi i o nepříjemných věcech, jako je třeba rozvod, můžeme demonstrovat citací.

Ukázka č. 22a

Wertgeschätzte kleinere und größere Leserinnen und Leser! Jetzt wird es, glaube und fürchte ich, allmählich Zeit, daß ich euch ein wenig von Luises und Lottes Eltern berichte, vor allem darüber, wie es seinerzeit zu der Scheidung zwischen ihnen kam. Sollte euch an dieser Stelle des Buchs ein Erwachsener über die Schulter blicken und rufen: »Dieser Mensch! Wie kann er nur, um alles in der Welt, solche Sachen den Kindern erzählen!« dann lest ihm, bitte, das Folgende vor: „Als Shirley Temple ein kleines Mädchen von sieben, acht Jahren war, war sie doch schon ein auf der ganzen Erde berühmter Filmstar, und die Firmen verdienten viele Millionen Dollars mit ihr. Wenn Shirley aber mit ihrer Mutter in ein Kino gehen wollte, um sich einen Shirley-Temple-Film anzuschauen, ließ man sie nicht hinein. Sie war noch zu jung. Es war verboten. Sie durfte nur Filme drehen. Das war erlaubt. Dafür war sie alt genug.“ Wenn der Erwachsene, der euch über die Schulter guckt, das Beispiel von Shirley Temple und den Zusammenhang mit Luises und Lottes Eltern und ihrer Scheidung nicht verstanden hat, dann richtet ihm einen schönen Gruß von mir aus, und ich lasse ihm sagen, es gäbe auf der Welt sehr viele geschiedene Eltern, und es gäbe sehr viele Kinder, die darunter litten! Und es gäbe sehr viele andere Kinder, die darunter litten, daß die Eltern sich nicht scheiden ließen! Wenn man aber den Kindern zumutete, unter diesen Zuständen zu leiden, dann sei es doch wohl allzu zartfühlend und außerdem verkehrt, nicht mit ihnen darüber in verständiger und verständlicher Form zu sprechen!¹¹²

Tato sugestivní ukázka nemůže přemýšlivého čtenáře nechat na pochybách, že Kästnerův zájem o dětskou duši je pouze předstíraný. Dětský čtenář může díky těmto promluvám nabýt pocit, že autor o něj má opravdový zájem. Kästner nevzbuzuje pocit povýšenosti, nevychovává, nekárá. Naopak se snaží promlouvat k dítěti jako rovný k rovnému i v momentě, kdy se pouští do tabuizovaného tématu rozvodu. Mluví o něm zcela otevřeně, bez zábran. Kästner nebo chceme-li vypravěč se zde zcela jasně staví na stranu dítěte, je jeho „spojencem“ proti někdy „nechápatým“ dospělým.

Jako autor Kästner často pro odpovědi na mnohé složité otázky využívá subjekt vševědoucího vypravěče, který z pozice partnera promlouvá k dítěti zcela otevřeně a přibližuje čtenářům dokonce důvody, proč k dochází např. k oněm rozvodům. V románu *Luisa a Lotka* zachází dokonce ještě dál a přináší myšlenku, že někdy může být rozvod pro všechny strany nejlepším řešením. Ve zjednodušené verzi je tento odstavec s paralelou se Shirley Templovou vynechán, stejně tak jako ukázka č. 21a.

¹¹² KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 44–45.

Facit čtvrtý – verifikace vstupního předpokladu

Obecně lze konstatovat, že zjednodušená verze textu je zkrácena v řeči vypravěče a výchovných momentů je v ní zachován pouze zlomek. Vzhledem k hlavní dějové lince se vynechání zamyšlení nad rozvodem obou rodičů může jevit jako logické. Na druhou stranu je čtenář ochuzen až o filosofický rozměr, který by ho donutil se nad tímto tématem hlouběji zamyslet. Přesně v tento okamžik Kästner vyvrací mylnou dětskou představu o tom, že svět je jednoduchý a černobílý. Kästner z pozice dospělého vypravěče ovšem nikdy dětem nepředkládá realitu jako něco, čeho je nutné se bát. Těžké a složité situace má tendenci zlehčovat svým typicky odlehčeným humorem, který je nezlehčuje jako takové, ale prezentuje je spíše jako překážky, jež se dají překonat za použití rozumu a kapky humoru.

Jedním ze znaků dobrého spisovatele dětské literatury je právě schopnost vzbudit ve svých čtenářích pocit, že je bere vážně, váží si jejich názorů, nezlehčuje jejich pocity. Tato důvěra budovaná mezi dětským čtenářem a autorem nakonec vede k tomu nejdůležitějšímu: dítě získává pocit, že mu autor rozumí a že ho konečně někdo chápe. Erichu Kästnerovi empatie a tato schopnost vcítit se do svých čtenářů jistě nechybí. Celým Kästnerovým dílem se jako červená nit vine myšlenka, že jen dospělý, který si pamatuje, jaké to je být dítětem, může dítěti porozumět a napsat opravdové „Dílo pro dětského čtenáře“. Slovy samotného autora: „Vzpomínky z dětství souvisí naprosto zásadním způsobem s tím, jestli napíšete dobrou knihu nebo ne. ... Podstatné je, abyste si v sobě plně uchovali pocit dětství, abyste se jako dítě cítili.“¹¹³

2.4.5 Porovnání jazykových komponentů

Tato podkapitola se snaží ukázat, jak atypicky je v analyzovaných textech využit jazyk vypravěče v kombinaci s promluvami postav. Dále se zaměří na využití gramatické a syntaktické jevy a vrstvy německého jazyka.

¹¹³ SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871, s. 169.

Výchozí předpoklad zkoumání – jazykové komponenty

Jazyk zjednodušené verze Easy Readers bude v promluvách postav jednodušší, budou vynechána složitá slova a větné konstrukce. Druhým předpokladem je, že i promluva vypravěče bude ve svých komentářích zredukována na úkor zachování dialogů postav.

Celý příběh je vyprávěn chronologicky s občasnými minimálními vhledy do minulosti, např. když vypravěč seznamuje čtenáře s rodiči a důvody, proč se rozešli. Chronologická výstavba příběhu je pro dětského čtenáře nejjednodušší a umožňuje mu snadno sledovat linku vyprávění. V určitém bodě se příběh Luisy a Lotky větví na dva paralelní příběhy, ve kterých sledujeme jednání každé z nich v novém domově. Chronologické vyprávění ale zůstává, aby se v závěru obě linie spojily v jednu.

Následující rozsáhlejší ukázka navazuje v ději na veselý kousek Luisy a Lotky, kdy se obě na letním kempu převléknou za Lotku a nikdo z děvčat ani personálu je nemůže od sebe rozeznat. Nakonec záhadu, kdo je kdo, vyřeší Truda, která dá jedné z Lotek facku. Jakmile jí děvče facku vrátí, Truda ví, že to je Luisa. Děvčata napadne, že by bylo zábavné, kdyby se nechala vyfotografovat a poslala fotky domů. Rodiče by také určitě nemohli poznat, kdo je kdo.

Ukázka č. 23a

Luise und Lotte haben die Erlaubnis erhalten, in den Ort zu gehen. Die „doppelte Lotte“ soll unbedingt im Bild festgehalten werden. Um Fotos nach Hause zu schicken! Da wird man sich wundern! Der Fotograf, ein gewisser Herr Eipeldauer, hat nach der ersten Verblüffung ganze Arbeit geleistet. Sechs verschiedene Aufnahmen hat er gemacht. In zehn Tagen sollen die Postkarten fertig sein. Zu seiner Frau meint er, als die Mädchen fort sind: „Weißt was, am Ende schick’ ich ein paar Glanzabzüge an eine Illustrierte oder ein Magazin! Zeitschriften interessieren sich manchmal für so was!“ Draußen vor seinem Geschäft dröselt Luise ihre „dummen“ Zöpfe wieder auf, denn die brave Haartracht beeinträchtigt ihr Wohlbefinden. Und als sie ihre Locken wieder schütteln kann, kehrt auch ihr Temperament zurück. Sie lädt Lotte zu einem Glas Limonade ein. Lotte sträubt sich. Luise sagt energisch: „Du hast zu folgen! Mein Vater hat vorgestern frisches Taschengeld geschickt. Auf geht’s!“ Sie spazieren also zur Försterei hinaus, setzen sich in den Garten, trinken Limonade und plaudern. Es gibt ja so viel zu erzählen, zu fragen und zu beantworten, wenn zwei kleine Mädchen erst einmal Freundinnen geworden sind! Die Hühner laufen pickend und gackernd zwischen den Gasthaustischen hin und her. Ein alter Jagdhund beschnuppert die beiden Gäste und ist mit ihrer Anwesenheit einverstanden. „Ist dein Vater schon lange tot?“ fragt Luise. „Ich weiß es nicht,“ sagt Lotte. „Mutti spricht niemals von ihm – und fragen möchte’ ich nicht gern.“ Luise nickt. „Ich kann mich an meine Mutti gar nicht mehr erinnern. Früher stand auf Vaters Flügel ein großes Bild von ihr. Einmal kam er dazu, wie ich es mir ansah. Und am nächsten Tag war es fort. Er hat es wahrscheinlich im Schreibtisch eingeschlossen.“ Die Hühner gackern. Der Jagdhund döst. Ein kleines Mädchen, das keinen Vater, und ein kleines Mädchen, das keine Mutter mehr hat, trinken

Limonade. „Du bist doch auch neun Jahre alt?“ fragt Luise. „Ja.“ Lotte nickt. „Am 14. Oktober werde ich zehn.“ Luise setzt sich kerzengerade. „Am 14. Oktober?“ „Am 14. Oktober.“ Luise beugt sich vor und flüstert: „Ich auch!“ Lotte wird steif wie eine Puppe. Hinterm Haus kräht ein Hahn. Der Jagdhund schnappt nach einer Biene, die in seiner Nähe summt. Aus dem offenen Küchenfenster hört man die Förstersfrau singen. Die beiden Kinder schauen einander wie hypnotisiert in die Augen. Lotte schluckt schwer und fragt, heiser vor Aufregung: „Und – wo bist du geboren?“ Luise erwidert leise und zögernd: „In Linz an der Donau!“ Lotte fährt sich mit der Zunge über die trockenen Lippen. „Ich auch!“ Es ist ganz still im Garten. Nur die Baumwipfel bewegen sich. Vielleicht hat das Schicksal, das eben über den Garten hin schwebte, sie mit seinen Flügeln gestreift? Lotte sagt langsam: „Ich habe ein Foto von... von meiner Mutti im Schrank.“¹¹⁴

Tatáž část příběhu ve zjednodušené verzi.

Ukázka č. 23b

Luise und Lotte sind beim Fotografen in Seebühl. Die „doppelte Lotte“ soll im Bild festgehalten werden. Um Fotos nach Hause zu schicken. Da wird man sich wundern! Sechs verschiedene Aufnahmen hat der Fotograf gemacht. Nach dem ersten Staunen sagt er zu seiner Frau: „Weißt du, ich schicke ein paar davon an eine Illustrierte oder ein Magazin. Sie interessieren sich für so was!“ Vor dem Geschäft bindet Luise ihre Zöpfe auf, schüttelt die Locken und lädt Lotte zu einem Glas Limonade ein. Die zwei Mädchen haben so viel zu erzählen und zu fragen. „Ist dein Vater schon lange tot?“, fragt Luise. „Ich weiß es nicht“, sagt Lotte. „Mutti spricht niemals von ihm, und fragen möchte ich nicht gern.“ Luise nickt. „Früher stand auf Vaters Flügel ein großes Bild von meiner Mutti. Einmal kam er, als ich es mir ansah. Und am nächsten Tag war es fort.“ „Du bist doch auch zehn Jahre alt?“ fragt Luise. „Ja.“ Lotte nickt. „Am 14. Oktober werde ich elf.“ „Am 14. Oktober?“ „Am 14. Oktober.“ Luise beugt sich vor und flüstert: „Ich auch!“ Lotte bewegt sich nicht. Mit großen Augen schauen sich die beiden Kinder an. Dann fragt Luise aufgeregt: „Und ... und wo bist du geboren?“ Lotte antwortet leise: „In Linz an der Donau!“ Luise fährt sich mit der Zunge über die trockenen Lippen. „Ich auch!“ Es ist ganz still. Langsam sagt Lotte: „Ich habe ein Foto von ... von meiner Mutti im Schrank.“ Luise springt auf.¹¹⁵

Originální text je psán zcela přirozeně tak, aby simuloval běžně používanou hovorovou němčinu. V dialozích používá autor zkracování slov, což je pro hovorovou němčinu typické, např. „Auf geht’s!“. Ve zjednodušené verzi editor zkracování vynechal, což je z didaktického hlediska pochopitelné. Originální i zjednodušená verze využívají především přítomný slovesný čas, který je jednoduchý a studující s ním má nejbohatší zkušenosti. V obou verzích textu se v některých částech vyskytuje i slovesný čas minulý, konkrétně Perfektum a Präteritum. Perfektum: „Sechs verschiedene Aufnahmen hat der Fotograf gemacht.“ Präteritum: „Früher stand auf Vaters Flügel ein großes Bild von meiner Mutti.“ V obou ukázkách je také použit budoucí čas, konkrétně Futur I: „Die „doppelte Lotte“ soll

¹¹⁴ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Illustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 20–21.

¹¹⁵ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 16–17.

imm Bild festgehalten werden.“ Všechny ukázky slovesných časů pocházejí ze zjednodušené verze.

Protože se jedná o vypravování, hojně zastoupena jsou dějová slovesa, dále slovesa pomocná a modální. Ve zjednodušené verzi dochází nejčastěji ke zkracování textu vynecháváním přídavných jmen a příslovci: „Die „doppelte Lotte“ soll unbedingt im Bild festgehalten werden. Die „doppelte Lotte“ soll im Bild festgehalten werden.“ Málo používaná slovesa a podstatná jména jsou často nahrazována jednoduššími výrazy základní slovní zásoby, aby jim studující čtenář rozuměl. Obecnější výrazy pak ale nemohou tak dobře popsat situaci. Například sloveso „aufdröseln“ (die Zöpfe), což znamená rozplést, je nahrazeno slovesem „aufbinden“ (die Zöpfe), což znamená rozvázat. Ve snaze text zjednodušit tedy nevyhnutelně dochází k redukci jazykové rozmanitosti výrazů. Naproti tomu editorka například doslovně zanechala metaforickou repliku: „Ein Kalb mit zwei bis drei Köpfen könnte nicht interessanter sein.“^{116,117}

V obou verzích jsou upřednostňovány věty jednoduché před složitými souvětími. Souvětí se v obou verzích také nachází, ale jsou lehce přehledná a nejčastěji obsahují dvě či tři, maximálně čtyři věty. V souvětích také došlo k úpravě slovosledu, převládá přímý slovosled nad nepřímým, což činí text přehledným. Originální text: „Sie spazieren also zur Försterei hinaus, setzen sich in den Garten, trinken Limonade und plaudern.“ Zjednodušená verze: „Vor dem Geschäft bindet Luise ihre Zöpfe auf, schüttelt die Locken und lädt Lotte zu einem Glas Limonade ein.“ Z těchto souvětí a úryvků vyplývá, že v obou textech se objevují infinitivní konstrukce s „zu“. Ukázka pochází ze zjednodušené verze: „Um Fotos nach Hause zu schicken.“

V originální verzi převládá vypravěč nad dialogem postav, nebo je minimálně zastoupen stejným dílem.

Ukázka č. 24a

„Du bist doch auch neun Jahre alt?“ fragt Luise. „Ja.“ Lotte nickt. „Am 14. Oktober werde ich zehn.“ Luise setzt sich kerzengerade. „Am 14. Oktober?“ „Am 14. Oktober.“ Luise beugt sich vor und flüstert: „Ich auch!“ Lotte wird steif wie eine Puppe. Hinterm Haus kräht ein Hahn.

¹¹⁶ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 11.

¹¹⁷ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 14.

Der Jagdhund schnappt nach einer Biene, die in seiner Nähe summt. Aus dem offenen Küchenfenster hört man die Förstersfrau singen. Die beiden Kinder schauen einander wie hypnotisiert in die Augen. Lotte schluckt schwer und fragt, heiser vor Aufregung: „Und – wo bist du geboren?“ Luise erwidert leise und zögernd: „In Linz an der Donau!“ Lotte fährt sich mit der Zunge über die trockenen Lippen. „Ich auch!“¹¹⁸

Ve zjednodušené verzi se tento stav obrací, tzn. dialog postav převládá nad vypravěčem a jeho popisem.

Ukázka č. 24b

„Du bist doch auch zehn Jahre alt?“ fragt Luise. „Ja.“ Lotte nickt. „Am 14. Oktober werde ich elf.“ „Am 14. Oktober?“ „Am 14. Oktober.“ Luise beugt sich vor und flüstert: „Ich auch!“ Lotte bewegt sich nicht. Mit großen Augen schauen sich die beiden Kinder an. Dann fragt Luise aufgeregt: „Und ... und wo bist du geboren?“ Lotte antwortet leise: „In Linz an der Donau!“ Luise fährt sich mit der Zunge über die trockenen Lippen. „Ich auch!“¹¹⁹

Vypravěč nejenže uvádí děj, ale také popisuje okolí, čímž čtenáři dotváří představu prostoru, kde se příběh odehrává. Přesto jsou popisy právě tím, co je možné v textu nejčastěji vynechat pro potřeby jeho zkrácení a zachování kontinuity vyprávění. Popisování prostředí a postav rozvolňuje tempo vypravování. Právě proto, že verze Easy Readers popisy převážně vynechává, je tempo příběhu rychlejší. Rychleji se střídají promluvy postav a méně mezi ně vstupuje vypravěč. Z praktických důvodů jsou vypravěčovy popisy okolí pro hlavní dějovou linku nedůležité, a navíc tak nemusí podléhat ani jazykovému zjednodušování. Jazyk vypravěče je složitější, čerpá ze složitější slovní zásoby. Právě proto jsou jeho promluvy ve zjednodušené verzi více vynechávány a redukovány. Větší prostor tak získává jazyk postav, který je jednodušší a čtenáři bližší. Přesto i jazyk postav podléhá editorským zásahům.

Ukázka č. 25a

Luise nickt. „Ich kann mich an meine Mutti gar nicht mehr erinnern. Früher stand auf Vaters Flügel ein großes Bild von ihr. Einmal kam er dazu, wie ich es mir ansah. Und am nächsten Tag war es fort. Er hat es wahrscheinlich im Schreibtisch eingeschlossen.“¹²⁰

Zjednodušený text ubral na délce textu a ochudil čtenáře o detailní informaci, že Luisa už si na svou matku nevzpomíná.

¹¹⁸ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 21.

¹¹⁹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 17.

¹²⁰ KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9, s. 21.

Ukázka č. 25b

Luise nickt. „Früher stand auf Vaters Flügel ein großes Bild von meiner Mutti. Einmal kam er, als ich es mir ansah. Und am nächsten Tag war es fort.“¹²¹

Ačkoliv si některé detaily čtenáři mohou domyslet tzv. „čtením mezi řádky“, editorské zásahy nemohou toto „domýšlení“ vždy zaručit.

Facit pátý – verifikace vstupního předpokladu

Závěrem je možno konstatovat, že ve zjednodušené verzi textu *Luisa a Lotka* je promluva vypravěče redukována a více prostoru je ponecháno dialogům mezi postavami. Jazyk vypravěče i jazyk postav je zjednodušován tímž způsobem, a to vynecháním všech informací, které přímo nesouvisí s hlavním dějem, vynecháváním přídavných jmen a příslovcí a nahrazováním pokročilé slovní zásoby tou základní.

2.4.6 Shrnutí poznatků získaných komparací originální a zjednodušené verze

V této závěrečné subkapitole budou v přehledných tabulkách shrnuty základní rozdíly, které byly identifikovány při komparaci textů. Pro každou subkapitolu z podkapitoly 2.4. bude uvedena zvláštní tabulka se speciálně uzpůsobenou škálou hodnocení nebo s konkrétně vybranými srovnávanými prvky.

V tomto výčtu je vynechána subkapitola 2.4.4. Kästnerův vypravěč a vypravěč Kästner. Ze závěru kapitoly vyplývá, že promluva vypravěče v didakticky adaptované verzi je na mnoha místech zkrácena nebo zcela eliminována v souladu s potřebami editorského zásahu. Zjednodušená verze ji tímto ochuzena o specifičnost Kästnerova způsobu vyprávění.

Tabulka č. 3: Architektonika textu

Porovnávaná položka	Originální verze	Zkrácená verze
Formát	B5	B6
Rozsah	110 stran, 12 kapitol	62 stran, 12 kapitol
Ilustrace	černobílé (Walter Trier)	černobílé s německým popisem (Naja Abelsenová)
Paratexty	obsah, názvy kapitol, anotace kapitol, medailonek autora	názvy kapitol, gramatická cvičení, medailonek autora

¹²¹ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 16.

Komentář k tabulce č. 3

Prvním a zcela logickým předpokladem, který se jasně potvrdil na první pohled, je, že editorské úpravy textu povedou k jeho faktickému zkrácení. V každé verzi jsou téměř dvě desítky černobílých ilustrací. Texty se mírně liší ve využití paratextů. Zkrácená verze má coby učební pomůcka v závěru navíc gramatická cvičení.

Tabulka č. 4: Stěžejní témata

Pro vyhodnocení zastoupení stěžejních témat ve zkráceném textu je v tabulce níže využita tato škála:

- zastoupeno stejně – pokud došlo jen k minimálnímu nebo žádnému zásahu editora;
- mírně zredukováno – jedná se spíše o vynechání detailů, mírné krácení popisů a dialogů postav a promluvy vypravěče;
- velmi zredukováno – téma je v textu nápadně zredukováno vynecháním postav a dialogů mezi nimi, významně krácená je promluva vypravěče;
- zcela vynecháno – téma se v editorovaném textu objevuje okrajově nebo vůbec.

Porovnávaná položka	Zjednodušená verze v porovnání s originální verzí
Domov	mírně zredukováno
Rozvod	zastoupeno stejně
Přátelství mezi Luisou a Lotkou	zastoupeno stejně
Přátelství s vedlejšími postavami	velmi zredukováno
Škola	zcela vynecháno
Letní tábor	velmi zredukováno

Komentář k tabulce č. 4

Tabulka potvrzuje závěry samotné subkapitoly 2.4.2. Ve zkrácené verzi jsou akcentovány především vztahy mezi hlavními postavami a téma rozvodu, které dohromady vytváří zápletku celého románu. Ostatní témata jsou editorským zásahem redukována v různé míře v závislosti na potřebě výstavby hlavní dějové linky.

Tabulka č. 5: Zastoupení postav v textu

Za účelem vyhodnocení zastoupení postav ve zkrácení textu je v následující tabulce využita tato škála:

- zastoupeno stejně – případné změny se týkají jen editorských zásahů v délce promluv postav;
- mírně zredukováno – jedná se spíše o vynechání detailů a záměrné krácení promluv postav;
- velmi zredukováno – postavy se vyskytují jen okrajově, výrazně je zkrácena jejich promluva;
- zcela vynecháno – postavy byly editorským zásahem vynechány.

Porovnávaná položka	Zjednodušená verze v porovnání s originální verzí
Luisa a Lotka	zastoupeno stejně
Luiselotta Körnerová Palffyová (matka), Ludvík Palffy (otec)	mírně zredukováno
Irena Gerlachová, snoubenka pana Palffyho	mírně zredukováno
Pan Gabele, malíř	velmi zredukováno
Pepíček, pes	zcela vynecháno
Dívky ze školy	zcela vynecháno
Dívky z tábora	velmi zredukováno
Učitelky a vychovatelky	zcela vynecháno

Komentář k tabulce č. 5

V originální verzi se vyskytuje na čtyřicet postav s různou mírou významu. Zjednodušená verze zachovává celkem sedmnáct postav. Editorský zásah musel citlivě vybrat a vyškrtnout všechny vedlejší a pro hlavní příběh nevýznamné postavy, aby bylo možné dosáhnout žádoucího didaktického zjednodušení. Úplné vynechání vedlejších postav ovšem nebylo možné, neboť právě interakce s nimi posouvají děj a pomáhají čtenáři vytvořit si představu o charakteru hlavních postav.

Tabulka č. 6: Porovnání jazykových komponentů

Porovnávaná položka	Originální verze	Zkrácená verze
Kompozice	chronologická	chronologická
Stylistika	jednoduché věty a kratší souvětí, větné konstrukce s <i>zu</i>	jednoduché věty a kratší souvětí, větné konstrukce s <i>zu</i>
Promluva	vypravěč převládá nad postavami	postavy převládají nad vypravěčem
Slovní zásoba	bohatá	jednoduchá, obecné výrazy
Slovní druhy	zastoupeny rovnoměrně	vynechávána přídavná jména a příslovce
Slovesné časy	Präsens, Präteritum, Perfektum, Futur I	Präsens, Präteritum, Perfektum, Futur I
Zkracování slov	přítomny stažené tvary	stažené tvary nejsou přítomny

Komentář k tabulce č. 6

Kompozice příběhu je ve zkrácené verzi zachována, neboť zásah do dějové linky by byl nepřípustný. Ze stylistického hlediska nedochází k výraznějším změnám, pro potřeby obou textů jsou využívány jednoduché věty a kratší souvětí. Jednou z metod zkracování textu je redukce promluvy postav a vypravěče, přičemž právě ta převládá. Slovní zásoba je zjednodušená, převládají obecné výrazy a pro zkrácení vět jsou vynechávána rozvíjející přídavná jména a příslovce. Slovesné časy zůstaly zachované, využívány jsou všechny (kromě Futur II). Zkrácená verze neobsahuje stažené tvary slov.

3 Didaktická adaptace románu na základě využití zjednodušené verze Easy Readers

Poslední kapitola této diplomové práce obsahuje dvě části. První část se zabývá postavením německého jazyka na prvním stupni základních škol. Předkládá hypotézy, proč si německý jazyk čeští žáci vybírají až jako druhý cizí jazyk a ne jako první. Dále srovnává požadavky na jazykové dovednosti úrovně A2 z hlediska Rámcově vzdělávacího programu a Společenského evropského referenčního rámce.

Druhá část se věnuje didaktické adaptaci zjednodušené verze románu *Luisa a Lotka*. Pro její aplikaci byl zvolen osmý ročník a jako metoda práce byl vybrán projektový den. Nejprve je metoda práce krátce popsána. Dále už se autorka zabývá samotným projektovým dnem, který nazvala „Po stopách dvojčat“ a který je rozdělen do čtyř základních bloků. V každém bloku je stěžejní jiný aspekt. Autorka detailně popisuje všechny bloky i každou aktivitu. K jednotlivým blokům připravila také přílohy, které obsahují kompletní přípravy i doprovodné materiály.

3.1 Cizí jazyk na prvním a druhém stupni běžných základních škol, tj. jiných základních škol než s rozšířenou výukou cizích jazyků

Tato podkapitola se nejprve obecně zabývá cizím jazykem na prvním a druhém stupni základní školy (dále jen ZŠ) a ve své druhé části se zaměřuje na popis jazykové úrovně A2, což je minimální úroveň potřebná k práci se zjednodušeným románem *Luisa a Lotka*. Druhá část se opírá o dokumenty Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání (dále jen RVPZV) a o Společný evropský referenční rámec pro jazyky (dále jen SERRJ). V roce 2018 vyšel dodatek k SERRJ, ale bohužel není aktualizovaný na oficiálních stránkách Ministerstva školství mládeže a tělovýchovy (dále jen MŠMT) ani na stránkách nakladatelství Klett, které se těmito aktualitami podrobně zabývá. Z toho důvodu nemohl být dodatek zapracován do předkládané diplomové práce.

V naprosté většině si žáci základních škol volí jako svůj první cizí jazyk angličtinu. Z dat statistické ročenky MŠMT vyplývá, že ve školním roce 2020/2021 si z 844 456 žáků

základních škol zvolilo anglický jazyk jako svůj první cizí jazyk 837 194 žáků. Německý jazyk má jako svoji první volbu jen 6 776 žáků ze všech základních škol.¹²²

Nízké zastoupení žáků, kteří by se učili němčinu jako první cizí jazyk, ovlivňuje několik faktorů. Nejvýznamnějším z nich je nemožnost výběru, protože na většině základních škol si žáci na prvním stupni nemohou vybírat, neboť k dispozici je pouze angličtina. Druhým důležitým faktorem je, že za žáky vybírají rodiče a ti volí na základě své životní jazykové zkušenosti. Třetí důvod naráží na realitu. Angličtina se v průběhu posledních dekad stala nejvýznamnějším komunikačním prostředkem, bez kterého se dnes už neobejdeme a který by měl alespoň na základní úrovni ovládat každý občan.

V České republice vychází požadavky cílů a obsahů ve výuce cizího jazyka hned z několika dokumentů. V pořadí podle své důležitosti se jedná nejprve o Bílou knihu (Národní program rozvoje vzdělávání), Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání a z něho vycházející Školní vzdělávací program, který je tvořen každou školou individuálně, a nakonec Standardy pro 5. a 9. třídu. Ve škole se pak výuka opírá o tematické plány, případně o konkrétní učebnice a k nim vytvořené metodické příručky.

Na evropské úrovni se požadavky na cizí jazyk opírají o dokument nazývaný se Společný evropský referenční rámec pro jazyky. Z tohoto dokumentu je pak tvořen základ pro jazykové sylaby, směrnice pro vývoj kurikul, zkoušek, učebnic, atd. Kromě definice úrovně ovládání jazyka popisuje tento dokument, i co se musí studenti naučit, aby užívali jazyka ke komunikaci, a jaké znalosti a dovednosti musí rozvíjet, aby byli schopni účinně jednat.¹²³

Podle Rámcově vzdělávacího programu pro základní vzdělávání patří vzdělávací obor Cizí jazyk pod vzdělávací oblast Jazyk a jazyková komunikace. Na prvním stupni je cizí jazyk zařazen do výuky povinně nejpozději od 3. ročníku. Na mnohých školách se ale s prvním cizím jazykem začíná už v 1. nebo 2. ročníku, záleží to především na individuálním přístupu školy nebo na zájmu žáků. Žák prvního stupně ZŠ by měl dosáhnout úrovně ovládání prvního cizího jazyka A1. Druhý cizí jazyk je škola povinna vyučovat nejpozději

¹²² Statistická ročenka školství. [online]. Dostupné z <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp> [cit. 19. 5. 2021]

¹²³ Společný evropský referenční rámec. [online]. Dostupné z https://www.msmt.cz/uploads/soubory/mezinarodni_vztahy/evropskyreferencniramec.zip [cit. 18. 5. 2021]

od 8. ročníku. I v tomto případě mnohé školy začínají s výukou druhého cizího jazyka dříve. Na konci povinné školní docházky by měl žák splňovat úroveň A2 pro první cizí jazyk a úroveň A1 pro druhý cizí jazyk.¹²⁴

Zjednodušená verze románu *Luisa a Lotka* je označena úrovní A2. Aby měla pro žáka četba smysl, musí tedy dosáhnout minimálně úrovně A2, kterou podle RVP dosáhne žák nejpozději na konci 9 třídy.¹²⁵ Z toho vyplývá, že se zjednodušenou verzí je optimální pracovat až na druhém stupni, a to za podmínky, že se žák učí němčinu jako první cizí jazyk.

Pro lepší pochopení, co má žák pro úroveň A2 zvládnout, se nabízí srovnání výstupů RVPZV se SERRJ. Následující tabulka je rozdělena podle čtyř hlavních řečových dovedností: poslech s porozuměním, čtení s porozuměním, ústní projev a písemný projev.

Tabulka č. 7: Porovnání požadavků úrovně jazyka A2 ve Společném evropském referenčním rámci a v Rámcově vzdělávacím programu pro základní vzdělávání

ŘEČOVÉ DOVEDNOSTI	RÁMCOVÉ VZDĚLÁVACÍ PROGRAM PRO ZÁKLADNÍ VZDĚLÁVÁNÍ¹²⁶	SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC¹²⁷
Poslech s porozuměním	Žák rozumí informacím v jednoduchých poslechových textech, jsou-li pronášeny pomalu a zřetelně. Žák rozumí obsahu jednoduché a zřetelně vyslovované promluvy či konverzace, který se týká osvojovaných témat.	Rozumím frázím a nejběžnější slovní zásobě vztahující se k oblastem, které se mě bezprostředně týkají (např. základní informace o mně a mé rodině, o nakupování, místopisu, zaměstnání). Dokážu pochopit smysl krátkých jasných, jednoduchých zpráv a hlášení.
Čtení s porozuměním	Žák vyhledá požadované informace v jednoduchých každodenních autentických materiálech. Žák rozumí krátkým a jednoduchým textům, vyhledá v nich požadované informace.	Umím číst krátké jednoduché texty. Umím vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech. Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům.
Ústní projev	Žák se zeptá na základní informace a adekvátně reaguje v běžných	Umím komunikovat v jednoduchých běžných situacích vyžadujících

¹²⁴ Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. Dostupné z <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 17. [cit. 18. 5. 2021]

¹²⁵ Tamtéž [cit. 19. 5. 2021]

¹²⁶ Tamtéž, s. 27. [cit. 19. 5. 2021]

¹²⁷ Společný evropský referenční rámec. [online]. Dostupné z https://www.msmt.cz/uploads/soubory/mezinarodni_vztahy/evropskyreferencniramec.zip, s. 26. [cit. 19. 5. 2021]

	formálních i neformálních situacích. Žák mluví o své rodině, kamarádech, škole, volném čase a dalších osvojovaných tématech. Žák vypráví jednoduchý příběh či událost; popíše osoby, místa a věci ze svého každodenního života.	jednoduchou přímou výměnu informací o známých tématech a činnostech. Zvládnu velmi krátkou společenskou konverzaci, i když obvykle nerozumím natolik, abych konverzaci sám/sama dokázal(a) udržet.
Písemný projev	Žák vyplní základní údaje o sobě ve formuláři. Žák napíše jednoduché texty týkající se jeho samotného, rodiny, školy, volného času a dalších osvojovaných témat. Žák reaguje na jednoduché písemné sdělení.	Umím napsat krátké jednoduché poznámky a zprávy týkající se mých základních potřeb. Umím napsat velmi jednoduchý osobní dopis, například poděkování.

V RVPZV je dále stanoveno učivo pro druhý stupeň základní školy takto:

Zvuková a grafická podoba jazyka – rozvíjení dostatečně srozumitelné výslovnosti a schopnosti rozlišovat sluchem prvky fonologického systému jazyka, slovní a větný přízvuk, intonace, ovládání pravopisu slov osvojené slovní zásoby.

Slovní zásoba – rozvíjení dostačující slovní zásoby k ústní i písemné komunikaci vztahující se k probíraným tematickým okruhům a komunikačním situacím; práce se slovníkem.

Tematické okruhy – domov, rodina, bydlení, škola, volný čas, kultura, sport, péče o zdraví, pocity a nálady, stravovací návyky, počasí, příroda a město, nákupy a móda, společnost a její problémy, volba povolání, moderní technologie a média, cestování, realie zemí příslušných jazykových oblastí.

Mluvnice – rozvíjení používání gramatických jevů k realizaci komunikačního záměru žáka (jsou tolerovány elementární chyby, které nenarušují smysl sdělení a porozumění), jsou-li součástí pamětně osvojeného repertoáru (jsou tolerovány elementární chyby, které nenarušují smysl sdělení a porozumění).¹²⁸

Z tabulky je zřejmé, že oba dokumenty kladou na žáka a jeho dovednosti téměř shodné požadavky.

¹²⁸ Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. Dostupné z <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani>, s. 28. [cit. 19. 5. 2021]

Ve Společném evropském referenčním rámci se úroveň A2 řadí do kategorie A: Uživatel základů jazyka. V tomto dokumentu se zjednodušené texty doporučují číst až od kategorie B1 s názvem Samostatný uživatel. Při pohledu na výstupy, které má žák v jednotlivých úrovních splnit, se jedná o logické doporučení.¹²⁹

Tabulka č. 8: Porovnání úrovní A2 a B1 ve Společném evropském referenčním rámci s ohledem na zjednodušenou četbu

ČTENÍ S POROZUMĚNÍM	SPOLEČNÝ EVROPSKÝ REFERENČNÍ RÁMEC ¹³⁰
Úroveň A2	Umím číst krátké jednoduché texty. Umím vyhledat konkrétní předvídatelné informace v jednoduchých každodenních materiálech, např. v inzerátech, prospektech, jídelních lístcích a jízdních řádech. Rozumím krátkým jednoduchým osobním dopisům.
Úroveň B1	Rozumím textům, které obsahují slovní zásobu často užívanou v každodenním životě, nebo které se vztahují k mé práci. Rozumím popisům událostí, pocitů a přání v osobních dopisech.

Komentář k tabulce č. 8

Zjednodušená verze románu *Luisa a Lotka* přesně splňuje požadavky úrovně B1. Je složena z jednoduchých vět, obsahuje každodenní slovní zásobu, popisuje události a pocity. Méně používaná slova jsou německy vysvětlena pod čarou nebo doplněna obrázky. Je pravděpodobné, že některým pasážím didakticky zjednodušeného textu bude rozumět i žák s úrovní A2. Srozumitelné by se žákům s touto nižší úrovní jevily především dialogy mezi postavami, které jsou jednodušší než promluvy a popisy vypravěče.

Je také pravděpodobné, že pokud by si žák s úrovní A2 zjednodušenou četbu románu *Luisa a Lotka* pořídil pro své samostudium, mohlo by ho demotivovat množství slov a slovních konstrukcí, kterým nerozumí. Z těchto důvodů se jako vhodnější jeví doporučit knihu ve shodě se Společným evropským referenčním rámcem spíše žákům s úrovní B1.

V podkapitole 2.3 byly popsány literární kompetence podle Bučkové a Witteho, kterých by měl žák dosáhnout, aby mohl se zjednodušenou četbou pracovat a porozumět jí. Šlo o nižší literární kompetenci, která podle SERRJ koresponduje s úrovní A2 – B1.

Z tabulky a popsaných literárních kompetencí od Bučkové a Witteho vyplývá, že minimální úroveň uživatele zjednodušené četby vyžaduje o něco vyšší znalosti, než jsou popsány v A2 úrovni SERRJ, ale zase ne tak velké jako jsou popsány v B1 úrovni. Jako ideální se tedy jeví jakási meziúroveň, řekněme A2+.

Na přebalu verze Easy Readers vydané nakladatelstvím Klett je uvedena doporučená úroveň A2. Protože se nakladatelství Klett orientuje na vydávání cizojazyčné literatury a učebnic,

¹²⁹ Společný evropský referenční rámec. [online]. Dostupné z https://www.msmt.cz/uploads/soubory/mezinarodni_vztahy/evropskyreferencniramec.zip, s. 23–25. [cit. 19. 5. 2021]

¹³⁰ Tamtéž, s. 26. [cit. 19. 5. 2021]

měla by editorka, která pro ně vydání připravovala, být schopna odborně posoudit náročnost textu i vzhledem k požadavkům školských zařízení. Může se ovšem jednat i o marketingový tah, nebo se vydavatel označením A2 snažil podpořit pedagogy a studenty při výběru četby a neodradit je při výběru vzhledem k náročnosti textu.

Přestože žák na základní škole nedosáhne úrovně B1, na základě analýzy textu dospěla autorka k přesvědčení, že se zjednodušenou verzí je možné pracovat při výuce již v 8. nebo 9. ročníku, samozřejmě s ohledem na dovednosti žáků. Každý učitel zná svoji třídu a její limity, a měl by na základě schopností a dovedností žáků vybírat takové úryvky, které žáci zvládnou a zároveň je posunou dál. I když se jedná o náročnější úryvek, může v rukou učitele sloužit jako motivační prvek pro další studium.

3.2 Literární projekt na základě zjednodušeného románu *Luisa a Lotka*

V následující podkapitola se věnuje didaktické adaptaci zjednodušené verze románu *Luisa a Lotka*. Z předchozí podkapitoly vyplývá, že zjednodušená verze se dá nejlépe využít na druhém stupni základních škol a to v 8. nebo 9. ročníku. Autorka se rozhodla projekt zacílit na 8. ročník. Záměrem je se zjednodušenou verzí intenzivně pracovat tak, aby žáci nezůstali jen u roviny příběhu, ale aby se do příběhu ponořili a hlouběji přemýšleli nad jeho tématy. V běžných hodinách by se toho docílilo velmi těžko hned z několika důvodů. Časová dotace prvního cizího jazyka na druhém stupni zpravidla bývá tři hodiny týdně, což znamená, že sama práce by zabrala nejméně dva týdny. Z hlediska tematického plánu to ale není možné, protože pak by se nestíhalo předepsané učivo. Pro žáky by také mohlo být náročné se kontinuálně tak dlouho soustředit na jeden projekt. Na začátku každé hodiny by bylo nutné připomenout, co se dozvěděli v poslední hodině, čímž by se čas vymezený pro práci zkracoval. Dlouhé až několikadenní pauzy mezi jednotlivými vyučovacími hodinami by mohly na žáky působit demotivačně.

Z těchto všech důvodů se jako nejsnazší a nejsmysluplnější způsob práce jeví projektový den. Většina škol už zapojuje projektové dny a projektovou výuku do vyučování zcela pravidelně.

Pro lepší orientaci v textu budou veškerá zadání, cvičení, otázky i aktivity od zbytku textu odlišeny kurzívou.

3.2.1 Projektové vyučování

Projektové vyučování je založeno na projektové metodě. Jedná se o soubor postupů, které využívají různé dílčí metody výuky a různé formy práce. Je to uspořádaný systém činností učitele a žáků. Hlavní roli zde mají učební aktivity žáků a učitel má pouze podporující roli. Protože ne všechny činnosti projektu jdou předem naplánovat, bývají projekty pro učitele mnohem více náročné na improvizaci a přizpůsobení se situaci než tradiční vyučování.¹³¹

Velká výhoda projektového vyučování spočívá v tom, že v jednu chvíli využívá jedno konkrétní téma. Žáci se tedy soustředí pouze na jednu problematiku, ve které samostatně nebo ve skupině zpracovávají určité úkoly a řeší různé životní situace a problémy. Mají možnost se nad tématem do hloubky zamyslet a něco o něm sami zjistit. Pro projektovou výuku je typická konečná prezentace cíle tématu, která má často formu výrobku, posteru, nebo ukázky praktického řešení problému. Neméně významnou výhodou projektu je, že v něm dochází k objevování a k naplňování mezipředmětových vztahů a také průřezových témat.

Rysy, které má mít projekt podle J. Coufalové:

1. Projekt vychází z potřeb (potřeba získávat nové zkušenosti, odpovědnosti za svou činnost, ...) a zájmů dítěte.
2. Projekt vychází z konkrétní a aktuální situace, která se neomezuje jen na prostředí školy.
3. Projekt je interdisciplinární.
4. Projekt je především podnikem žáka, ale může být iniciován i učitelem.
5. Práce žáků v projektu přináší konkrétní produkt, tj. výstup, kterým se účastníci projektu prezentují.
6. Projekt se zpravidla uskutečňuje ve skupině (ale může být i projekt individuální).
7. Projekt umožňuje začlenění školy do života obce nebo širší veřejnosti.¹³²

Základní kroky projektu podle J. Coufalové:

1. Stanovení záměru projektu, který je představován formulací cílů, stanovení výsledku činnosti.
2. Plánování, tj. vytyčení základních otázek, tématu, typu činností.
3. Provedení, samostatná realizace projektu.
4. Zhodnocení práce na projektu, které by mělo probíhat jednak tak, že učitel a žáci ve vzájemném dialogu před třídou zhodnotí práci na projektu, i tak, že žáci se vzájemně hodnotí.¹³³

¹³¹ KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5, s. 160.

¹³² COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0, s. 136.

¹³³ Tamtéž.

Z hlediska RVP je projektová výuka považována za velmi efektivní v souvislosti s naplňováním klíčových kompetencí. Jedná se zejména o kompetence komunikativní, k řešení problému, k učení, sociální a personální a v menší míře i pracovní.

3.2.2 Využití románu Luisa a Lotka jako zjednodušené četby na ZŠ

Tato část se věnuje konkrétní práci se zjednodušeným textem románu *Luisa a Lotka*. Cílem je zpřístupnit žákům druhého stupně základních škol, kteří se učí německému jazyku jako prvnímu jazyku, nebo mají úroveň německého jazyka A2, práci s textem takové úrovně, které mohou rozumět, což může vést k další motivaci při studiu.

Kapitola předkládá kompletně připravený projekt včetně všech materiálů i příprav.

Následující tabulka přináší základní informace o tom, pro koho je projekt určen a jak bude projekt probíhat.

Tabulka č. 9: Projekt

Cílová skupina	Žáci 8. ročníku ZŠ s minimální jazykovou úrovní A2.	Předpokládaný počet žáků v projektu je 16 stejně jako ve třídě, kde probíhá jazykové vyučování.
Průběh projektu	4 bloky v rozsahu 40–60 minut (délka jednotlivých bloků se může lišit v závislosti na délkách aktivit).	Jedná se o projektový den. Celý projekt bude realizován najednou v jednom vyučovacím dni.

Téma projektu: Po stopách dvojčat

Tabulka č. 10: Předpokládaný časový harmonogram

Blok 1	8:00 – 9:00
Přestávka	9:00 – 9:20
Blok 2 první část	9:20 – 9:55
Přestávka	9:55 – 10:05
Blok 2 druhá část	10:05 – 10:55
Přestávka	10:55 – 11:10
Blok 3 první část	11:10 – 11:45
Přestávka	11: 45 – 12:00
Blok 3 druhá část	12:00 – 12:30
Přestávka	12:30 – 12:40
Blok 4	12:40 – 13:20

Po celou dobu projektu žáci naplňují klíčové kompetence, které jsou stanoveny v RVPZV. Nejvíce se do projektu promítají kompetence k učení (samostatná práce, interakce v jednotlivých blocích), kompetence komunikativní (komunikace se třídou, komunikace ve skupině), kompetence k řešení problému (práce ve skupině, hledání kompromisů) a kompetence sociální a personální (samostatná práce, skupinová práce). Projekt je koncipován dvojjazyčně se zaměřením na realie Spolkové republiky Německo a také na realie Rakouské republiky, z těchto důvodů se projekt řadí podle RVPZV k průřezovému tématu Multikulturní výchova.

Do projektu se také promítají aspekty literárního učení. Nejvíce je zastoupen Aspekt literární vědy, což je logické, protože se jedná o práci s románem, byť se zjednodušenou verzí. Hlavním cílem je nejen text správně přeložit, ale hlavně pochopit. Dalším přesahem je pak samostatná interpretace textu a předjímání příběhu. Hojně je zastoupen i Aspekt reálií. Žáci se prostřednictvím mapy a obrázků dostávají do obou měst, kde děvčata vyrůstají, a díky tomu města poznávají. Okrajově je také zastoupen Aspekt interkulturality. Projekt většinu času využívá německý jazyk, což znamená, že žáci nejen že německy mluví, ale také myslí.¹³⁴

Projekt je kromě literární výchovy a reálií zaměřen také na rozvoj slovní zásoby, písemný projev žáků a v neposlední řadě také na správné vyjadřování v německém jazyce. Některé části projektu mohou probíhat v českém nebo německém jazyce, záleží na volbě učitele a úrovni žáků.

Během celého projektu každý žák vytváří dopis pro Luisu a Lotku, kam si zakládá veškeré materiály, které během celého projektového dne zpracovává. Praktickou radou může být i to, aby si žáci do dopisu zapisovali také nová slovíčka a vazby, se kterými se nově setkají. Žáci na dopisu pracují většinou na konci výukového bloku. Mohou do něj ale zapisovat také ve chvílích, kdy jsou dříve hotovi s prací, nebo si chtějí poznamenat nové slovo či vazbu.

Všechny bloky jsou opatřeny tématem, hlavními cíli, dále jsou k nim uvedeny pomůcky a jsou k nim připojeny také pracovní listy. V části Přílohy jsou přiložené kompletní přípravy,

¹³⁴ BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8, s. 240–245.

včetně dalších pomůcek, předpokládané časové dotace i kompletních pracovních listů, které jsou v následující kapitole popsány.

Při případné realizaci projektu je nutné si uvědomit, že klade nároky na přípravu předem na pedagoga, ale i na samotné žáky, které musí učitel včas upozornit, aby si donesli potřebné pomůcky (svou fotografii vytisknutou ve formátu A4).

Po skončení projektu může učitel žákům nabídnout pro samostatnou četbu také originální českou, nebo zjednodušenou verzi knihy *Luisa a Lotka*.

Blok 1

Téma: Seznámení s ústředními postavami

Cíle:

- Žák se seznámí s postavami dvojčat.
- Žák rozumí chování Luisy a dokáže ho vysvětlit.
- Žák předvídá, jak se z dívek stanou přítelkyně.
- Žák vymyslí různé varianty příběhu.

Pomůcky:

- flipchart;
- německo-český slovník;
- 16x obálka s dopisem od Luisy a Lotky a připraveným pracovním listem;
- barevné papíry formátu A3 na výrobu obálek.

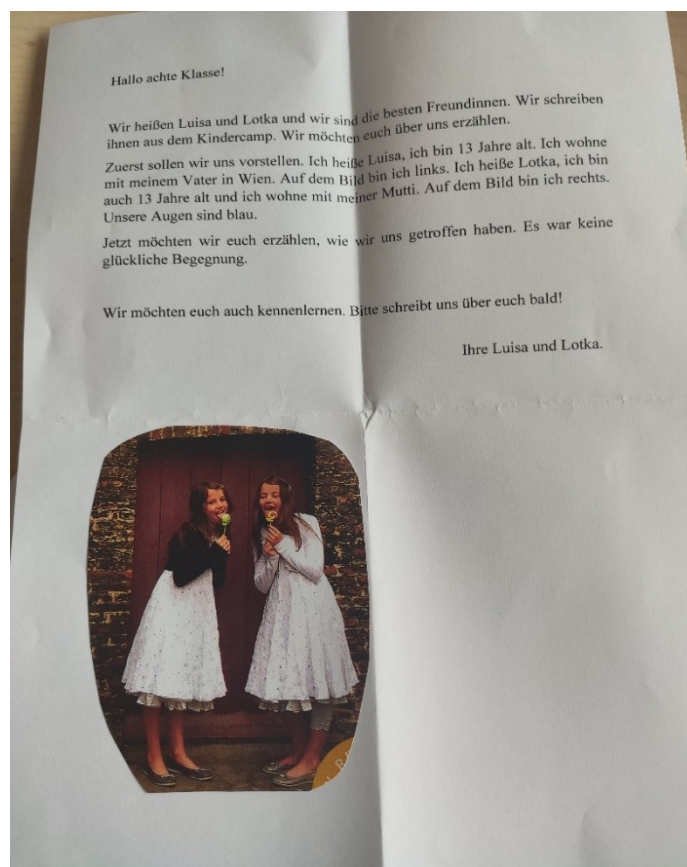
Předpokládaný průběh hodiny¹³⁵

Úvodní blok projektu začíná diskusí ve třídě v lavicích. Učitel otevře téma otázkou: „*Mögt ihr Abenteuerbücher?*“ Pak následují doplňující otázky, které pomohou začít a podpořit diskusi. „*Kennt ihr einige Abenteuerbücher? Welche?*“ „*Wie sind die Helden?*“ „*Welche besonderen Eigenschaften haben ihre Helden?*“ „*Habt ihr eigene Erfahrungen mit fremdsprachigen Abenteuerbüchern?*“ „*Habt ihr etwas solches gelesen?*“

¹³⁵ Celá příprava viz Příloha č. 1.

Po zhruba pětiminutové diskusi učitel sdělí žákům, že mu pro ně přišel dopis. Předstírá hledání dopisu. Nakonec žáky vyzve, aby mu pomohli dopis hledat. Každý žák má dopis nalepený pod svou židlí. Dopis si každý žák otevře a zjistí, že jsou v něm dva očíslované papíry. Učitel dá žákům pokyn, aby zatím rozbali jen papír s číslem 1. Společně si za pomoci učitele úvodní dopis přečtou a přeloží.¹³⁶

Obrázek č. 5: Ukázka dopisu, vlastní tvorba autorky

Žákům se v dopise představí Luisa a Lotka a žáci si obě dívky budou moci prohlédnout i na přiložených fotografiích. Žáci zjistí, že děvčata jsou kamarádky a že jsou si velice podobná, ale zatím jim nebylo prozrazeno, že se jedná o dvojčata.

Učitel žáky vyzve, aby si z dopisu vyndali papír s číslem 2. Jedná se o pracovní list s krátkým úryvkem ze zjednodušené verze.¹³⁷ Učitel rozdělí žáky do skupin po třech. Žáci mají za úkol text přečíst a přeložit. Mají k dispozici německo-český slovník. Učitel skupiny obchází a

¹³⁶ Příloha č. 2.

¹³⁷ Příloha č. 3.

pomáhá. Pracovní list dále obsahuje úlohy zaměřené na porozumění textu. Žáci například mají najít a podtrhnout klíčové momenty mezi Luisou a Lotkou. V pracovním listu jsou dále otázky k zamyšlení, které cílí na hlubší porozumění textu, a nakonec obsahuje aktivity navíc pro rychlejší žáky.

Následuje společná kontrola zadaných otázek k ukázce. Žáci už ví, že první setkání Luisy a Lotky nedopadlo vůbec dobře. Přesto se ale musely skamarádit, protože jim od nich přišel dopis. Na toto zjištění lehce navazuje brainstorming ve formě předvídání na téma: „*Wie werden Mädchen zu Freundinnen?*“ Učitel opět klade doplňující otázky k zamyšlení. „*Was passiert zwischen den beiden?*“ „*Welche Rolle spielt das Kindercamp in der Geschichte?*“ „*Was passiert weiter in der Geschichte? Passiert etwas...?*“

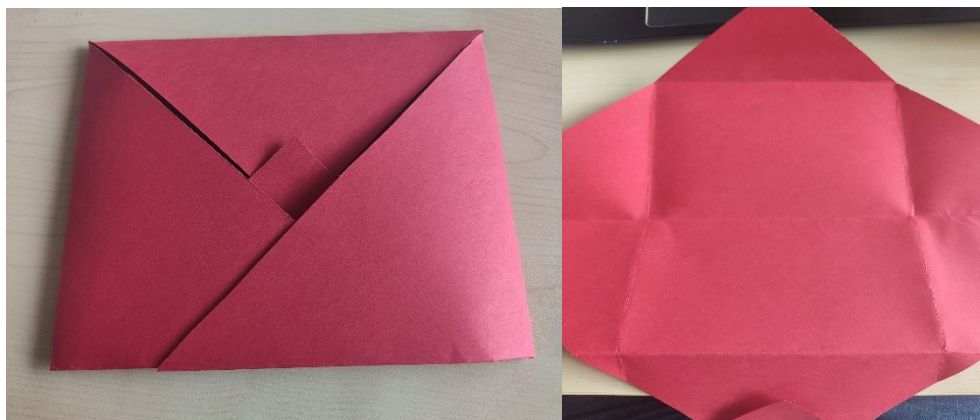
Učitel veškeré myšlenky a nápady žáků zapisuje na flipchart a společně s žáky je rovnou třídí.

V poslední části hodiny si každý žák tvoří svoji dopisní obálku, kterou pak „pošle“ děvčatům. Učitel nabídne žákům barevné papíry formátu A3 a různé návody¹³⁸, jak dopis z papíru složit. Důležitým momentem této činnosti je, že učitel skládání dopisu nijak nekomentuje, ale odkáže žáky na jejich schopnost pracovat samostatně podle návodu. Využívá tak mezipředmětových vztahů s předměty matematika a výtvarná výchova.

Jakmile mají žáci hotovo, tak dopisní obálku opět rozloží a do spodního čtverce německy napíše jejich domněnku, jak bude příběh pokračovat. Tímto končí blok 1 a žáci mají dvacet minut přestávku.

¹³⁸ Příloha č. 4.

Obrázek č. 6: Ukázka vypracování složené obálky podle jednoho z návodů, vlastní tvorba autorky

Blok 2

Téma: Vytvoř si své dvojče

Cíle:

- Žák si opakuje slovní zásobu přídavných jmen.
- Žák si osvojuje novou slovní zásobu.
- Žák nakreslí a charakterizuje své dvojče.

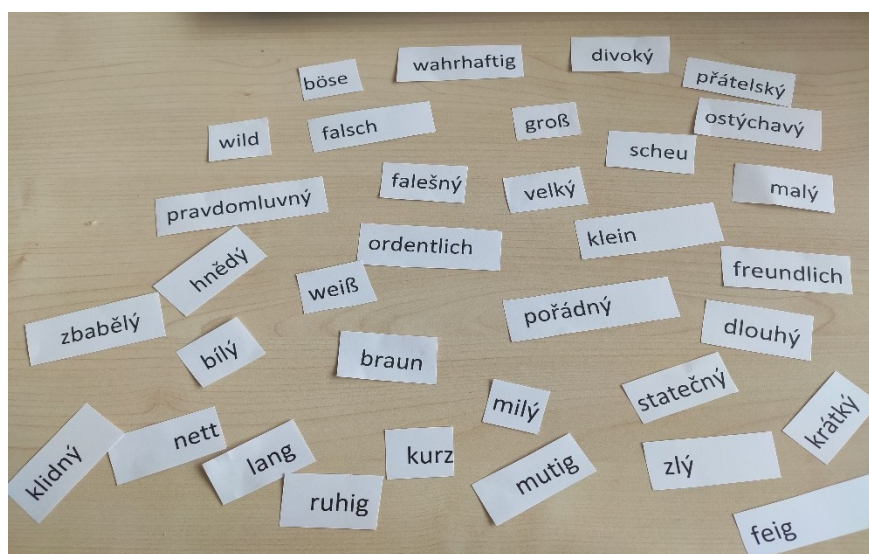
Pomůcky:

- kartičky s přídavnými jmény německy i česky;
- německo-český slovník;
- prázdné papíry formátu A4;
- složený dopis z minulé hodiny;
- pracovní list č. 2;
- vlastní fotografie, kterou si žáci dle pokynů učitele přinesli vytisknutou, nejlépe ve formátu A4.

Předpokládaný průběh hodiny¹³⁹

Po přestávce rozdělí učitel žáky do dvojic, nejlépe tak, jak sedí, a dá jim k dispozici kartičky s přídavnými jmény vhodnými k popisu osob. Polovina slovíček je napsána česky a polovina německy. Žáci mají za úkol slovíčka složit do správných dvojic. Dostanou k dispozici také německo-český slovník. Rychlejší žáci překládají další slova, která jsou přichystána na tabuli. Pak následuje kontrola slov, zda jsou ve správných dvojicích. Autorka doporučuje slova před výukou zalaminovat.

Obrázek č. 7: Fotografie připravených slov, vlastní tvorba autorky

Z předchozí aktivity vyplynou některá slova, která budou potřeba procvičit. Žáci dají české názvy pryč. Učitel vždy řekne a ukáže slovo a žáci předvádí, co to slovo znamená. Veškerá vybraná slovíčka se dají pantomimicky předvést. Pak se úlohy promění. Učitel předvádí gesta a žáci uvádí ke gestu odpovídající slovo.

Procvičování těchto slovíček je důležité pro další aktivitu. Žáci dostanou od učitele texty s charakteristikou dvojčat.¹⁴⁰ Jeden žák z lavice obdrží charakteristiku Luisy a druhý Lotky. V textu jsou však vynechaná právě přídavná jména, která mají žáci za úkol doplnit. Učitel žákům napoví, že některé informace o děvčatech se žáci dozví z úvodního dopisu, jiné žáci doplní podle kontextu. Tím, že se v lavici nesejde stejná charakteristika, se žáci nad svým

¹³⁹ Celá příprava viz Příloha č. 5.

¹⁴⁰ Příloha č. 6.

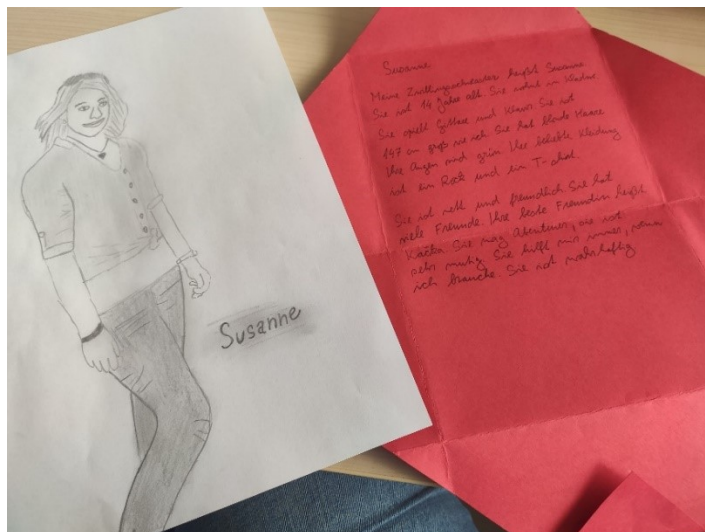
textem budou moci lépe zamyslet a více se soustředit, protože je nebude lákat sousedova práce.

Kontrola proběhne ve čtyřech různých skupinách. Dvě skupiny kontrolují charakteristiku Luisy a dvě charakteristiku Lotky. Každá skupinka pak přečte kompletní charakteristiku své hrdinky. Skupinky se mohou navzájem doplňovat. Učitel následně pokládá návodné otázky, ze kterých vyplyne, že se jedná o dvojčata. „*Haben unsere Freundinnen etwas Gemeinsames?*“ „*Mit wem lebt Luisa?*“ „*Mit wem lebt Lotka?*“ „*Was könnte es bedeuten?*“ „*Ist jedes Mädchen gleich?*“ Předpokladem je, že někteří žáci by na skutečnost, že jsou děvčata dvojčata, mohli přijít už během charakteristiky, kdy si mohou všimnout určitých podobností mezi děvčaty. Po odhalení, že se jedná o dvojčata, následuje krátká desetiminutová přestávka. Blok 2 však ještě nekončí.

Po krátké přestávce si každý žák vytvoří své vlastní dvojče. Žák k tomu potřebuje svou fotku, kterou bude mít ideálně vytištěnou na A4, a obyčejnou tužku. Na fotce může být pouze žákův obličej nebo celá postava, záleží na žákovi a jeho fotce. Žák obdrží od učitele prázdný papír A4, který položí přes originál. Obojí přitiskne na sklo a díky světlu se na prázdném papíře objeví základní rysy originální fotografie. Žák pomocí obyčejné tužky obtáhne své hlavní rysy. Celý portrét sebe sama pak už dodělá v lavici. Jedná se o kresbu pouze tužkou, při které žák uplatňuje techniku stínování. Žák se co nejlépe snaží zachytit sám sebe.

Jakmile si vytvoří portrét svého dvojčete, dostanou žáci za úkol si své dvojče pojmenovat a napsat o svém dvojčeti krátkou charakteristiku. Jejich úkolem je zamyslet se, v čem jejich dvojče bude stejné a v čem naopak jiné. Inspirací jim můžou být charakteristiky dvojčat, se kterými pracovali na začátku hodiny. Podmínkou je, že charakteristika obsahuje deset až patnáct vět a je rozdělena na charakteristiku vnější a vnitřní. Učitel žákům nabídne svoji pomoc a také dá žákům k dispozici dvojjazyčné slovníky. Charakteristiku svého dvojčete píšou žáci doprostřed rozloženého dopisu, který skládali v minulém bloku. Dovnitř dopisu pak vloží portrét svého dvojčete.

Obrázek č. 8: Ukázka vypracování dvojčete a jeho charakteristiky, vlastní tvorba autorky

Na konci bloku dva prezentují žáci portrét svého dvojčete a jeho charakteristiku. Učitel pomáhá žákům s projevem a opravuje žákům chyby, nijak je ale za chyby netrestá. Snaží se je opravovat, aby si žáci neudělali špatný návyk. Naopak je učitel chválí za povedené portréty i charakteristiky.

Blok 3

Téma: Práce s plánkem – objevování neznámého

Cíle:

- Žák si opakuje slovní zásobu z tématu Město a okolí.
- Žák se orientuje v mapách měst Mnichova a Vídně.
- Žák si vybavuje významné památky obou měst.
- Žák dokáže projít trasu se zavázanýma očima a důvěřovat spolužákovi.

Pomůcky:

- německo-český slovník;
- 2x plánec měst Vídeň a Mnichov ve formátu A3;
- 16x plánec Vídně ve formátu A4;
- 16x plánec Mnichova ve formátu A4;

- 2x šátek;
- dopis z bloku 1.

Předpokládaný průběh hodiny¹⁴¹

Po přestávce se učitel vrátí k myšlenkové mapě, která se tvořila v prvním bloku. Žáci už vědí, že dívky jsou dvojčata. Učitel prozradí žákům, jak příběh Luisy a Lotky pokračuje a poukazuje na podobné nápady v myšlenkové mapě. Děvčata tedy zjistila, že jsou dvojčata. Děvčata ale neví, proč se rodiče rozvedli, a přijdou na myšlenku, že je dají dohromady. Každá touží vidět a poznat druhého rodiče, tak se rozhodnou, že se vymění. Jenže Luisa ještě nikdy nebyla v Mnichově a Lotka ve Vídni. Musí se naučit orientovat v cizím městě na dálku pouze skrze instrukce té druhé.

Učitel žákům prozradí, že má pro ně také přichystanou orientaci v cizím městě. Nejprve s žáky zopakuje slovní zásobu k orientaci ve městě, slovíčka zapisuje na tabuli a doplní ta, na která žáci zapomněli. Důležitá slovíčka: *die Straße, der Platz, der Knotenpunkt, abbiegen, geradeaus, links, rechts*.

Další aktivita už obsahuje práci s mapou.¹⁴² Učitel žáky nejprve rozdělí do dvou týmů – tým Luisa, pro kluky tým Luis, a tým Lotka, pro kluky tým Lotar. Každý tým dostane mapu centra svého domácího města ve formátu A3, Lotka Mnichov a Luisa Vídeň. Úkolem žáků ve skupinách bude se v mapě zorientovat a připravit druhému týmu trasu z nádraží kolem předem zadaných bodů až domů. Významné body tvoří známé městské památky a také škola. Každý žák pak dostane menší mapu A4, kam si vymyšlenou trasu zakreslí. Tím se každý stane expertem na své „domácí“ město. Kromě mapy má každý hráč k dispozici také obrázky významných památek s krátkým popisem. Skupiny nebudou připraveny hrát, dokud si každý nebude jistý, že dokáže trasu vysvětlit. Jako opora slouží kromě mapy a pojmenovaných obrázků také slovní zásoba na tabuli.

V další fázi hry žáci vytvoří dvojice. Podmínkou je, že jeden je z týmu Luisa/Luis a druhý z týmu Lotka/Lotar. Každý z hráčů obdrží prázdnou mapu města, které pro něj není domácí. Bude mít za úkol zakreslit si trasu „cizího města“ i se všemi záchytnými body.

¹⁴¹ Celá příprava viz Příloha č. 7.

¹⁴² Příloha č. 8.

Žáci si navzájem začnou trasy vysvětlovat. Např.: hráč z týmu Luisa vysvětluje hráči z týmu Lotka, jak se z nádraží dostane přes orientační body až domů. Používá základní slovní zásobu, názvy ulic a názvy památek. Vše je jasně viditelné v mapách, se kterými pracují. Druhý žák poslouchá a tužkou si zakresluje trasu. Pokud udělá chybu, hráč ho zastaví a pomůže mu trasu opravit. Jakmile se dostanou k orientačnímu bodu neboli památce, má hráč za úkol druhému hráči památku ukázat na obrázku, pojmenovat ji a říct o ní jednu, nebo dvě věty. Jakmile se hráč dostane domů, role se vymění. Učitel obchází dvojice a pomáhá se slovní zásobou, opravuje vazby, chválí.

V závěrečné fázi hry učitel zjišťuje, jak si skupiny pamatují trasu a památky. Vezme si např. tým Luisy na koberec a ukazuje jim památky nejprve z jejich „domácí“ Vídne a pak z „cizího“ Mnichova a ptá se na názvy a informace, které si zapamatovali. Žáci z týmu Lotka mezitím sedí a do dopisu z prvního bloku si na levou stranu heslovitě zapisují trasu „cizího“ města. Pak se role vymění. Následuje patnáctiminutová přestávka, ještě ale není konec bloku 3.

Po přestávce ještě čeká na žáky aktivita s názvem Navigátor. Učitel s žáky vede diskusi o tom, jak se asi děvčata musela cítit v úplně cizích městech, samotná, bez přátel. Otevře téma otázkou: *„Seid ihr jemals irgendwohin hingegangen, wo ihr es nicht kanntet?“* *„Wie habt ihr euch dabei gefühlt?“* Ve třídě takový pocit neznáma učitel navodit nemůže, ale může se tomu pocitu pokusit přiblížit i jinak.

Žáci v rychlosti podle pokynů učitele postaví dvě dráhy z nábytku, který je ve třídě k dispozici. Poté žáci vytvoří nové dvojice; opět platí, že jeden je z týmu Lotka a druhý z týmu Luisa. Jeden z dvojice má šátkem zavázané oči a druhý ho naviguje tak, aby bez úhony prošel dráhou na druhou stranu třídy. Jakmile projde, role se vymění. Autorka doporučuje pravidla hry vysvětlit česky, ale samotné provedení pokynů realizovat v němčině. Slovní zásoba: *základní číslovky (eins, zwei, drei), nach rechts, nach links, nach vorne, der Schritt/ die Schritte, gehen.*

Pravidla hry Navigátor:¹⁴³

- Navigující žák stojí za hranicí dráhy a do dráhy nevstupuje.
- Navigující žák smí vydat pouze jeden pokyn:
 - Buď řekne, kolik smí spoluhráč udělat kroků dopředu (maximální rozsah je 1–3), příklad: „*Geh zwei Schritte nach vorne.*“
 - Nebo řekne, kolik kroků smí spoluhráč udělat doprava nebo doleva (v rozsahu 1–3), příklad: „*Geh drei Schritte nach links.*“
 - Vždy počká, až spoluhráč na trase splní zadaný pokyn, pak teprve smí vydat další.
- Žák na trase nedělá jiné pohyby, než které mu zadá navigátor, nesahá kolem sebe. Účelem hry je, aby se nedotkl ničeho kolem sebe a bez úhony prošel na konec trasy.
- Hrají dva týmu zároveň. Hluk s tím spojený vysvětlíme jako ruch na ulici.

Hra se dá hrát i na body jako soutěž mezi oběma týmy. V tomto případě autorka doporučuje nesoutěžit, ale nechat žáky hru a zkušenost plně prožít.

Závěr aktivity shrneme krátkou reflexí. „Ukaž na prstech od jedné do pěti, jak pro tebe bylo těžké spolehnout se na někoho jiného a poslouchat ho.“ 1=lehké, 5=těžké. „Ukaž od jedničky do pětky, jak moc jsi svému spolužákovi při navigaci věřil.“

Blok 4

Téma: Evaluce

Cíle:

- Žák reflektuje a sdílí zážitky z projektu.
- Žák zpracovává dopis pro Luisu a Lotku.

Pomůcky:

- dopis z prvního bloku;
- česko-německý slovník.

¹⁴³ Příloha č. 9.

Předpokládaný průběh hodiny¹⁴⁴

Učitel shrne, co všechno o příběhu Luisy a Lotky žáci již zjistili. Vráť se zpátky k myšlenkové mapě o děvčatech a jejich příběhu. Se třídou vyhodnotí, zda se objevil pravdivý předpoklad o tom, jak to s děvčaty pokračuje. Společně se zkusí zamyslet nad tím, jak celý příběh dopadne. Učitel žákům neprozradí konec, ale odkáže je na české knižní vydání, nabídne zapůjčení zjednodušené verze nakladatelství Klett a prozradí, že existuje i filmové zpracování. Dobrovolným úkolem pro žáky na příští už tradiční hodinu německého jazyka je zjistit, jak příběh skončil.

Následuje závěrečná práce na dopisu. Na tabuli napíše učitel těchto pět otázek:

Was war neu? Was war nicht neu? Welche Aufgabe oder Situation war für mich schwer und warum? Welcher Block war für mich der beste und warum? Was möchte ich noch über das Thema lernen?

Otázky si žáci nejdříve společně přečtou a přeloží. Žáci mají za úkol vybrat dvě otázky, napsat je na pravý trojúhelník svého dopisu a zodpovědět je. Na poslední volný trojúhelník (dolní) napíší žáci pozdrav pro Luisu a Lotku. Učitel dá žákům k dispozici česko-německý slovník. Učitel obchází žáky a pomáhá jim formulovat odpovědi.

Závěrečná aktivita je zaměřená na prezentování dopisu pro Luisu a Lotku. Žáci i učitel se sejdou v kruhu na koberci. Každý žák pak prezentuje svůj dopis pro Luisu a Lotku. Ukáže veškeré materiály, které během projektu nasbíral. Nakonec přečte své závěrečné hodnocení a vyjádří se k celému projektu. Jakmile se žáci vystřídají, zhodnotí celý projekt také učitel.

¹⁴⁴ Celá příprava viz Příloha č. 10.

Závěr

Předkládaná diplomová práce se zabývala osobou Ericha Kästnera a především jeho románem *Luisa a Lotka* (*Das doppelte Lottchen*) v původní i jazykově zjednodušené formě, která je určena pro cizojazyčné čtenáře. Práce je členěna na tři hlavní části.

Cílem první části, která se zaměřuje na život a dílo Ericha Kästnera, bylo zmapovat životní osudy tohoto autora a vyzkoumat, jak se celkem obecně známá skutečnost, totiž souvislost mezi autorovým životem a tvorbou pro děti, odráží v autorském stylu a v jakých podobách ji nalezneme v analyzované próze. Pozornost byla zaměřena na vybrané autobiografické momenty zejména z doby nacistické diktatury, v nichž vznikl nejprve scénář a teprve po druhé světové válce výše jmenovaný román. Pozornost byla věnována i další dílům pro děti, která byla přeložena do češtiny. Zkoumání ukázalo, že největší shoda mezi autorovým životem a jeho tvorbou panuje ve vřelém či kamarádském vztahu mezi postavami matky a Lotky. Navzdory tomu, že matka pracuje často do noci si na dceru vždy udělá čas a podporuje ji, jak může. Kästner také s oblibou využívá prostředí, která jsou mu důvěrně známá, jako je divadlo nebo prostředí novinové redakce.

Předložená fakta a jejich reflexe zároveň potvrdila, že celým autorovým dílem pro děti prostupuje Kästnerův výchovný potenciál – umění získat si čtenáře na svoji stranu, vybudovat k němu důvěru a nenápadně ho vychovávat, aniž by působil jako „přemoudřelý“ dospělý. Z jeho tvorby se dají vyčíst jeho levicové názory a myšlenky, které požadují pro děti spravedlivý a rovnostářský svět a právo dítěte na plnohodnotně prožité dětství. Kästnerovy vzpomínky na radosti i strasti jeho dětství mu zcela prokazatelně pomohly překonat hrůzy druhé světové války a poskytly mu alespoň částečný únik z válečné reality. V této době totiž začal psát román *Luisa a Lotka*, kam, jak už bylo zmíněno výše, některé své osobní prožitky promítl.

Druhá část práce se zabývá komparativní analýzou originální a zjednodušené verze románu *Luisa a Lotka*. Hlavním cílem této části bylo vyzkoumat, v čem spočívá simplifikace textu. Aby byly závěry co nejobjektivnější, byly obě verze zkoumány z několika úhlů. Zkoumání potvrdilo vstupní předpoklady týkající se rozsahu, počtu a míry zápletek, charakteru postav a stylu vyprávění. Zkoumání dokázalo, že zjednodušená verze je kratší zhruba o polovinu, zato obohacena o didaktická cvičení. Z toho vyplývá, že rozdíl je také v cílové skupině

čtenářů, kteří jsou – z důvodu četby v cizím jazyce – starší než primární cílová skupina originálu. Potvrdilo se, že byla zachována hlavní dějová linka s tématy domov, rozvod a přátelství mezi Luisou a Lotkou, zatímco vedlejší dějové linky s tématy škola, přátelství s dalšími postavami a vztahy na letním táboře byly velmi zredukovány nebo úplně vynechány. S tím souvisí také vynechání všech postav, které nejsou přítomny v hlavní dějové lince, což mělo za následek odebrání zhruba dvou třetin postav.

Editorský zásah je nejcitelnější v oblasti promluvy vypravěče, což znamená, že zjednodušená verze je tím ochuzena o Kästnerovu specifičnost, humor a výchovné promluvy ke čtenáři. V tomto bodě je spatřován největší rozdíl mezi oběma verzemi, protože se tak z románu vytrácí Kästnerův pomyslný „autorský duch“.

Z jazykového hlediska došlo k největším změnám ve slovní zásobě, která je volena co nejjednodušší. Některé složitější výrazy jsou nahrazovány obecnějšími a příslovce či přídavná jména, která rozvíjí větu nad rámec základní logiky, jsou vynechána úplně.

Třetí část se nejprve zaměřuje na obecné shrnutí problematiky výuky němčiny jako cizího jazyka na základních školách a na požadavky k dosažení jazykové úrovně A2. Ta je totiž podle nakladatelství Klett minimální pro práci se zjednodušeným textem. Cílem zkoumání zjednodušené četby bylo na základě jazykové analýzy verifikovat jazykovou rovinu A2 jako doporučení nakladatele, které bylo jedním z relevantních faktorů ovlivňujících následnou didaktickou adaptaci předkládanou autorkou diplomové práce.

Srovnáním požadavků dle RVP a SERRJ bylo zjištěno, že úroveň A2 je pro práci se zjednodušeným textem nedostatečná. SERRJ doporučuje práci se zjednodušeným textem až od úrovně B1. Dle autorčina názoru je ale uživatel schopen pracovat se zjednodušeným textem už když je mezi úrovněmi A2 a B1, což potvrzuje škálování od Bučkové a Witteho.

Klíčový díl třetí části je věnován návrhu didaktické adaptace románu *Luisa a Lotka* s využitím zjednodušené verze. Práce se zjednodušenou četbou byla začleněna do celodenního projektu „Po stopách dvojčat“. Projekt je určen pro osmý ročník základní školy a je rozpracován do čtyř hlavních bloků.

Při tvorbě projektu byly využívány závěry komparativní analýzy druhé kapitoly. Hlavní důraz byl kladen na aspekt literatury a aspekt reálií, které jsou pro zpracovaný projekt

zásadní. V úvahu byl brán také jazykový aspekt a aspekt interkulturality. Projekt je opatřen kompletními přípravami, materiály a pracovními listy. Jako výstup byl zvolen dopis pro Luisu a Lotku, který žáky provází po celou dobu projektu.

Navržený projekt má sloužit jako podpora pro učitele německého jazyka na druhém stupni základních škol. Hlavním cílem je podpořit učitele ve využívání zjednodušených textů v hodinách německého jazyka. I když se texty mohou zdát pro některé žáky složité, tak radost z toho, že jsou schopni s nimi při správném vedení pedagoga pracovat, může být silně motivační. Zároveň může být projekt inspirací pro další podobné projekty nejen v hodinách německého jazyka. Autorka má v plánu projekt realizovat, jakmile bude k tomu bude mít ve své praxi příležitost. Především ji zajímá, zda jí navržené časové rozložení projektu bude dostatečné a zda zvolené aktivity budou pro žáky atraktivní.

Pokud projekt dokáže motivovat alespoň jednoho žáka ve třídě ke čtení zjednodušené četby, pak byla tato práce užitečná.

Resümee

Die vorliegende Diplomarbeit wird dem Schriftsteller Erich Kästner und vor allem seinem Kinderroman *Das doppelte Lottchen* gewidmet, der zuerst im Jahre 1949 herausgegeben wurde. Der wesentliche Teil der Arbeit wird auf der Komparation des Originaltextes mit seiner didaktisch-adaptierten Version gegeneinandergestellt, die für Studienzwecke im Jahre 2014 vom Ernst Klett Verlag in seiner Editionsreihe *Easy Readers* herausgegeben wurde. Die Autorin der didaktischen Adaptation ist Iris Felter. Die Komparation dient als Grundlage für das Erstellen der Analyse. Auf Grund dieser wurde das Unterrichtsprojekt für den Deutschunterricht entworfen. Das Hauptziel der Arbeit ist der Entwurf der verschiedenen Möglichkeiten der Verwendung des vereinfachten Textes im Deutschunterricht in der Sekundarstufe.

Das erste Kapitel konzentriert sich auf die Persönlichkeit von Erich Kästner bzw. auf die Beschreibung seines Lebens in drei Zeitabschnitten in den Jahren 1899–1933, 1943–1949 und 1950–1974. Jeder von diesen Teilabschnitten verfolgt ausführlich Kästners literarische Entwicklung, von seinen Kinderjahren und den ersten literarischen Versuchen bis zu seiner Tätigkeit während des zweiten Weltkrieges und auch in der Nachkriegszeit. Zu dieser Zeit war er bereits renommierter Autor der Kinderliteratur. Seine bedeutenden Lebensaugenblicke werden in den Kontext mit wichtigen Zeitgeschehnissen erarbeitet. Im Kapitelschluss befindet sich auch eine übersichtliche Tabelle der Kinderwerke von Kästner die von tschechischen Übersetzungen ergänzt wird.

Das zweite Kapitel wird der Komparation des Originaltextes mit vereinfachtem Text von *Das doppelte Lottchen* gewidmet. Zuerst wird seine Position in der Kinder- und Jugendliteratur erklärt und erläutert die Gründe für die Auswahl für diese didaktische Adaptation. Das zweite Kapitel weist auf die Wichtigkeit von Erich Kästner auf dem Gebiet der Kinder- und Jugendliteratur hin, dessen Texte auch nach mehr als sechzig Jahren immer zeitgemäß sind.

Die eigentliche Komparation beginnt mit dem Medium des Kinderbuches und schreitet zur Beschreibung der thematischen Romankomponenten fort. Sie widmet sich der Festlegung von Hauptthemen und Schlüsselmomenten im Handlungsablauf. Die einzelnen Unterabschnitte beschäftigen sich mit dem Vergleich und der Charakteristik

der Gestalten und mit Kästner als Erzähler. Der letzte Unterabschnitt wird der Analyse der Nutzung von Sprachkomponenten gewidmet.

Auf der Grundlage der Analyse wird das dritte Kapitel aufgebaut, dessen Hauptziel der Vorschlag des Unterrichtsprojektes für den Deutschunterricht in der Sekundarstufe ist. Er zeigt die Ideen für die Ausnutzung der vereinfachten Version von dem Buch Das doppelte Lottchen. Das Kapitel definiert zuerst die Auffassung des Fremdsprachenunterrichts in der Sekundarstufe und erklärt kurz den Begriff Projektunterricht. Folgend wird der Projektentwurf als ganztägiges Projekt für die achte Klasse der tschechischen Grundschule mit üblichem Deutschunterricht vorgelegt. Das Projekt verwendet den Text und die graphische Verarbeitung des Romans Das doppelte Lottchen vom Ernst Klett Verlag. Es wird in vier gegenseitig verbundenen Teilen präsentiert und neben der Fremdsprache nutzt es auch Elemente, die sich in anderen Unterrichtsfächern befinden, und verschiedene Arbeitsmethoden.

Das ganze Projekt wird in dem letzten Kapitel beschrieben, es werden auch sein Zeitplan und alle Arbeitsmethoden detailliert dargestellt. Schriftliche Vorbereitungen und einreichende Übungen befinden sich in den Anlagen.

Die Diplomarbeit nutzt vor allem die Methode der sprachlich-literarischen Komparation und Analyse. Diese Schlussfolgerungen nutzen wir für folgende Sujets für die Textarbeit. In diesem Fall ist der Textvergleich atypisch, denn es handelt sich um teilweise gleiche Texte. Der komparatistische Zugang verfolgt vor allem Art und Weise, durch die zur Verkürzung und Vereinfachung gekommen ist. Einfach gesagt, was in dem editierten Text ausgelassen wird und warum. Von diesen Erkenntnissen wickelt sich die didaktische Analyse und Applikation ab, auf deren Grundlage der Projektentwurf entstanden ist.

Die Arbeit wurde auf Tschechisch verfasst, nur die Abschnitte der authentischen Texte (Originaltext und vereinfachter Text von Klett Verlag) sind auf Deutsch. Alle Titel der Werke sind, wenn es möglich ist, zuerst auf Tschechisch aufgeführt, in den Klammern wird der Originaltitel und das Erscheinungsjahr angegeben. Weiter werden alle Titel nur in der Übersetzung angeführt. Die Arbeit moviert fremdsprachliche Namen nach Regeln der tschechischen Orthographie.

Die Motivation für die Auswahl dieses Themas war die Berufs- und persönliche Orientierung der Autorin – sie beendet das Studium der Pädagogischen Fakultät mit der Spezialisierung für Deutsch und sie widmet sich besonders gerne der Literatur samt Kinderliteratur. Diese Arbeit verbindet beides.

Seznam použitých informačních zdrojů

Primární literatura

KÄSTNER, Erich a Hana ŽANTOVSKÁ. *Luisa a Lotka*. 6. vyd. Ilustroval Josef ŽEMLIČKA. Praha: Albatros, 1997. Klub mladých čtenářů (Albatros). ISBN 80-00-00573-5.

KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8.

KÄSTNER, Erich. *Příběhy z dětství i z dospělosti*. Přeložila Jitka FUČÍKOVÁ, přeložila Jana PECHAROVÁ, přeložil Rudolf TOMAN, ilustroval Kamil LHOTÁK. Praha: Odeon, 1979. Klub čtenářů (Odeon).

KÄSTNER, Erich. *Das doppelte Lottchen*. 146. Aufl. Ilustroval Walter TRIER. Hamburg: Cecilie Dressler, 1995. ISBN 37-915-3011-9.

Sekundární literatura

BENNER, Julia. *Federkrieg: Kinder- und Jugendliteratur gegen den Nationalsozialismus 1933-1945*. Göttingen: Wallstein Verlag, [2015]. Göttinger Studien zur Generationenforschung, Bd. 18. ISBN 978-3-8353-1747-5.

BODLÁKOVÁ, Jitka. *Erich Kästner*. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1966. Knižnice teorie dětské literatury (SNDK).

BRADLEY, Jan František Nejez. *Stručné dějiny Třetí říše*. Brno: Šimon Ryšavý, 2009. ISBN 978-80-7354-071-5.

BUČKOVÁ, Tamara. *Interkulturní didaktika cizojazyčné literatury: kontexty a perspektivy: se zaměřením na německy psanou literaturu pro děti a mládež a zřetelem k tématu 2. světové války*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta, 2020. ISBN 978-80-7603-183-8.

COUFALOVÁ, Jana. *Projektové vyučování pro první stupeň základní školy: náměty pro učitele*. Praha: Fortuna, 2006. ISBN 80-7168-958-0.

DOROVSKÝ, Ivan, Vlasta ŘEŘICHOVÁ a Athena ALCHAZIDU. *Slovník autorů literatury pro děti a mládež*. Praha: Libri, 2007. ISBN 978-80-7277-314-5.

GRENČIOVÁ, Miroslava. *Literatura pro děti a mládež (ve srovnávacím žánrovém pohledu)*. Praha: SPN, 1984.

HANUSCHEK, Sven, Ulrich BÜLOW a Silke BECKER. *Das Blaue Buch: Geheimes Kriegstagebuch 1941–1945*. Zürich: Atrium Verlag, 2018, 405 s. ISBN 978-3-85535-019-3.

HUGHES, Matthew a Chris MANN. *Hitlerovo Německo: život v období Třetí říše*. Praha: Columbus, 2002. 224 s. ISBN 80-7249-123-7.

KÄSTNER, Erich. *Kulička a Toník*. Ilustroval Walter TRIER. Praha: Státní nakladatelství dětské knihy, 1958. Knihy odvahy a dobrodružství (SNDK).

KRATOCHVÍLOVÁ, Jana. *Teorie a praxe projektové výuky*. 2. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2016. ISBN 978-80-210-8163-5.

MANN, Golo. *Dějiny Německa 1919-1945*. Praha: Český spisovatel, 1993. Orientace (Český spisovatel). ISBN 80-202-0441-5.

PETERKA, Josef. *Teorie literatury pro učitele*. 3. vyd. Jiloviště: Mercury Music & Entertainment, 2007. ISBN 978-80-239-9284-7.

SLABÝ, Zdeněk Karel. *Se jménem Hanse Christiana Andersena: sborník o laureátech Ceny H.Ch. Andersena 1956–1986*. Praha: Albatros, 1989. Klub mladých čtenářů (Albatros).

Další prostudovaná literatura

BESEDOVÁ, Petra. *Literatura pro děti a mládež ve výuce cizích jazyků*. Hradec Králové: Gaudeamus, 2008. ISBN 978-80-7041-311-1.

ČEŇKOVÁ, Jana a kol. *Vývoj literatury pro děti a mládež a její žánrové struktury*. Praha: Portál, 2006. ISBN 80-7367-095-X.

DODERER, Klaus (Hg.) *Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur*. 4 Bde. Weinheim; Basel 1975-1982. ISBN 3407565208.

HENDRICH, Josef. *Didaktika cizích jazyků: celostátní vysokoškolská učebnice pro studenty filozofických a pedagogických fakult studijního oboru 76-12-8 Učitelství všeobecně vzdělávacích předmětů*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988. Učebnice pro vysoké školy (Státní pedagogické nakladatelství).

KÄSTNER, Erich. *Als ich ein kleiner Junge war*. 17. Zürich: Atrium Verlag, 2013. ISBN 978-3-423-13086-8.

QUETZ, Jürgen a Rudi CAMARER. *Gemeinsamer europäischer Referenzrahmen für Sprachen: lernen, lehren, beurteilen: Begleitband*. 1. Stuttgart: Klett, 2020. ISBN 978-3-12-676999-0.

SEIBERT, Ernst. *Themen, Stoffe und Motive in der Literatur für Kinder und Jugendliche*. Wien: Facultas Verlag- und Buchhandel, 2008. ISBN 978-3-8252-3073-9.

Periodika

SLABÝ, Karel Zdeněk, Lidé, které jsem potkal nad knihami: Erich Kästner, *Zlatý máj* 1988, 32(3), s. 165–170, ISSN 0044-4871.

SLABÝ, Karel Zdeněk, Pětasedmdesátka Ericha Kästnera, *Zlatý máj*, 1974, 18(3), s. 191, ISSN 0044-4871.

Online zdroje

Cena Hanse Christiana Andersena. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020 Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Cena_Hanse_Christiana_Andersena [cit. 2021-03-19]

Databáze Národní knihovny ČR. [online]. Dostupné z <https://aleph.nkp.cz/F/C4FCJ678XMEVIFMXVQ3F9XI8A4QXU48THU9VFQQJ615VYLD3LG-02224?func=short-jump&jump=000001> [cit. 20. 4. 2021]

Erich Kästner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2021 Dostupné z https://de.wikipedia.org/wiki/Erich_K%C3%A4stner#M%C3%BCnchen_1945%E2%80%931974 [cit. 2021-03-19]

Erich Kästner: „Das Blaue Buch“: Die Absurdität des Weltenlaufs. Deutschlandfunk Kultur. [online]. Dostupné z https://www.deutschlandfunkkultur.de/erich-kaestner-das-blaue-buch-die-absurditaet-des.1270.de.html?dram:article_id=411573 [cit. 2021-03-19]

Generace – definice. [online]. Dostupné z <https://cs.encyclopedia-titanica.com/significado-de-generaci-n> [cit. 20. 4. 2021]

Herti Kirchner. In: *Wikipedia: the free encyclopedia*. [online]. San Francisco (CA): Wikimedia Foundation, 2020 Dostupné z https://de.wikipedia.org/wiki/Herti_Kirchner [cit. 2021-03-19]

Rámcově vzdělávací program pro základní vzdělávání. [online]. Praha: MŠMT, 2016. Dostupné z <http://www.nuv.cz/t/rvp-pro-zakladni-vzdelavani> [cit. 19. 5. 2021]

Společný evropský referenční rámec. [online]. Dostupné z https://www.msmt.cz/uploads/soubory/mezinarodni_vztahy/evropskyreferencniramec.zip [cit. 19. 5. 2021]

Statistická ročenka školství. [online]. Dostupné z <https://statis.msmt.cz/rocenka/rocenka.asp> [cit. 19. 5. 2021]

Použité obrazové zdroje

Galerie umění Albertina ve Vídni. [online]. Dostupné z <https://www.wien.info/resource/image/291850/1x1/350/350/9a10efb6d3c3fd879e3b92b5d1504ea1/VY/50731-albertina-aussenansicht.jpg> [cit. 11. 6. 2021]

Katedrála svatého Štěpána ve Vídni. [online]. Dostupné z <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=34672766>, Autor: Bwag – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, [cit. 11. 6. 2021]

Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mnichově. [online]. Dostupné z <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1106026>, Autor: Von Diliff – Vlastní dílo, CC BY 2.5, [cit. 11. 6. 2021]

Návody na výrobu obálek. [online].

Varianta A. [online]. Dostupné z

<https://i.pinimg.com/736x/13/98/81/13988188d19e7a39f93a4a3e00983638.jpg>, [cit. 10. 6. 2021]

Varianta B, [online] . Dostupné z [https://carujeme.cz/wp-](https://carujeme.cz/wp-content/uploads/2015/03/35.jpg)

[content/uploads/2015/03/35.jpg](https://carujeme.cz/wp-content/uploads/2015/03/35.jpg) [cit. 10. 6. 2021]

Varianta C, [online] . Dostupné

[zhttp://www.supercoloring.com/cs/vystrihovanky/navod-na-origami-](http://www.supercoloring.com/cs/vystrihovanky/navod-na-origami-obalku?version=print)
[obalku?version=print](http://www.supercoloring.com/cs/vystrihovanky/navod-na-origami-obalku?version=print) [cit. 10. 6. 2021]

Nová radnice v Mnichově. [online]. Dostupné z

<https://www.radynacestu.cz/magazin/stara-radnice-mnichov/>, [cit. 11. 6. 2021]

Olympijský stadion v Mnichově. [online]. Dostupné z

http://www.archiweb.cz/Image/Zahranicni_stavby/2008_1/Olympia_vpravo.jpg [cit. 11. 6. 2021]

Zámek Belveder ve Vídni. [online]. Dostupné z

<https://www.wien.info/resource/image/291792/19x10/1200/630/826e2257a9f0d628b932c540d4e7d107/cR/50696-oberes-belvedere-belvedere-schlosspark.jpg> [cit. 11. 6. 2021]

Zámek Nymphenburg v Mnichově. [online]. Dostupné z

<https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4083697>, Autor: Richard Bartz,
Munich aka Makro Freak – Vlastní dílo, CC BY-SA 2.5, [cit. 11. 6. 2021]

Zimní rezidence Hofburg ve Vídni. [online]. Dostupné z

<https://www.radynacestu.cz/magazin/hofburg/> [cit. 11. 6. 2021]

Seznam příloh

Příloha č. 1 – Blok 1

Příloha č. 2 – Dopis od Luisy a Lotky

Příloha č. 3 – Pracovní list

Příloha č. 4 – Návod na složení dopisní obálky

Příloha č. 5 – Blok 2

Příloha č. 6 – Charakteristika Luisy a Lotky

Příloha č. 7 – Blok 3

Příloha č. 8 – Práce s plánkem, zadání trasy

Příloha č. 9 – Pravidla hry Navigátor

Příloha č. 10 – Blok 4

Přílohy

Příloha č. 1

Blok 1

Hodina: německý jazyk

Ročník: 8. ročník

Úroveň: A2

Téma: Seznámení s ústředními postavami

Cíle: Žák se seznámí s postavami dvojčat. Žák rozumí chování Luisy a dokáže ho vysvětlit. Žák předvídá, jak se z dívek stanou přítelkyně. Žák vymyslí různé varianty příběhu.

Klíčové kompetence: kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k učení, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: flipchart, německo-český slovník, 16x obálka s dopisem od Luisy a Lotky a připraveným pracovním listem, barevné A3 papíry na výrobu obálek.

ČAS (uspořádání)	AKTIVITA	POZNÁMKY (individualizace)
5 minut společně	Úvod: Krátká diskuse na téma „dobrodružná kniha“ Doplňující otázky: „Mögt ihr Abenteuerbücher?“ „Kennt ihr einige Abenteuerbücher?“ „Welche?“ „Wie sind die Helden?“ „Welche besonderen Eigenschaften haben ihre Helden?“ „Habt ihr eigene Erfahrungen mit fremdsprachigen Abenteuerbüchern?“ „Habt ihr etwas solches gelesen?“	Další variantou je, že učitel žáky rozdělí do skupin po čtyřech (dle možností) a nechá je diskutovat ve skupinách. Tato varianta je časově náročnější.
20 minut společně	Hledání dopisu Učitel žákům řekne, že jim přišel dopis. Učitel pak předstírá, že dopis ztratil a vyzve třídu, aby mu pomohla s hledáním. Nakonec každý žák objeví svůj dopis nalepený pod sedátkem židle.	Pokud by žáci nemohli dopis najít, můžeme si zahrát hru „Přihořívá, hoří“.
10 minut	Čtení dopisu	

společně	Žáci se budou střídat ve čtení dopisu. Zároveň budou dopis překládat. Žáci si prohlédnou fotografie obou dívek. Zatím ví, že jsou kamarádky, ale neví, že jsou to dvojčata.	
20 minut skupinová práce	Čtení první krátké ukázky (pracovní list 1): Jak se děvčata poznala? Krátký úryvek získají žáci opět z dopisu. Učitel rozdělí třídu do skupin po třech. Žáci mají za úkol text přečíst a pochopit, o čem je. Nemusí rozumět každému slovu. Druhým úkolem je, aby podtrhli významné momenty a interakce mezi Luisou a Lotkou.	Každá skupina dostane slovník, aby mohla vyhledávat neznámá slovíčka. Učitel obchází skupiny a pomáhá jim s překladem a pochopením textu. Pracovní list obsahuje i aktivity navíc pro rychlejší žáky.
společně	Následuje společná kontrola. Dále třída společně zodpoví další otázky z pracovního listu. Ví, že první setkání nedopadla dobře, ale přesto jim od nich přišel dopis, kde píšou, že jsou kamarádky.	
10 minut společně	Brainstorming/předvídání na téma: Jak se v příběhu stalo, že jsou teď děvčata nejlepší kamarádky? Doplňující otázky: „Wie werden Mädchen zu Freundinnen?“ „Was passiert zwischen den beiden?“ „Welche Rolle spielt das Kindercamp in der Geschichte?“ „Was passiert weiter in der Geschichte? Passiert etwas...?“ Učitel vše zapisuje na flipchart a společně s žáky rovnou třídí různé nápady a zápletky.	V této části se učitel řídí nápady žáků a snaží se jejich myšlenky a nápady dále rozvíjet a třídit.
12 minut samostatná práce	Tvorba dopisní obálky Každý z žáků vytvoří dopisní obálku podle návodu. Může si ji vyzdobit podle svého uvážení. Každý žák napíše do spodního trojúhelníku, jak si myslí, že bude příběh pokračovat, 3–5 vět.	Učitel dá žákům na výběr z několika typů obálek. Některé skládání je složitější než jiné. Žáci si budou moci vybrat podle svého uvážení. Učitel chodí mezi žáky a pomáhá jim se skládáním. Rychlejší žáci mohou pomoci pomalejším.
přestávka 20 minut		

Příloha č. 2

Obsah dopisu:

Hallo achte Klasse!

Wir heißen Luisa und Lotka und wir sind die besten Freundinnen. Wir schreiben ihnen aus dem Kindercamp. Wir möchten euch über uns erzählen.

Zuerst möchten wir uns vorstellen. Ich heiße Luisa, ich bin 13 Jahre alt. Ich wohne mit meinem Vater in Wien. Auf dem Bild bin ich links. Ich heiße Lotka, ich bin auch 13 Jahre alt und ich wohne mit meiner Mutti. Auf dem Bild bin ich rechts. Unsere Augen sind blau.

Jetzt möchten wir euch erzählen, wie wir uns kennengelernt haben. Es war keine glückliche Begegnung.

Wir möchten euch auch kennenlernen. Bitte schreibt uns über euch bald!

*Ihre Luisa und Lotka.*¹⁴⁵

¹⁴⁵ Vlastní tvorba autorky.

Příloha č. 3

Pracovní list č. 1

*Erich Kästner, Das doppelte Lottchen*¹⁴⁶
Erstes Kapitel

Lies den text:

Da hört man vom Haus her einen Gongschlag. Noch einen und einen dritten. Die Kinder schwimmen ans Ufer. „Der Gong ist für alle!“, ruft Fräulein Ulrike. „Sogar für Luise!“ „Ich komm ja schon!“ schreit Luise.

Luise, Brigitte, Trude und die anderen Kinder stehen am Nachmittag draußen und warten auf zwanzig „Neue“.

Da *hupt* es. „Sie kommen!“

Der Bus fährt vorsichtig in die Einfahrt und hält. Der Chauffeur steigt aus und hilft fleißig einem Mädchen nach dem anderen aus dem Wagen. Dann steht das zwanzigste Mädchen in der Wagentür.

Der Chauffeur streckt freundlich die arme hoch, sie aber sagt höflich und bestimmt „Danke nein!“ und steigt ruhig und sicher hinaus.

Unten blickt sie vorsichtig lächelnd in die Runde. Plötzlich macht sie große, *erstaunte* Augen. Sie *starrt* Luise *an*! Nun reißt auch Luise die Augen auf. Auch die anderen Kinder und Fräulein Ulrike sehen sprachlos von einer zur anderen.

hupen, ein hörbares Zeichen, z.B. ein Ton von einem Auto

erstaunt, verwundert

¹⁴⁶ KÄSTNER, Erich a Naja ABELSEN, FELTER, Iris, ed. *Das doppelte Lottchen*. 1. Copenhagen: EASY READERS, 2014. ISBN 978-87-23-90827-8, s. 5–12. Úryvek je z didaktických důvodů složen z vybraných částí kapitoly.

Warum den?

Luise und das neue Mädchen sehen einander zum Verwechseln ähnlich! Nur, die eine hat lange Locken und die andere Zöpfe. Da dreht sich Luise um und rennt, als werde sie von Löwen und Tigern verfolgt, in den Garten.

Es ist Mittagessen und der Platz neben Luise ist leer. „Da bist du ja endlich“. Sagt Fräulein Ulrike, als Lotte eintritt. „Komm, ich will dir deinen Platz zeigen.“ Sie bringt das stille, ernste Zopfmädchen zum Tisch. Luise blickt nicht hoch, sondern isst ärgerlich ihre Suppe in sich hinein. Lotte setzt sich artig neben Luise und greift zum Löffel. Ihr Herz klopft. Die anderen Mädchen schauen zu dem merkwürdigen Paar hinüber. Ein Kalb mit zwei bis drei Köpfen könnte nicht interessanter sein.

Luise kann sich nicht länger beherrschen. Und sie will es auch gar nicht. Mit aller Kraft tritt sie unterem Tisch gegen Lottes Bein! Lotte *zuckt* vor Schmerz zusammen, gibt aber keinen Ton von sich.

anstarren, mit großen Augen auf etwas sehen

zucken, eine kurze, plötzliche Bewegung machen, ohne das man es will

Die Aufgaben zum Text:

1. Finde und streiche im Text die wichtigsten Momente zwischen Luise und Lotte unter.

Die Fragen zum nachdenken:

2. Warum ist Luisa weggelaufen, als sie das erste Mal Lotte gesehen hat?
3. Warum ist Luisa Lotte auf den Fuß getreten?
4. Geht aus dem Text hervor, dass beide Mädchen Freundinnen sind?
5. Wie geht die Geschichte weiter?

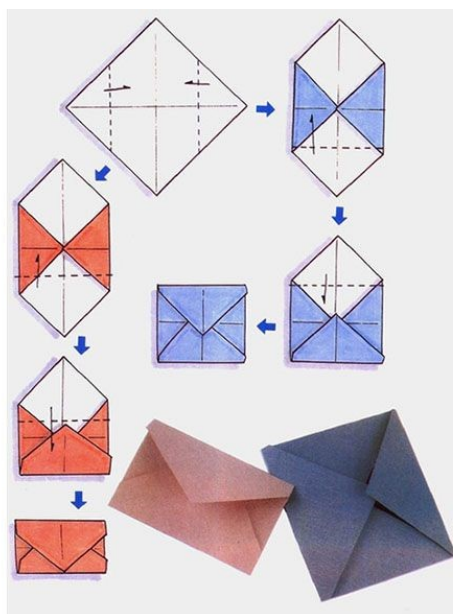
Weitere Aufgaben, wenn du bald fertig bist:

6. Finde alle Personen im Text. Welche sind es?
7. Übersetze den folgenden Satz und versuche eine Parallele in der tschechischen Sprache zu finden.

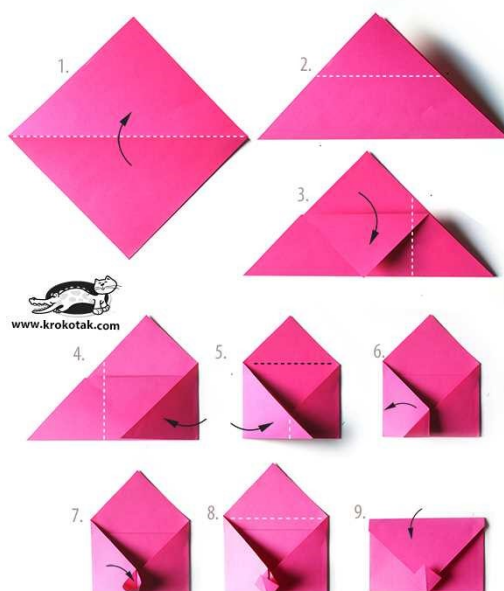
...,als werde sie von Löwen und Tigern verfolgt,...

Příloha č. 4

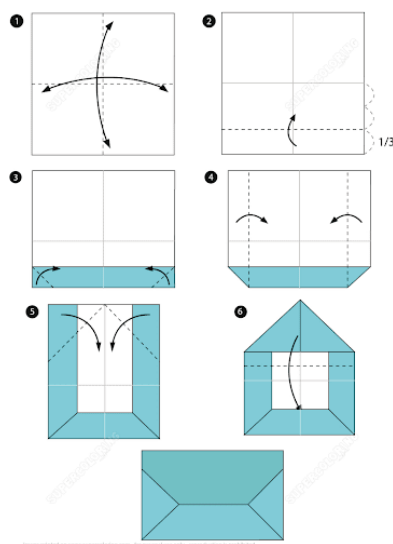
Obrázek č. 9: Návod na výrobu obálek^{147,148,149}

Varianta A

Varianta B

Varianta C

¹⁴⁷ Varianta A. [online]. Dostupné z

<https://i.pinimg.com/736x/13/98/81/13988188d19e7a39f93a4a3e00983638.jpg>, [cit. 10. 6. 2021]

¹⁴⁸ Varianta B, [online]. Dostupné z <https://carujeme.cz/wp-content/uploads/2015/03/35.jpg> [cit. 10. 6. 2021]

¹⁴⁹ Varianta C, [online]. Dostupné z <http://www.supercoloring.com/cs/vystrihovanky/navod-na-origami-obalku?version=print> [cit. 10. 6. 2021]

Příloha č. 5

Blok 2

Hodina: německý jazyk + výtvarná výchova

Ročník: 8. ročník

Úroveň: A2

Téma: Vytvoř si své dvojče

Cíl: Žák si osvojuje novou slovní zásobu. Žák nakreslí a charakterizuje své dvojče.

Klíčové kompetence: kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k učení, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: kartičky s přídavnými jmény německy i česky, německo-český slovník, prázdné papíry formátu A4, složený dopis z minulé hodiny, pracovní list č. 2, vlastní fotografie, kterou si žáci dle pokynů učitele přinesli vytisknutou, nejlépe ve formátu A4.

ČAS (uspořádání)	AKTIVITA	POZNÁMKY (individualizace)
10 minut práce ve dvojicích	Učitel do třídy přinese kartičky s přídavnými jmény, vhodnými k popisu osoby. Polovina je napsána německy a druhá polovina je napsána česky. Některá slovíčka žáci znají, ale některá jsou nová. Žáci mají za úkol ve dvojicích kartičky seřadit do dvojic. Nakonec probíhá společná kontrola.	Žáci dostanou k dispozici německo-český slovník. Pro rychlejší žáky budou na tabuli připravená další slova, která budou mít za úkol vyhledat a přeložit.
5 minut společně	Z předchozí aktivity vyplynou některá nová slova, která bude potřeba procvičit. Žáci dají české překlady pryč. Učitel vždy ukáže slovo a žáci předvádí, co to slovo znamená. Např.: <i>ruhig</i> žák si v klidu sedne, <i>wild</i> – žák hází rukama. Pak se úlohy promění. Učitel dělá gesta a žáci ukazují správná slovíčka.	
20 minut samostatná práce	Doplňování slovíček do textu. Žáci dostanou od učitele texty/charakteristiky Luisy a Lotky. Jejich úkol bude charakteristiky doplnit o slovíčka, která právě procvičovali. Některé informace zjistí z dopisu a úvodního textu. Jiné doplní podle kontextu.	Sousedí v lavici dostanou jeden text o Luise a druhý o Lotce. Budou tak moci lépe přemýšlet každý nad svým textem.

skupinová práce	Kontrola proběhne ve čtyřech různých skupinách. Dvě skupiny budou kontrolovat Lotku a dvě Luisu. Každá skupina pak bude charakterizovat svoji hrdinku. Skupiny se budou moci navzájem doplnit.	
společně	Učitel pak pokládá otázky, ze kterých vyplyne, že se jedná o dvojčata. „Haben unsere Freundinnen etwas Gemeinsames?“ „Mit wem lebt Luisa?“ „Mit wem lebt Lotka?“ „Was könnte es bedeuten?“ „Ist jedes Mädchen gleich?“	Je možné, že návodné otázky nebudou potřeba. Žáci už během charakteristiky mohou přijít na to, že se jedná o dvojčata, protože některé informace o nich jsou nápadně stejné.
přestávka 10 minut		
20 minut samostatná práce	Tvorba svého dvojčete Žáci si přinesou svou fotku. Na originál umístí žák prázdný papír. Obojí přitiskne na okno a díky světlu, které oknem i papírem prosvítá, na prázdný papír obkreslí své hlavní obličejové rysy. Bude se jednat o kresbu pouze tužkou. Žáci se snaží se zachytit co nejlépe sami sebe.	Učitel obchází a pomáhá žákům s kresbou. Poukáže na stínování.
20 minut samostatná práce	Charakteristika dvojčete Žáci dostanou za úkol své dvojče pojmenovat. Dalším úkolem bude o svém dvojčeti napsat krátkou charakteristiku (inspirace v předchozím cvičení). Podmínkou je, že napíší nejen jak vypadá, ale i jaké je. Rozsah 10–15 vět. Charakteristiku budou psát doprostřed rozloženého dopisu, který skládali v minulé hodině. Dovnitř dopisu pak přidají fotku svého dvojčete.	Žáci dostanou k ruce slovník a budou mít k dispozici také kartičky ze začátku druhého bloku. Aktivita pro rychlé žáky: procvičování nových slovíček. Pexeso s českými a německými kartičkami z úvodu druhého bloku.
10 minut společně	Prezentace dvojčete Každý, kdo bude chtít, může prezentovat před třídou své dvojče. Jak vypadá a jaké je. V čem se ode mě mé dvojče liší?	
přestávka 15 minut		

Slovíčka na kartičky: weiß, braun, groß, klein, freundlich, lang, kurz, nett, böse, mutig, feig, ruhig, wild, wahrhaftig, falsch, scheu, ordentlich, bílý, hnědý, velký, malý, přátelský, dlouhý, krátký, milý, zlý, odvážný, zbabělý, klidný, divoký, pravdomluvný, falešný, ostýchavý, pořádný.

Příloha č. 6

Charakteristiky Luisy

Luisa ist _____ Jahre alt. Sie wohnt in _____. Sie lebt mit ihrem _____. Sie ist 145 cm _____, sie ist ziemlich _____. Sie hat _____ Haare. Ihre Augen sind _____. Sie trägt eine _____ Kleidung mit einem _____ Pullover.

Sie hat viele Freundinnen, so sie ist _____. Die Freundinnen heißen _____. Ihre beste Freundin heißt _____. Sie mag Abenteuer, so sie ist _____ und _____. Ihre gute Eigenschaft ist, dass sie nie lügt. Sie ist _____.¹⁵⁰

Charakteristika Lotky

Lotte ist _____ Jahre alt. Sie wohnt in _____. Sie lebt mit ihrer _____. Sie ist 145 cm _____, sie ist ziemlich _____. Sie hat _____ Haare. Ihre Augen sind _____. Sie trägt eine _____ Kleidung mit einem _____ Pullover.

Sie ist freundlich, aber sie braucht Zeit für die Freundschaft. Sie ist _____. Ihre beste Freundin heißt _____. Sie mag aufräumen und putzen, sie ist _____. Sie möchte allen helfen, sie ist _____. Das ist ihre gute Eigenschaft.¹⁵¹

¹⁵⁰ Ukázka řešení: Luisa ist **13** Jahre alt. Sie wohnt in **Wien**. Sie lebt mit ihrem **Vater**. Sie ist 145 cm **groß**, sie ist ziemlich **klein**. Sie hat **lange braune** Haare. Ihre Augen sind **blau**. Sie trägt eine **weiße** Kleidung mit einem **schwarzen** Pullover.

Sie hat viele Freundinnen, so sie ist **freundlich**. Die Freundinnen heißen **Brigitte und Trude**. Ihre beste Freundin heißt **Lotte**. Sie mag Abenteuer, so sie ist **wild** und **mutig**. Ihre gute Eigenschaft ist, dass sie nie lügt. Sie ist **wahrhaftig**.

¹⁵¹ Ukázka řešení: Lotte ist **13** Jahre alt. Sie wohnt in **München**. Sie lebt mit ihrer **Mutti**. Sie ist 145 cm **groß**, sie ist ziemlich **klein**. Sie hat **lange braune** Haare. Ihre Augen sind **blau**. Sie trägt eine **weiße** Kleidung mit einem **schwarzen** Pullover.

Sie ist freundlich, aber sie braucht Zeit für die Freundschaft. Sie ist **scheu**. Ihre beste Freundin heißt **Luise**. Sie mag aufräumen und putzen, sie ist **ordentlich**. Sie möchte allen helfen, sie ist **nett**. Das ist ihre gute Eigenschaft.

Příloha č. 7

Blok 3

Hodina: německý jazyk + reálie Rakouské republiky a Spolkové německé republiky

Ročník: 8. ročník

Úroveň: A2

Téma: Práce s plánkem + objevování neznámého

Cíl: Žák si opakuje slovní zásobu z tématu Město a okolí. Žák se orientuje v mapách měst Mnichova a Vídně. Žák si vybavuje významné památky obou měst. Žák dokáže projít trasu se zavázanýma očima a důvěřovat spolužákovi.

Klíčové kompetence: kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k učení, kompetence k řešení problému.

Pomůcky: německo-český slovník, 2x plánek měst Vídeň a Mnichov ve formátu A3, 16x plánek Vídně ve formátu A4, 16x plánek Mnichova ve formátu A4, 2x šátek, dopis z bloku 1.

ČAS (uspořádání)	AKTIVITA	POZNÁMKY (individualizace)
8 minut společně	Učitel žákům prozradí, co se v příběhu odehrálo dál, využije k tomu myšlenkovou mapu z prvního bloku. Žáci už ví, že děvčata jsou dvojčata. Děvčata ale neví, proč se rodiče jejich rozvedli a přijdou na myšlenku, že je dají dohromady. Každá touží vidět a poznat druhého rodiče, tak se rozhodnou, že se vymění. Jenže Luisa ještě nikdy nebyla v Mnichově a Lotka ve Vídni. Musí se naučit orientovat v cizím městě na dálku. Učitel s žáky zopakuje slovní zásobu k orientaci ve městě, slovíčka zapisuje na tabuli a doplní ta, na která žáci zapomněli.	Pokud některý z žáků příběh zná, může mu učitel předat slovo, aby příběh vyprávěl sám (předem se s ním ale musí učitel domluvit, kam až bude příběh vyprávět). <i>die Straße, der Platz, der Knotenpunkt, abbiegen, geradeaus, links, rechts</i>
12 minut práce ve skupinách	Práce s mapou ¹⁵² Příprava: Učitel žáky rozdělí na dvě poloviny. Tým Luisa a tým Lotka – pro kluky týmy Luis a Lotar. Každý tým dostane velkou	Pokud budou žáci zhruba v poměru půl napůl holky a kluci, můžou vzniknout 4 týmy – Luisa, Lotka, Luis,

¹⁵² Příloha č. 8.

<p>15 minut práce ve dvojicích</p>	<p>mapu centra svého města. (Luisa Vídeň a Lotka Mnichov). Jejich úkolem bude se ve městě zorientovat a vymyslet trasu pro druhý tým přes předem zadané orientační body, tzn. z nádraží až domů. Orientační body jsou důležité městské památky a škola. Pořadí je kromě prvního a posledního bodu ponecháno na žácích. Každý z hráčů má navíc menší mapu centra pro sebe (A4), kam si nakonec vymyšlenou trasu zakreslí. K mapě obdrží také obrázky památek se základními informacemi o nich. Tak se každý hráč stane expertem na zadané město.</p> <p>Vysvětlování trasy: V této fázi hry žáci vytvoří dvojice. Podmínkou je, že jeden je z týmu Luisa a druhý z týmu Lotka. Každý z hráčů obdrží prázdnou mapu města, které pro něj není domácí. Pak si budou navzájem trasy vysvětlovat. Žáci si navzájem začnou trasy vysvětlovat. Např.: hráč z týmu Luisa vysvětluje hráči z týmu Lotka, jak se z nádraží dostane přes orientační body až domů. Používá základní slovní zásobu, názvy ulic a názvy památek. Druhý žák poslouchá a tužkou si zakresluje trasu. Pokud udělá chybu, hráč ho zastaví a pomůže mu trasu opravit. Jakmile se dostanou k orientačnímu bodu neboli památce, má hráč za úkol druhému hráči památku ukázat na obrázku, pojmenovat ji a říct o ní jednu, nebo dvě věty. Jakmile se hráč dostane domů, role se vymění.</p>	<p>Lotar. Pokud ne, vzniknou dva týmy Luisa/Luis a tým Lotka/Lotar.</p> <p>Skupiny nebudou připraveny hrát, dokud si každý nebude jistý, že dokáže trasu vysvětlit. Jako opora slouží obrázky s pojmenovanými památkami a slovní zásoba na tabuli.</p> <p>Učitel pomáhá slabším žákům s vysvětlováním trasy.</p>
<p>5 minut společně</p> <p>5 minut samostatně</p>	<p>Učitel zjišťuje, jak si skupiny pamatují trasu a památky. Vezme si tým Luisy na koberec a ukazuje jim památky nejprve z „jejich“ Vídně a pak z „cizího“ Mnichova a ptá se na názvy a informace.</p> <p>Tým Lotka mezitím sedí v lavicích a do dopisu z prvního bloku si na levou stranu heslovitě zapisují trasu svého „cizího“ města.</p> <p>Pak se role skupin obrátí.</p>	
<p>přestávka 15 minut</p>		

28 minut	Hra Navigátor¹⁵³ Učitel skrze diskusi se žáky upozorní na to, jak se asi děvčata musela cítit v úplně jiném městě. Ve třídě to bohužel nezažijeme, ale můžeme se tomu pokusit přiblížit jinak. Ve třídě se v rychlosti podle pokynů učitele postaví dvě dráhy z věcí, které jsou ve třídě k dispozici. Žáci vytvoří nové dvojice, opět platí, že jeden je z týmu Lotka a druhý z týmu Luisa. Jeden z dvojice má zavázané oči a druhý ho naviguje tak, aby bez úhony prošel na druhou stranu třídy. Jakmile projde, role se vymění.	
2 minuty společně	Reflexe Ukaž na prstech od 1–5, jak pro tebe bylo těžké spolehnout se na někoho jiného a poslouchat ho. 1 = lehké, 5 = těžké. Ukaž od 1–5, jak moc jsi svému spolužákovi při navigaci věřil.	
přestávka 10 minut		

¹⁵³ Příloha č. 9.

Příloha č. 8

Práce s plánkem, zadání trasy

Žáci mají za úkol sestavit trasu od nádraží až po domov dívky. Cestou musí obejít čtyři významné památky a školu, jejichž umístění musí nejprve na mapě najít. Pořádí, v jakém budou žáci památky obcházet, záleží pouze na nich. K dispozici mají také obrázky významných památek a jednu větu ke každé z nich.

Zadání orientačních bodů:

- Wien – Wien Hauptbahnhof, Das Schloss Belveder, Hofburg, Stephansdom am Stephansplatz, Albertina, Volksschule Weihburggasse 419, Luisa's Haus Ballgasse 315
- München – München Hauptbahnhof, Neues Rathaus am Marienplatz, Frauenkirche am Frauenplatz, das Schloss Nymphenburg, Olympiastadion, Volksschule Orlandostraße 424, Lotte's Haus Sparkassenstraße 589

Obrázek č. 10: Plán Vídně, vlastní tvorba autorky¹⁵⁴

Obrázek č. 11: Plán Mnichova, vlastní tvorba autorky

¹⁵⁴ Jako základ map bylo využito prostředí <https://www.google.cz/maps>, pro didaktické účely byly mapy dále upraveny autorkou.

Obrázky s popisem významných památek

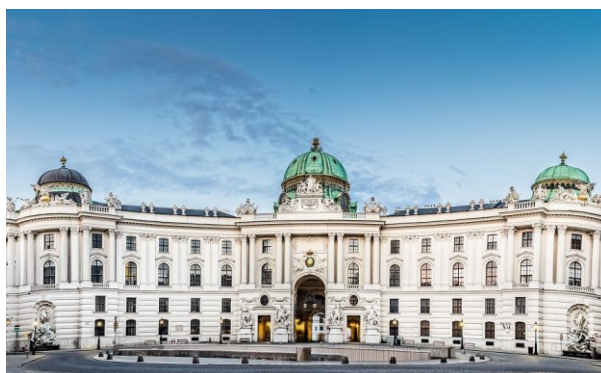
Vídeň

Obrázek č. 12: Das Schloss Belvedere¹⁵⁵

Das Belvedere ist eine Schlossanlage mit weitläufigen und schönen Gärten.

Obrázek č. 13: Hofburg¹⁵⁶

Die Hofburg ist ein Schloss, das den Kaisern als Winterresidenz diente.

¹⁵⁵ Zámek Belveder ve Vídni. [online]. Dostupné z <https://www.wien.info/resource/image/291792/19x10/1200/630/826e2257a9f0d628b932c540d4e7d107/cR/50696-oberes-belvedere-belvedere-schlosspark.jpg> [cit. 11. 6. 2021]

¹⁵⁶ Zimní rezidence Hofburg ve Vídni. [online]. Dostupné z <https://www.radynacestu.cz/magazin/hofburg/> [cit. 11. 6. 2021]

Obrázek č. 14: Die Kunstgalerie Albertina¹⁵⁷

Albertina ist eine Kunstgalerie. Enthält die größte Sammlung von Grafiken.

Obrázek č. 15: Stephansdom¹⁵⁸

Stephansdom ligt am Stephansplatz. Es ist die größte Kathedrale in Wien.

¹⁵⁷ Galerie umění Albertina ve Vídni. [online]. Dostupné z <https://www.wien.info/resource/image/291850/1x1/350/350/9a10efb6d3c3fd879e3b92b5d1504ea1/VY/50731-albertina-aussenansicht.jpg> [cit. 11. 6. 2021]

¹⁵⁸ Katedrála svatého Štěpána ve Vídni. [online]. <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=34672766>, Autor: Bwag – Vlastní dílo, CC BY-SA 4.0, [cit. 11. 6. 2021]

Mnichov

Obrázek č. 16: Frauenkirche¹⁵⁹

Die Frauenkirche am Frauenplatz ist berühmt für ihre zwei dominanten Türme.

Obrázek č. 17: Neues Rathaus¹⁶⁰

Neues Rathaus befindet sich am Marienplatz. Es dient immer noch dem Zweck des Rathauses.

¹⁵⁹ Kostel Nanebevzetí Panny Marie v Mnichově. [online]. Dostupné z <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1106026>, Autor: Von Diliff – Vlastní dílo, CC BY 2.5, [cit. 11. 6. 2021]

¹⁶⁰ Nová radnice v Mnichově. [online]. Dostupné z <https://www.radynacestu.cz/magazin/stara-radnice-mnichov/>, [cit. 11. 6. 2021]

Obrázek č. 18: Das Schloss Nymphenburg¹⁶¹

Das Schloss Nymphenburg ist ein Schloss, das den Kaisern als Sommerresidenz diente.
Neben dem Schloss befindet sich ein weitläufiger und schöner Park.

Obrázek č. 19: Das Olympiastadion¹⁶²

Das Olympiastadion München wurde für die Olympischen Sommerspiele 1972 gebaut.
Seine Kapazität beträgt 80.000 Zuschauer.

¹⁶¹ Zámek Nymphenburg v Mnichově. [online]. Dostupné z <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=4083697>, Autor: Richard Bartz, Munich aka Makro Freak – Vlastní dílo, CC BY-SA 2.5, [cit. 11. 6. 2021]

¹⁶² Oplympijský stadion v Mnichově. [online]. Dostupné z http://www.archiweb.cz/Image/Zahranicni_stavby/2008_1/Olympia_vpravo.jpg [cit. 11. 6. 2021]

Příloha č. 9

Pravidla hry Navigátor:

- Navigující žák stojí za hranicí dráhy a do dráhy nevstupuje.
- Navigující žák smí vydat pouze jeden pokyn:
 - Buď řekne, kolik smí spoluhráč udělat kroků dopředu (maximální rozsah je 1–3), příklad: „*Geh zwei Schritte nach vorne.*“
 - Nebo řekne, kolik kroků smí spoluhráč udělat doprava nebo doleva (v rozsahu 1–3), příklad: „*Geh drei Schritte nach links.*“
 - Vždy počká, až spoluhráč na trase splní zadaný pokyn, pak teprve smí vydat další.
- Žák na trase nedělá jiné pohyby, než které mu zadá navigátor, nesahá kolem sebe. Účelem hry je, aby se nedotkl ničeho kolem sebe a bez úhony prošel na konec trasy.
- Hrají dva týmu zároveň. Hluk s tím spojený vysvětlíme jako ruch na ulici.

Příloha č. 10

Blok 4

Hodina: německý jazyk

Ročník: 8. ročník

Úroveň: A2

Téma: Evaluace

Cíl: Žák reflektuje a sdílí zážitky z projektu. Žák zpracovává dopis pro Luisu a Lotku.

Klíčové kompetence: kompetence sociální a personální, kompetence komunikativní, kompetence k učení.

Pomůcky: dopis z prvního bloku, česko-německý slovník.

ČAS (uspořádání)	AKTIVITA	POZNÁMKY (individualizace)
7 minut společně	Učitel shrne, co všechno se o příběhu zjistilo. Vráť se zpátky k myšlenkové mapě o děvčatech a jejich příběhu. Se třídou vyhodnotí, zda se objevil pravdivý předpoklad o tom, jak to s děvčaty pokračuje. Společně zkusí vymyslet, jak příběh asi dopadne. Učitel žákům neprozradí konec.	Dobrovolným úkolem pro žáky na příští už tradiční hodinu německého jazyka je zjistit, jak příběh skončil. Učitel odkáže žáky na české knižní vydání, nabídne zapůjčení zjednodušené verze.
10 minut samostatně	Dotvoření dopisu Na tabuli napíše učitel těchto pět otázek: <i>Was war neu?, Was war nicht neu?, Welche Aufgabe oder Situation war für mich schwer und warum?, Welcher Block war für mich der beste und warum?, Was möchte ich noch über das Thema lernen?</i> Žáci mají za úkol vybrat dvě otázky, napsat je na levý trojúhelník a zodpovědět je. Na poslední trojúhelník napíšou pozdrav pro Luisu a Lotku.	Otázky se nejdříve přečtou a přeloží. Učitel dá opět žákům k dispozici slovník. Učitel obchází žáky a pomáhá formulovat odpovědi.
23 minut společně	Prezentování dopisu pro Luisu a Lotku, závěrečné hodnocení. Každý žák předvede svůj dopis pro Luisu a Lotku a přečte své hodnocení.	Nakonec projekt zhodnotí také učitel.